

CERAMICA DIN AȘEZAREA ȘI CETATEA DE LA INDEPENDENȚA (MURIGHIOL) SECOLELE V Î.E.N.—VII E.N.

ANDREI OPAIT

Săpăturile arheologice din situl de la Independența au dus la descoperirea unui apreciabil material ceramic. Studiarea acestuia s-a dovedit deosebit de utilă pentru încadrarea cronologică a celor trei straturi de locuire: Latène (sec. V—I î.e.n.), roman timpuriu (sec. I—III e.n.) și roman târziu (sec. IV—VII e.n.). Acest studiu ceramic vine să completeze raportul prezentat de membrii colectivului de arheologi de la Independența (Dacia N.S., XXXI, 1987, 97—106).

Cele peste 1200 de vase întregi sau fragmentare vor fi prezentate în ordinea cronologică a straturilor arheologice, iar în cadrul acestora vor fi grupate pe categorii ceramice (*dolia*, amfore, veselă de bucătărie, de uz curent și de masă), toate prezentate tipologic.

I. Stratul Latène¹

Amfore²

1) Gură, Chios. Inv. 40404, S I 20, —2,50 m (Pl. 1) Dg = 12.

Analogii: Chios (J. K. Anderson, *ABSA* 49, 1959, fig. 8/51); Atena (S. R. Roberts, *Hesperia* 55, 1986, 67, nr. 419-20, fig. 42, datate: 520—480 î.e.n.).

2) Bază, Thasos. Inv. 40262, 40263, 40409 (extramuros C₁) și 40560 (passim) (Pl. 1) Pastă de culoare roz-cafenie sau roz-cărămizie, mica albă.

Analogii: nordul M. Negre (*Zeest* 1960, Pl. XXII/45, datate: sec. IV—III î.e.n.).

3) Bază, Mendecia (4). Inv. 40407, S I □ 43, —2 m (Pl. 1).

Pastă alburie-verzuie, mult piroxen.

Analogii: Nordul Mării Negre (*I. B. Brașinski*, 1980, Pl. IV/43, IX/43). Se datează în prima jumătate a sec. IV î.e.n.

4) Gură, Heraklea. Inv. 40259, Extramuros C₂ (Pl. 1) Dg = 8,5.

Pastă cărămizie, dură. Sub buză apare o linie roșie-brună de vopsea.

Pe gît apare o șampilă cu litere în relief ΗΡΑΚ.

Analogii: Nordul M. Negre (*Zeest* 1960, p. 100, tip 4, Pl. XXII/45).

Date: prima jumătate a secolului al III-lea.

5) Toartă șampilată. Chersones. Inv. 30178, S I, □ 46—47, —2,90 (Pl. 47).

Νάων[ος]

ἄστυνο[μούντος/-μου?]

1) Mulțumim și pe această cale lui Petre Alexandrescu, Mihăelei Mănuclu-Adameșteanu și lui Alexandru Avram pentru indicațiile bibliografice, care ne-au fost un deosebit ajutor în studierea ceramicii grecești.

2) În cadrul catalogului am folosit următoarele prescurtări: S = secțiune; — □ carou; Dg = diametru gură; Dt = diametru toartă; Dm = diametru maxim; Db = diametru bază; I = înălțime. Dimensiunile sînt date în centimetri. Semnul întrebării pus după sigla nivelului indică o incertitudine asupra contextului arheologic. Desenele au fost executate de autor, iar calchierea lor de către Veronica oancea căreia aducem și pe această cale mulțumirile noastre.

Analogii: Nordul M. Negre (V. I. Kac, *VDI* 1, 1985, 87—112, Gr. II), Histria (*Canarache* 1957, [nr. 492]).

Date: cca. 275—215 î.e.n.

6) Gură, toartă, Rhodos. Inv. 30179, S II □ 120, —2 m (Pl. 47) Dg = 13. Dt = 4/3,1. Ștampilă circulară cu floarea de rodie în centru.

Ἐπὶ Συμμάχου Ἀγριανίου

Analogii: C. Schueckhardt, *Die Inschriften von Pergamon*, II, Berlin 1895, 476, nr. 1174 — circular dar fără mențiunea lunii; nr. 1175 — cu aceeași lună dar rectangular. V. Grace, *Hesperia* 54, 1985, 8—9.

Date: cca. 188—186 î.e.n.

7) Gură, toartă, Rhodos. Inv. 38399, S II, □ 15 (Pl. 1; 47) Dg = 11; Dt = 3, 6/3. Cartuș dreptunghiular 2,5/1,5.

Ἐπὶ Ἀρισ-
τον βροτί-
δα Ἀγρια-
νίου

Analogii: *Pridik* 1917. 5, nr. 85; *Grace-Petropoulakou* 1970, 296, grupa V.

Date: 150—120 î.e.n.

8) Toartă, Rhodos. Inv. 38400, passim. Cartuș dreptunghiular 4/1,5. (Pl. 47)

Ἐπὶ Παυσα-
νία
Ἰακινθίου

Analogii: I. Nicolaou-J-Y. Empereur, *Suppl. XIII, BCH* 1986, 522, nr. 7.

Date: cca. 150 î.e.n.

Centre neidentificate:

9) Gură, Pseudo Cos. Inv. 40695, S II, □ 47, —1,80 m, (Pl. 1) Dt = 5,2/2,6.

Pastă alburie cu mult piroxen.

Analogii: Nordul Mării Negre (*Zest*-1960, 109, tip 61, pl. XXVI).

Date: sec. II—I î.e.n.

10) Bază. Inv. 40694, S II, □ 47, —1,80 m (Pl. 10) Db = 3,3.

Pastă cenușiu-violet, mult piroxen, angobă gălbuie.

Analogii: nu cunoaștem, pare a fi un produs pontic.

Date: deoarece a apărut împreună cu nr. 9, o dată la fel.

11) Gură. Inv. 40408, S I, □ 35—37, —1,70 m (Pl. 1) Dg = 13.

Pastă de culoare bej-brună, micacee, fină.

Analogii: nu cunoaștem.

Date: deoarece a apărut împreună cu două monede callatiene din perioada autonomă se poate data în sec. III—II î.e.n.

12) Gură. Inv. 40405, S I, □ 49, —2,80 m (Pl. 1) Dg = 9,7.

Pastă de culoare bej-cărămizie, particule albe, puțină mica albă.

Analogii: nu cunoaștem.

Vesela de bucătărie și de masă

13) Oală getică, restaurată. Inv. 40383, S I, □ 20, —2,50 m (Pl. 2) Dg = 15,5; Dm = 18; Db = 11; I = 19,5.

Pastă de culoare bej-brună, pietricele, cuarț, particule calcaroase.

Decor: patru butoni între care apare un șir de incizii cu spatula.

Date: începutul sec. V î.e.n. deoarece apare în același context cu fragmentul de amforă de Chios.

14) Ceașcă, fragment. Inv. 38639, S II, □ 32, —2,20 m (Pl. 2) Dg = 13.

Pastă cenușie, fină, rare particule albe.

Analogii: Istria-sat (P. Alexandrescu, *Dacia* N.S., XVI, 1973, 117, nr. 30).

Datare: sec. V î.e.n.

15) Fish plate, fragment. Inv. 29641, S I, □ 8—9 (Pl. 2) Db = 8,8.

Pastă de culoare bej-cărămizie, firnis brun.

Analogii: Histria (Alexandrescu 1966, 167, Pl. 88. XXII/16).

Datare: mijlocul sec. V î.e.n.

16) Bază, *Skyphos*. Inv. 40389, S II, □ 36, —2 m (Pl. 2) Db = 5,6.

Pastă de culoare bej, firnis negru cu luciu la exterior și interior. La partea inferioară apare o bandă de firnis negru, lată de 1,5 cm. În registrul superior pare să fie reprezentat un motiv floral. În centrul bazei apar trasate două inele concentrice trase cu firnis negru.

Analogii: Histria(?) (P. Alexandrescu, *Histria IV*, București 1978, 81, nr. 496, pl. 583 — primul sfert al sec. IV, î.e.n.), Atena (Sparkes-Talcott, *The Athenian Agora XII*, Princeton, New-Jersey, 1970 260, nr. 350, pl. 16, formă datată 375-350).

Datare: prima jumătate a sec. IV î.e.n.

17) Bol attic, fragment pansă. Inv. 40403, S II, □ 24, —2,60 m. Neilustrat.

Firnis negru cu luciu slab în interior și exterior. Ornament imprimat cu roțița dințată — trei cercuri concentrice.

Analogii: Histria (Alexandrescu 1966, Pl. 91/XXXIII, 3).

Datare: al treilea sfert al sec. IV î.e.n.

18) *Kantharos* attic, fragment pansă. Inv. 40402, S II, □ 24, —2,60 m.

Firnis negru cu luciu puternic.

Analogii: Alexandrescu 1966, Pl. 91/XXXIII, 6; H. Thompson, *Hesperia* III, 1934, 319, A₂₇, A₂₈.

Datare: al treilea sfert al sec. IV î.e.n.

19) Cupă cu o toartă, fragment. Inv. 38673, S II, □ 24, —2,60 m (Pl. 2).

Pastă cărămizie, angobă brun-roșcată în interior și exterior. Dg = 14.

Analogii: G. Simion, *Peuce* II, 88, fig. 17/6; M. Coja, P. Dupont, *Histria* V, 46, nr. 22, pl. 12.

Datare: sec. IV î.e.n.

20) Strachină, fragment. Inv. 38677, S II, □ 24, —2,35 m (Pl. 20). Dg = 15; I = 6,5.

Pastă brună cu miez negru, zgrunțuros, aspect grosier.

Datare: *post* cel de-al treilea sfert al sec. IV.

21) Castron, fragment. Inv. 40406, S I, □ 43, —2 m (Pl. 2) Dg = 28.

Pastă cenușie cu miez negru, fină, compactă, urme de lustru la exterior.

Analogii: M. Coja, *Dacia* N.S., XII, 1968, fig. 2/3.

Datare: castronul apare împreună cu o bază de amforă de Thasos, deci s-ar putea data în sec. III î.e.n.

22) Strachină, fragment bază. Inv. 38679, S II, □ 120, —2 m (Pl. 2) Db = 10.

Pastă cenușie, fină, particule calcaroase.

Datare: la fel ca fragmentul de amforă rhodiană, cat. nr. 6.

23) Mai multe fragmente de vase getice decorate cu butoni și briuri alveolate, dintre care doar cel cu Inv. 41143 (S II, □ 120, —2 m, Pl. 3) se datează prin amfora rhodiană în primul sfert al sec. II î.e.n.

Pentru celelalte fragmente: Inv. 41144 (S II, □ 65, —4 m), 41145 (S II, □ 46, —3 m), 41146 (S I, □ 18, —3 m) (Pl. 3) nu avem datări.

★

După cum a rezultat și din prezentarea materialului ceramic, în situl de la Independența se constată o locuire continuă între sec. V—I î.e.n. Deoarece sondajele arheologice nu au surprins decât parțial unele zone care ar fi putut constitui spații de locuit (ca de exemplu S I, □ 46—47, —2,90 m) nu avem suficiente elemente pentru cunoașterea în detaliu a locuirii Latene din acest sit. Marea majoritate a descoperirilor provin din gropi menajere (de exemplu S II, □ 24, 69, 120) fie din pământul de nivelare al epo-

cilor ulterioare. Oricum ar fi, ceramica prezentată vine să completeze o serie de alte descoperiri din zonă, cum ar fi cele din marginea com. Independența (Ex. Bujor, *SCIV* 3—4, VI, 1955, 171—180; Idem, *Materiale* III, 1957, 247—54), sau necropola tumulară situată la cca. 1 km sud de cetate, într-unul din tumuli fiind descoperite 52 toarte de amfore rhodiene, datate la sfârșitul sec. III—începutul sec. II î.e.n. (informație G. Simion și V. Lungu, cărora le mulțumim și pe această cale). Cercetările viitoare efectuate în acest sit vor trebui să stabilească tipul de așezare și întinderea acesteia.

STRATUL ROMAN TIMPURIU

Amfore

24) Gură. Inv. 38650, S II, □ 10, —2,80 m (Pl. 4) Dg = 14.

Pasta este de culoare bej, dură, compactă, angobă bej, groasă, cu o bună aderență.

Analogii: Ostia (*Ostia III*, în Studi Miscellanei 21, 1973, 278, 488, pl. LXXIII, fig. 631; tip de amforă neidentificat de Cl. Panella).

Date: conform analogiilor se datează în al treilea sfert al sec. I.

25) Gură. Inv. 29652, S I, □ 70, N I (Pl. 4) Dg = 17.

Pastă de culoare roz, dură, compactă, angobă gălbuie-alburie la exterior.

Analogii: Dobrogea (*Opaiț* 1980 - a, 296, pl. IV/5), Oltenia (*Popilian* 1976, 40, tip II—III, pl. XV).

Date: sec. II.

26) Gură. Inv. 38630, S II, □ 14, —2,20/—2,40 m (Pl. 4) Dg = 16.

Pastă cărămizie, foarte dură și compactă, bobite violet, angobă proprie.

Date: sec. II—III e.n.

27) Gură. Inv. 38621, S II, □ 97, sub N 6. (Pl. 4) Dg = 23.

Pastă orange, dură, bobite violet, albe, mica albă mai rar aurie, angobă orange.

Analogii: Dobrogea (*Opaiț* 1980 - a, 308, pl. IX/3), Nordul M. Negre (*Zest* 1960, 113, pl. XXXI/75 a).

Date: sec. III.

28) Gură. Inv. 40557, S I, □ 8—9, N I (Pl. 4) Dg = ?

Pastă alburie, piroxen.

Analogii: Histria (*Alexandrescu* 1966, 99, 198, Pl. XXX — 6, 7, 8).

Date: a doua jumătate a sec. I e.n.

29) Gură. Inv. 40555, S I, □ 66—67, N 4 (Pl. 4) Dg = 11.

Pastă orange-cărămizie, oxid de fier, angobă alburie la interior și exterior.

Date: sec. III(?).

30) Gură. Inv. 29647, S I, □ 70, N 4 (Pl. 4) Dg = 17,5.

Pastă cărămizie, dură, cuarț fin, oxid de fier, mica aurie, angobă proprie.

Analogii: *Opaiț* 1980 - a, 308—310; *Opaiț* 1987, 248, 250, fig. 4/2.

Date: mijlocul sec. III.

31) Bază. Inv. 40271, S II □ 60—61, N 5 (Pl. 4).

Pastă bej-rozie, piroxen.

Analogii: *Opaiț* 1980 - a, 302, Pl. VII/5, XIII/4.

Date: a doua jumătate a sec. III e.n.

32) Bază. Inv. 41051, S II, □ 15, —2,40/2,90 m, sub N 6. Neilustrat.

Pastă cărămizie cu miez cenușiu, mult oxid de fier, cuarț. Db = 8,2.

Analogii: *Opaiț* 1980 - a, 298, Pl. V/1; *Riley* 1979, M R A 7, 189—193, Pl. 34/243.

Date: sec. III e.n.

Vesela de bucătărie și de uz casnic

33) Gură de oală. Inv. 40410, S I □ 70, N 1 (Pl. 5) Dg = 20.

Pastă bej-brună, dură, grosieră, cuarț pisat, urme de funingine la exterior.

Analogii: Scorpan, *Pontica* 3 1970, fig. 10/1; M. Babeș, *SCIV* 22, 1971, fig. 8/1; *Bichir* 1984, 32, pl. XII/10.

Datare: sec. I—II e.n.

34) Gură de oală. Inv. 29735, S I □ 52—53, groapă, —2,10 m (Pl. 5) Dg = 20.

Pastă brună-cenușie, grosieră, multă scoică pisată, cuarț pisat, urme de funingine la exterior.

Analogii: M. Babeș, *op. cit.*, 30, fig. 8/1, 10/3; *Bichir* 1984, pl. 12/4.

Datare: sec. III(?).

35) Crater, fragmentar. Inv. 29646, S I □ 70, N 2 (Pl. 5) Dg = 18.

Pastă bej închis, fină, angobă brun închis la interior și exterior.

Analogii: *Opaiț* 1980 - b, 333, Pl. VI/2.

Datare: sec. II—III.

36) Oală, fragmentar. Inv. 38616, S II □ 16, —2,40 m (Pl. 5) Dg = 21.

Pastă brună, dură, compactă, mica albă, oxid de fier, cuarț fin.

Analogii: *Riley* 1979, 265, fig. 104/517. 596.

Datare: sec. II—III.

37) Uleiur, lipsă gura. Inv. 30245, S I □ 12, N 5 (Pl. 5) Dm = 11.

Pastă bej-cenușie, particule calcaroase mari, angobă brună.

Datare: sec. II—III.

Vesela de masă

38) Castron, fragment. Inv. 30244, S I, □ 23. —2,40 m, N 2 (Pl. 6) Dg = 23; Db = 8; I = 9.

Pastă bej, fină, calcar, angobă brună în interior, iar la exterior doar treimea superioară.

Analogii: *Popilian* 1976, 119, 209, nr. 766, pl. LXIII.

Datare: sec. II e.n.

39) Strachină, fragment. Inv. 29650, S I, □ 70, N 2 (Pl. 6) Dg = 22.

Pastă bej-rozie, dură, fină, angobă brun deschis la interior și exterior.

Analogii: *Opaiț* 1980 - b, 336, pl. IX/2; *Bichir*, 1984, 89, pl. XXXI/9.

Datare: a doua jumătate a sec. II—sec. III.

40) Farfurie, fragment. Inv. 29651, S I, □ 70, N 2 (Pl. 6) Dg = 27.

Pastă bej-căramizie, fină, calcar, mica albă.

Analogii: *Opaiț* 1980 - b, 339, pl. XV/5; *Popilian* 1976, 126, pl. LXXI/887; *Sultov* 1985, 65, pl. XXVIII/4.

Datare: sec. II.

41) Platou, fragment. Inv. 29649, S I, □ 8, N 1 (Pl. 6) Dg = 25; I = 5.5.

Pastă bej închis, foarte fină și compactă, slip castaniu-brun la interior și exterior, puternic exfoliat la exterior.

Analogii: nu cunoaștem paralele exacte pentru această formă de platou. Morfologie se apropie de un tip de platou din sec. IV—V. Textura pastei, slipul gros și mat, precum și scobitura ce separă inelul bazei de bază ne determină să datăm acest platou în sec. I—II e.n.

42) Platou, fragment. Inv. 29648, S I, □ 8—9, N 3, neilustrat. Dg = 25.

Textura pastei și morfologia sînt identice cu ale platoului precedent.

43) Farfurie, fragment. Inv. 29642, S I, □ 20, —2,10 m, N 3 (Pl. 6) Dg = 20.

Pastă brună-căramizie, foarte fină, slip brun la interior și exterior.

Analogii: Ostia (*Ostia I* în Studi Miscellanei 13, 1968, 56, fig. 99); Roma (*Hayes* 1972, 69; forma 49, fig. 12/8).

Datare: mijlocul sec. III e.n.

44) Farfurie, fragment. Inv. 29643, S I, □ 20, —2,10 m, N 3 (Pl. 6) Dg = 21.

Textura pastei este asemănătoare cu a farfuriei precedente dar slipul are o nuanță mai închisă.

Analogii: Atena (*Robinson* 1959, K. 41, pl. 69).

Datare: mijlocul sec. III e.n.

45) Farfurie, fragment. Inv. 38635, S II, □ 96—97, N 3 (Pl. 7) Dg = 22,6.

Pastă cărămizie-rozic, fină, multă mica albă, calcar, oxid de fier.

Analogii: *Popilian* 1976, 126, Pl. LXXI/886.

Datare: sec. II—III.

46) Farfurie, fragment. Inv. 38636, S II, □ 14, —2,20/2,40 m (Pl. 7) Dg = 30; I = 5,5. Textura pastei și slipul sînt identice cu cat. nr. 43, 44, cu mențiunea că slipul are mica aurie și aderență slabă la exterior.

Analogii: *Hayes* 1972, 321—22, Çandarli Ware, forma 4, fig. 64.

Datare: sec. III.

47) Strachină, fragment. Inv. 38627, S II, □ 15—16, —2,40 m (Pl. 7) Dg = 25.

Pastă bej cu miez roziiu, fină, micacee; slip brun-bej la interior și exterior, puternic exfoliat.

Analogii: *Sultov*, 1985, 67, Pl. XXX/3; deși această analogie se referă la un bol, profilul acestuia este identic cu al străchinii de la Independența.

Datare: sec. III c.n.

48) Oală, fragment. Inv. 40561, S II, □ 97, sub N 6 (Pl. 7) Dg = 14; Dt = 3,8.

Pastă cărămizie, mica albă, vopsea roșie-brună la exterior.

Analogii: *Opaiț* 1980 - b, 333, pl. VI/1; *Popilian* 1976, 91, pl. 38; *Sultov* 1985, 76, pl. XXXV/6; *Pappers* 1979, fig. 108/b A-58.

Datare: sec. II c.n.

Din analiza materialului ceramic a rezultat că datarea lui N 1 poate fi făcută în a doua jumătate a sec. I c.n., a lui N 2 în secolul al II-lea, a lui N 3 în prima jumătate a sec. III, iar a lui N 4 și N 5 într-a doua jumătate a secolului III. Sub raport cantitativ cele 24 de vase ceramice nu pot avea o importanță deosebită în documentarea unei intense activități economice în cadrul acestei așezări. Aceasta și datorită săpăturilor arheologice de mică amploare. Ele documentează totuși o continuitate de locuire.

STRATUL ROMAN TÎRZIU

Deoarece acest strat este cel mai bine reprezentat în cadrul cetății, fiind descoperite peste 1200 de vase și fragmente ceramice, vom renunța la modul de prezentare adoptat pentru ceramica din straturile anterioare. Întregul lot ceramic a fost determinat cantitativ și asamblat statistic, ceea ce ne-a permis să facem și unele comentarii privind prezența unor tipuri ceramice în cadrul cetății. Ceramica este prezentată tipologic în ordinea principalelor categorii.

DOLIA

După textura pastei și morfologie distingem două tipuri:

Tip I

Pastă cărămizie-brună, dură, multe pietricele, cuarț grosier. Sînt executate în mărimi diferite: mici, cu înălțimi pînă la cea. 1 m și diametre maxime de 0,70—0,80 m și mari, cu înălțimi de 1,80—2 m și diametre maxime de 1,50—1,80 m. La Independența au apărut numai exemplare de dimensiuni mari (Pl. 49/B). Aceste *dolia* sînt frecvente în toate așezările romane tîrzii din provincia Seythia.

Tip II

Pastă de culoare cenușie sau cărămizie-bej, degresantul utilizat coincide în general cu cel al primului tip însă este mult mai fin. Uneori apare și o vopsea brună. Pe buză și pe corp pot apărea linii incizate sub formă de meandre.

Analogii: Babadag-Topraichioi (Inedite), Iatrus (*Böttger* 1982, 69—70, Pl. 51/526, 528).

CATALOG

49) Gură. Inv. 38615, S II, □ 90—91, N 8 (Pl. 7) Dg = 23.

50) Gură. Inv. 38601, S II, □ 41—43, N 10 (Pl. 7) Dg = 32.

O problemă încă nerezolvată de cercetarea actuală este și aceea a tipologizării amforelor. Pentru amforele romane târzii ne-a reținut atenția sistemului lui Riley (*Riley* 1979, 97—98) adoptat pentru prezentarea ceramicii de la Berenice. Acesta separă tipurile ceramice în patru perioade cronologice care merg din elenistic până în roman târziu. Deși este practic deoarece „new types can be added at a later date to the typology without affecting its basic structure” (*Riley* 1979, 98), totuși acest sistem permite unor tipuri de amfore cu o viață mai lungă să suprapună două perioade, primind astfel numerotări diferite. Se divide în mod artificial viața unui tip de amforă ceea ce poate duce la confuzii cu privire la activitatea unei anume zone comerciale. Direcția actuală a cercetărilor ceramologice din estul Mediteranei, care pornesc de la depistarea și cercetarea unor ateliere ceramice, însoțite de analizele de laborator ale pastei, ni se pare a fi cea mai indicată. Numai în acest mod se va putea stabili originea și eventual și conținutul unor tipuri de amforă, astfel că în viitoarele tipologii amforele vor putea fi împărțite după natura conținutului lor și după zonele producătoare. Până când se va ajunge la constituirea acestor tipologii sîntem nevoiți a alcătui sisteme artificiale. În cadrul sistemului nostru amforele sînt împărțite după forma lor deoarece, în general, era posibil să existe o legătură între forma și capacitatea amforelor și produsul căreia îi erau destinate. Acest sistem tipologic credem că facilitează și mai mult decît sistemul lui Riley adăugarea noilor tipuri de amfore fără a afecta structura de bază a tipologiei. Ordinea de prezentare a formelor are în vedere și capacitatea amforelor. Astfel ele au fost împărțite în: A) PIRIFORME;

B) CILINDRICE; C) BURDUF; D) OVOIDALE; E) CONICE.

A) AMFORE PIRIFORME

Tip I

Pasta este de culoare orange sau brună, miezul adeseori cenușiu, foarte dură, mult cuarț, oxid de fier; angobă proprie.

La Independența, în prima jumătate a secolului IV mai apare varianta din a doua jumătate a sec. III (v. Cat. nr. 30), dar care are cel de-al doilea jgheab de sub buză mai estompat. Din a doua jumătate a sec. IV apare varianta finală a acestui tip. Evoluția acestui tip se pare că începe încă de la sfîrșitul epocii elenistice (*Opaiț* 1987, 247—250).

CATALOG

51) Gură, fragment. Inv. 38629, S II, □ 84—86, N 7 (Pl. 8) Dg = 13.

Tip II

Pasta are culori variabile: brun deschis-bej, cărămizie sau roz, dură, calcar, mica albă; angobă proprie.

Este unul din principalele tipuri care apar în siturile antice din Dobrogea din sec. II pînă în sec. VII (*Scorpan* 1977, 274, fig. 10; *Opaiț* 1984, 311—317, pl. I—XII). Unii autori contestă această evoluție îndelungată (*Riley* 1979, 219) datorită texturii diferite a pastei. Variațiile de culoare ale pastei, de la roz-orange sau cărămiziu pînă la bej se observă atît în epoca romană timpurie cît și în cea tîrzie, dovadă a faptului că recipientele erau executate în mai multe ateliere, dar care aparțineau probabil de aceeași zonă producătoare. O amforă descoperită la Novae, într-un context datat în anii 316/317 (*Gacuta-Sarnowski* 1981, 122—123, fig. 54/1) indică clar relația dintre varianta din a doua jumătate a sec. III (*Opaiț* 1980 - a, 296—97, pl. IV/4) și varianta din a doua jumătate a sec. IV (*Opaiț* 1984, 312, pl. II/1). Amfora de la Novae mai are încă caneluri pe corp dar pe umeri și spre bază apar deja striuri. Merită menționată și descoperirea pe N 11 a unei amfore fracționare, cu un volum de $\pm 4,385$ l (Cat. nr. 63). Remarcabilă este grosimea pereților acestei amfore (0,9 cm).

În privința frecvenței acestui tip dorim să subliniem procentajul ridicat al acestui tip în așezarea și fortificația de la Babadag-Topraichioi (datată între sfîrșitul sec. IV și prima jumătate a sec. V), unde reprezintă cca. 15% din totalul amforelor, perioadă în care și la Independența are valori destul de ridicate: 8—9%. Din a doua jumătate a sec. V

și pînă la începutul sec. VII dominația acestui tip se va accentua, procentajul oscilînd între 19% și 29%. Valori ridicate înregistrează această amforă și la İatrus (Pl. 50). Originea acestui tip pare să fie egeeană. Analiza petrografică indică ca sursă o zonă cu roci vulcanice (mai multe insule grecești, regiunea Bodrum, N—V Asiei Mici) (Williams 1983, 102). Hotărîtoare rămîn însă descoperirile de ateliere. Astfel de ateliere au fost recent semnalate la Knidos, în peninsula Datça, dar după opinia noastră acestea reprezintă doar o mică parte din atelierele care produceau astfel de amfore (cf. N. Tuna, J.-Y. Empereur, M. Picon, E. Döğër: *Rapport préliminaire de la prospection archéologique turco-française des ateliers d'amphores de Reşadiye-Kiliseyanı, sur la Péninsule de Datça*, în *Anatolia Antiqua* 1987, 49). Conținutul acestor amfore este necunoscut, nefiind exclus să fie servit pentru transportul uleiului (cf. Avram-Opaiț 1987, 140). Avem deasemenea în vedere și slaba reprezentare a acestui tip de amforă la Carthagina, important centru producător de ulei (Peacock 1984, fig. 33).

CATALOG

52) Gură, fragment. Inv. 41048, S II, □ 57—61, N 6 (Pl. 8) Dg = 12; Dt = 4,2/2. Pastă roz, multă mica albă, paiete de mica aurie, rar cuarț.

53) Gură, fragment. Inv. 29767, S I, □ 46—47, N 8 (Pl. 8) Dg = 9,6.

Pastă orange, mult oxid de fier grosier, mica aurie, calcar, cuarț.

54) Gură, toarte. Inv. 29754, S I, □ 16, N 9 (Pl. 8) Dg = 13,4; Dt = 4,2/2,5.

Pastă bej-brun deschis, mult calcar, mica aurie, rar cuarț.

55) Gură, toarte. Inv. 40835, S II, □ 110, —2,10 m, (Pl. 8) Dg = 11,5; Dt = 4/2,5.

Dipinti cu vopsea roșie pe gît:

+ X(ριστόν) M(αρία) γ(εννῆ)

+ Maria naște pe Cristos

χ(sextarii) MΘ [ξ]λ(αίον)?

Sextarii 49 (ulei?)

[χ(sextarii) M?]Θ [ξ]λ(αίον)?

Sextarii 49 (ulei?)

Date: sfîrșitul sec. V—începutul sec. VI.

56) Completă. Inv. 40380, U-2, N 12 (Pl. 9) Dg = 10; Dt = 3,5/2,2; Dm = 47; I = 66. Pastă identică cu Cat. nr. 53. Vol. = 57,3 l (calcul matematic).

57) Completă, restaurată. Inv. 40666, E-20, N 11, (Pl. 9) Vol. = 40,2 l.

Dg = 10; Dt = 3,5/2,6; Dm = 41,5; I = 59. Pastă identică cu Cat. nr. 53.

58) Completă, restaurată. Inv. 40667, E-20, N 11 (Pl. 9) Dg = 11,5; Dt = 3,5/2; Dm = 45; I = 60,5. Pastă roz-cărămizie, dură. Vol. = 50,4 l.

59) Aproape completă. Inv. 41216, U-13, N 13 (Pl. 9); Dt = 4/2,7; Dm = 44; I = 60. Pastă roz-cărămizie, cuarț, calcar, oxid de fier. Vol. = 52,3 l.

60) Gură, toarte. Inv. 29782, S II, □ 75, N 11 (Pl. 9) Dg = 10,2; Dt = 3,6/2.

61) Gură, toarte. Inv. 29783, S I, □ 61, N 12? (Pl. 9) Dg = 10; Dt = 4,2/2,2.

62) Gură. Inv. 40387, U-8, N 13 (Pl. 10) Dg = 10,6. Pastă roz-cărămizie.

63) Aproape completă. Inv. 39597, U-19, N 11 (Pl. 10) Dg = 8; Dt = 2,5/2; Dm = 20; I = 35. Pastă brun-rozie, mult cuarț, oxid de fier.

Subtipul II.1 (Antonova tip 9)

Pasta se pare că este asemănătoare cu a tipului principal însă la exterior este prevăzută cu o angobă gălbuie. Se remarcă îndosechi gîtul foarte larg și baza concavă de tip „umbo”. Cîteva exemplare întregi au apărut la Chersones, în complexe datate la începutul sec. VII (Antonova 1971, 86, fig. 9; Yakobson 1979, fig. 3/10 cu dimensiuni de: Dg = 13; Dm = 33; I = 47).

CATALOG

64) Gură și bază. Inv. 29753, S I, □ 59—62, N 12? (Pl. 10) Dg = 12,6. Pastă bej, oxid de fier, calcar mult, angobă gălbuie la exterior.

65) Gură. Inv. 40554, S I, □ 6, N 12 (Pl. 10) Dg = 16. Aceeași pastă ca nr. 64.

Tip III (Opaiț 1987, tip IV)

Pastă de culoare bej-orange, dură, particule albe și brune; angobă proprie. La Independența este prezentă numai varianta din sec. IV. (Pentru evoluția acestui tip vezi *Opaiț* 1987, 251—53).

CATALOG

66) Gură. Inv. 40244, S II, □ 57—61, N 6 (Pl. 10) Dg = 10.

B(AMFORE CILINDRICE

Tip I — a. Pastă roșie-cărămizie, oxid de fier, calcar, angobă alb-glbuie. Această amforă ar putea proveni din așazisul tip mirmekian (*Zeest* 1960, 111—112, Pl. XXX/72, datat sfârșitul sec. II—mijlocul sec. III). Sînt amfore de mari dimensiuni așa cum indică și o descoperire de la Greci, jud. Tulcea (Colecția Muzeului Deltei Dunării Tulcea, Pl. 24/40669) sau Tyras (*Kravchenko-Korpusova* 1975, 23, fig. 3/1. Calculul matematic efectuat amforei din Tyras a indicat o capacitate de cca 85 l) La Babadag-Topraichioi și Independența acest tip apare în sec. IV, fragmentele acestor amfore întîlnite în sec. V fiind probabil supraviețuiri. Este o amforă specifică secolului IV, așa cum indică și descoperirile de la Iatrus (*Böttger* 1982, 44, tip I₅). Această datare este susținută și de frecvența descoperirilor: 8% la Independența în prima jumătate a sec. IV și 2,5% în prima jumătate a sec. V; Babadag-Topraichioi 18% la sfârșitul sec. IV—1,7% către mijlocul sec. V. Probabil că este de origine pontică. Böttger presupune că se transporta cu ca orz (*Böttger* 1982, 88).

Nici un exemplar bun pentru desen.

Tip I — b. Pastă asemănătoare cu I — a; angobă alb-gălbuie la exterior. Această variantă lipsește la Independența deocamdată, dar este prezentă la Babadag-Topraichioi și Aegyssus în a doua jumătate a sec. IV.

Tip I — c. Böttger tip III—1; Kuzmanov tip XV)

Acceași textură a pastei ca la variantele „a” și „b”. Dimensiunile acestei variante sînt mult mai reduse față de I — a. Este răspîndită în bazinul pontic din ultimul sfert al sec. IV și pînă în prima jumătate a sec. VI. Două amfore descoperite la Dinogetia într-un context datat *ante* 378 (Informație Al. Barnea, căruia îi mulțumim și cu acest prilej) marchează limita inferioară a începuturilor acestei variante. La Babadag-Topraichioi este frecventă îndeosebi în al doilea sfert al sec. V cînd atinge un procentaj de 7,7%. La Independența acest procentaj îl are deja de la sfârșitul sec. IV (7,6%) și ajunge pînă la 10% în a doua jumătate a sec. V pentru a coborî la 6,6% în plin secol VI. Volumul acestei amfore a variat între 3 l și 11 l. Böttger sugerează drept conținut uleiul (*Böttger* 1982, 89).

CATALOG

67) Aproape completă, lipsă porțiuni din gît și toartele. Inv. 40661, S II □ 85, N 7 (Pl. 11) Dm = 12,6; Ip = 49.

68) Gură. Inv. 29761, S I □ 23—24, N 9 (Pl. 11) Dg = 9,4.

69) Gură și bază. Inv. 29756, S II □ 89—90 N 10 (Pl. 11) Dg = 11.

70) Gură. Inv. 29755, S I □ 26—38, N 10, (Pl. 11) Dg = 9; Dt = 2,7/2,4.

Tip I d₁ (Antonova tip V, Kuzmanov tip XVI)

Pastă și angobă asemănătoare cu a variantelor precedente. Dimensiunile acestei variante sînt și mai mici decît a variantei I — C.

Sînt deosebit de frecvente la Independența din a doua jumătate a sec. VI, spre sfârșitul secolului reprezentînd peste 17% din totalul amforelor. În Dobrogea apar la Beroe (*Vîlceanu-Barnea* 1975, fig. 1/1, Axioapolis (*Barnea* 1960, Pl. I/3), Histria (*Condurachi* 1954, fig. 379 a, b; *Suceveanu* 1982 — b, pl. 16/5—7), Tomis (inedite), Porțile de Fier-Aquis (*Janković* 1981, pl. 64/A). La Independența apare și o amforetă fracționară (Cat. 76) care prin textura pastei pare să aparțină deasemenea acestei variante.

CATALOG

71) Completă, restaurată. Inv. 32500, S II, □ 77, N 11 (Pl. 11) Dg = 9; Dt = 2,5/1,8; Dm = 15,5; I = 33.

72) Completă. Inv. 32498, S II, □ 75, N 12 (Pl. 12) Dg = 8; Dt = 2,3/1,8; Dm = 16; I = 33.

73) Completă. Inv. 32499, S II; □ 22, N 10 (Pl. 12) Dg = 8; Dt = 2,6/2; Dm = 16; I = 33.

74) Completă. Inv. 27896, S I, □ 47, N 10 (Pl. 12) Dg = 8; Dt = 2,3/2; Dm = 15; I = 30,5.

75) Aproape completă. Inv. 40665, U 8, N 13 (Pl. 13) Dm = 11; Dt = 2,5/1,7; Ip = 17.

76) Aproape completă. Inv. 27897, S I, □ 47, N 10 (Pl. 11) Dg = 3,6; Dm = 8; I = 23.

Tip I — d_2 Pasta brun deschis, același degresant ca și la precedentele variante, dar mult mai fin; angobă brun închis. Se deosebește de varianta I — d_2 printr-o execuție mai îngrijită. Spre deosebire de I — d_1 , corpul lui I — d_2 încearcă a se menține cilindric deși se îngustează ușor spre bază. Această subvariantă o găsim la Porțile de Fier-Aquis (*Janković* 1981, fig. 63/g) și în epava de la Yassi Ada (*Bass-Doorninck* 1982, 183, nr. P-72, fig. 8—18) ceea ce asigură datarea acesteia în primul sfert al sec. VII.

CATALOG

77) Aproape completă, lipsă gura. Inv. 40663, U-8, N 13 (Pl. 13) Dm = 15; I = 33.

Tip II (Riley Late Amphora 3, Almagro 54, Kuzmanov IV, Bruckner 11).

Pastă brună deschis sau cărămizie, uneori cu miez cenușiu, particule albe calcar?), rar oxid de fier; angobă proprie.

Este un tip de amforă bine cunoscut în estul Mediteranei, ocazional și în vestul Europei (V. harta distribuției la *Riley* 1979, fig. 46). Apare frecvent și în Scythia la Troesmis (V. H. Bauman, *Peuce* 8, 1980, 184, Pl. 17/2), Noviodunum (*Barnea* 1984, pl. 8/2), Aegysus (inedite), Histria (*Condurachi* 1954, fig. 389; *Suceveanu* 1982 — b, 117, pl. 16/9), Tropaeum Traiani (*Cătăniciu-Barnea* 1979, 187, fig. 164/3. 5; 170/3.10), Tomis (*Rădulescu* 1973, 194, fig. 5). Deși are o răspândire așa de largă cantitatea în care apare nu pare să fie prea ridicată. La Babadag-Topraichioi, în al doilea sfert al sec. V, reprezintă doar 1,3% din totalul amforelor. La Independența, unde apare între mijlocul sec. IV—sfârșitul sec. VI, procentajul este de asemenea scăzut, oscilând între 2% și 4%, valori de 4—4,5% atingând doar în a doua jumătate a sec. VI. Aceleași procentaje scăzute înregistrează această amforă la Carthagina și Berenice (*Riley* 1979, fig. 45). Procentajul ridicat în care apare această amforă la Cacsarea (*Riley* 1975, 30—31, fig. 12—15), precum și unele investigații petrologice, l-au determinat pe J. A. Riley să o considere a fi produsă în zona Gaza. Recent J.-Y. Empereur a identificat atelierele de fabricare a acestui tip de amforă pe malul lacului Mariout din Nordul Egiptului (*Empereur-Picon*, 1986, 108, fig. 10).

În privința evoluției tipologice, descoperirile de la Babadag-Topraichioi și Independența indică clar că în sec. IV — și prima jumătate a sec. V buza era scurtă, verticală sau plană (Pl. 13) așa cum indică și descoperirile făcute la Ampurias (*Almagro* 1955, 320, fig. 305) și Tarragona (*Vegas* 1973, 145, tip 59, fig. 56/2) sau Roma (*Whitehouse* 1982, fig. 12/161—164). Și în a doua jumătate a sec. V umerii acestei amfore par să fie mai turtiți, după cum par să indice descoperirile de la Caesarea (*Riley* 1975, 29, fig. 12), Carthagina (*Riley* 1976, 120, fig. 21/9), precum și un exemplar de la Dinogetia (Pl. 3, Inv. 33539) (mulțumim și pe această cale lui I. Vasiliu pentru permisiunea de a desena și publica acest exemplar). În sec. VI linia umerilor se înalță la fel ca și buza. La unele din aceste buze observăm o șanțuire în interior (Pl. 14; Inv. 40808), șanțuire prezentă și la amforele din Tomis (informație M. Bucovăla căruia îi aducem mulțumiri pentru permisiunea de a desena exemplarul, Pl. 14/A) și Berenice (*Riley* 1979, fig. 92/353). Calculul matematic ne-a indicat pentru două amfore de la Independența capacități de 11,336 și 14,783. Amfora de la Ampurias, potrivit calculului matematic ar avea cca. 18,2 l iar amfora de la Alexandria cca. 28,7 l (*Empereur-Picon* 1986, 108, fig. 10). Drept conținut Riley indică

faimosul vin de Gaza, deși nu exclude nici peștele (*Riley* 1979, 222). Analizele de laborator făcute la unele reziduri din amforele descoperite la Roma au indicat în afara vinului și uleiul drept conținut (*Whitehouse* 1985, 203). Având în vedere lărgimea relativ mare a gurii noi înclinăm mai degrabă spre un preparat din pește.

CATALOG

78) Completă, restaurată. Inv. 32482, S I □ 22, N 11 (Pl. 14) Dg = 11; Dt = 3,3/2; Dm = 20; I = 72.

79) Completă, restaurată. Inv. 38401, S II □ 41, N 10 (Pl. 13) Dg = 11,5; Dt = 2,4/1,7; Dm = 19,5; I = 76.

80) Gură. Inv. 29759, S I, □ 18, N 6 (Pl. 13) Dg = 10,6.

81) Gură. Inv. 29758, S I □ 27–28, Stradă, N 9 (Pl. 13) Dg = 12.

82) Gură. Inv. 38625, extramuros, N 8 (Pl. 13) Dg = 10,5.

83) Partea superioară. Inv. 29728, S I, □ 5, N 11 (Pl. 14) Dg = 10,8; Dt = 3,6/2,1.

Tip III

În cadrul acestui tip am grupat acele fragmente ceramice care provin de la amforele Nord Africane. Având în vedere faptul că din cele zece fragmente doar trei provin de la guri de amfore este dificil a încerca unele repartizări tipologice, fragmentele de gură și de bază fiind tratate separat. În privința procentajului în care apar la Independența este de remarcă prezența relativ ridicată a acestor amfore în prima jumătate a sec. V (7,5%), urmată de o scădere pentru ca numai în al treilea sfert al sec. VI să urce pînă la 4%. La Babadag-Topraichioi sînt prezente doar în al doilea sfert al sec. V cînd ajung pînă la cca. 2%. Fluctuația amforelor Nord Africane de la Independența se pare că reflectă fidel chiar fluctuația care se constată în această perioadă la Carthagina (*Peacock* 1984, 130, fig. 33). Produsul transportat cel puțin în unele din aceste amfore era uleiul, după cum dovedesc analizele de reziduuri (*Whitehouse* 1985, 200–203).

CATALOG

84) Gură. Inv. 40416, S II, □ 77, N 8 (Pl. 15) Dg = 13.

Pastă roz, dură, angobă orange la exterior.

Analogii: Roma (*Whitehouse* 1982, fig. 10/130, datat 430–440).

85) Gură. Inv. 29766, S I, □ 52–53, N 10, Dg = 14. Neilustrat, identic cu nr. 86.

Pastă roz, multă mica albă, înveliș alb-gălbui (pentru natura acestui înveliș v. *Peacock* 1984, 263–264).

86) Gură. Inv. 40421, U-8, N 13 (antrenat) (Pl. 15). Textură identică cu nr. 85.

87) Bază. Inv. 38680, S I, □ 13, N 8 (Pl. 15) Db = 5.

Pastă roz, dură; înveliș alb-gălbui care nu acoperă piciorul ci numai corpul vasului.

Analogii: Carthagina (*Peacock* 1984, 137, nr. 91, fig. 44/129, datat cca. 450).

88) Bază. Inv. 40681, K-20, groapă, material antrenat, N 8(?) (Pl. 15).

Pastă roz-violet, dură, mica albă, înveliș alb-cenușos la exterior.

Analogii: Carthagina (*Peacock* 1984, 137, nr. 87, fig. 43/122, datat c. 400–425), Yassi Ada (*Bass-Doorninck* 1971, 36, pl. 3/29).

Tip IV (Scorpan XVI, Kuzmanov VIII)

Este numit în literatura de specialitate drept „spatheion”, „spatia” (termenul este analizat de *Manacorda* 1977, 219–221 și *Hautumm* 1981, 126).

Unii autori (*Hautumm* 1981, 115–128; *Kuzmanov* 1985, 14–15) atribuie acestui tip două variante: prima datată în sec. IV–V, prin caracterele ei morfologice și manieră de execuție este apropiată de amforele nord africane (*Panella* 1973, 612–13; *Manacorda* 1977, 217). Cea de-a doua este datată în sec. VI–VII (*Kuzmanov* 1985, 14, pl. 5/48–53; *Hautumm* 1981, 215–17).

Deși această ultimă „variantă” are multe caractere morfologice asemănătoare cu amforele *spatium* din sec. IV–V, totuși argila diferită și dimensiunile reduse ale celei din urmă

il determină pe D. Manacorda să creadă „che non può venire confuse con il tipo classico dello *spation* di origine africana” (Manacorda 1977, 219). Aceasta este de altfel și rațiunea care ne-a determinat să-l tratăm ca pe un tip deosebit de amforele nord africane.

Pasta este de culoare alburie-galben deschis, relativ poroasă, mult nisip, uneori cu angobă proprie. În Dobrogea acest tip apare la Histria (Condurachi 1954, 460, fig. 388, datat cu monede Phocas), Argamum (informație M. Mănușu-Adameșteanu), în Oltenia la Sucidava (D. Tudor, *Sucidava. Une cité dacoromaine et byzantine en Dacie*, Bruxelles 1965, 119, Pl. IV/4) iar în Iugoslavia la Ajdovski (T. Knific, *Arh. Vestnik*, Ljubljana, 30, 1979, 735, nr. 52–54: 746, nr. 159 — dateate sfârșitul sec. VI) și la Aquis (Janković 1981, 150, fig. 63/B). În sud apare la Constantinopol (Hayes 1968, 215 — sec. VII), Samos (Hautumm 1981, 215–17), Yassi-Ada (Bass-Doorninck 1982, 181, fig. 8–18/P. 66–67 anii 620–625). La Independența acest tip de amforă este prezent încă de la sfârșitul sec. VI într-un procent de 1,8% pentru a se ridica în primul deceniu al sec. VII la 4,8%, menținându-se ridicat probabil și în deceniile următoare (4%). în caz că nu avem de-a face cu eventuale supraviețuiri. Oricum acest tip pare a fi mai răspândit în primul sfert al sec. VII așa cum par să indice și analogiile. Conținutul amforei pare să fi fost uleiul, așa cum sugerează atât forma vasului cât și o inscripție pietată pe amfora de la Sueidava (D. Tudor, *op. cit.*, 119, pl. IV/4).

CATALOG

89) Completă. Inv. 32496, S II, □ 48, N. 11 (Pl. 15) Dg = 6,5; Dt = 1,2; Dm = 10; I = 43.

90) Gură, toarte. Inv. 29743, S II, □ 43, N 13 (Pl. 15) Dg = 5,6; Dt = 1,2.

91) Gură. Inv. 32501, S II, □ 28, N 11 (Pl. 15) Dg = 5,2.

Tip V

Pastă cărămizie, dură, mult oxid de fier, rare particule albe; angobă alburie la exterior. Pare să fie o amforă specifică bazinului pontic. În Dobrogea mai apare la Troesimis (V.H. Baumann, *Peuce* 8, 185, Pl. 17/1), Histria (Suceveanu 1982 — b, p. 117, pl. 16/4) și Tomis (Inediță). În vest ajunge pînă în Pannonia (S. Tettamanti, *Acta Arch.* 32, 1980, 155, fig. 4). La Independența această amforă este frecventă în al treilea sfert al secolului VI (5,3%) și coboară spre sfârșitul secolului la 2,7%.

CATALOG

92) Completă. Inv. 39599, S II, □ 73, N 11 (Pl. 15) Dg = 4,8; Dt = 2,2/1,6; Dm = 11; I = 35.

C) AMFORE DE TIP BURDUF

Această formă devine frecventă în epoca romană târzie, mai ales din a doua jumătate a sec. IV și durează în unele zone din estul Mediteranei, cum ar fi insula Samos, pînă în prima jumătate a sec. VII (informație W. Hautumm). La aceste amfore umărul formează cu gîtul un unghi obtuz, coborînd abrupt spre corpul în formă de burduf, cu diametrul maxim la partea inferioară. Începînd cu sec. V se pierde distincția dintre gît și umăr, trecerea făcîndu-se treptat.

Tip I Pastă de culoare bej-gălbui, fină, moale, angobă proprie. Forma corpului o cunoaștem grație unei amfore descoperite la Dinogetia (Pl. 16/A) mulțumim lui Al. Barnea pentru permisiunea de a desena amfora).

La Babadag-Topraichioi apare în procente ce oscilează între 1,3–1,7% în prima jumătate a secolului V. La Independența apare între a doua jumătate a sec. IV — prima jumătate a sec. V în aceleași proporții. Conform calculului matematic amfora de la Dinogetia ar putea avea c. 52 l.

CATALOG

93) Gură. Inv. 29777, S I, □ 12–14, N 7 (Pl. 16) Dg = 11; Dt = 4,8/2,1.

Tip II₁ Pastă de culoare bej sau rozie mai rar cenușie, mica albă, oxid de fier; angobă

proprie sau cenușiu-gălbui. Caracteristică îi este buza mică, teșită oblic spre exterior precum și gîtul scund. Toartele sînt foarte applatizate.

Analogii: Tomis (*Rădulescu* 1976, 107, pl. VII/3), Babadag-Topraichioi (Opaiț, *Peuce VIII*, 431, Pl. 9/1.).

CATALOG

94) Gură. Inv. 38631, S II, □ 96—98, N 6 (Pl. 16) Dg = 9,2.

95) Gură. Inv. 29773, S I, □ 59—61 N 8(?) (Pl. 16) Dg = 9,5.

Tip II₂ În pasta acestui subtip apare frecvent piroxenul și rare paiete de mica aurie iar la exterior are o angobă gălbui-verzuie. Buza poate fi uneori în secțiune dreptunghiulară sau triunghiulară.

Analogii: Babadag-Topraichioi (Inedite), Tomis (*Scorpan* 1977, 272, fig. 5/3).

CATALOG

96) Gură. Inv. 29778, S I, □ 12—14, N 7 (Pl. 16) Dg = 12.

Tip III Dimensiunile acestui tip sînt ceva mai mari decît ale precedentului. Pasta este de culoare bej-brună sau brun-roșcată.

Buza este masivă, îngroșată atît la interior cît și la exterior. La Independența sau păstrat doar cîteva baze ale acestui tip.

Analogii: Babadag-Topraichioi (Inedite — prima jumătate a sec. V), Tomis (*Scorpan* 1977, fig. 5/4); Atena (*Robinson* 1959, 108—109, 115, M-273, M-328), Yassi Ada (*Bass-Doorninck* 1971, 34, Pl. 2/8), Samos (*Isler* 1969, 206, Pl. 85/1,2).

CATALOG

97) Bază. Inv. 38668, S II □ 71—75 N 8 (Pl. 16) Db = 4,2.

98) Bază. Inv. 40418, S II □ 77, N 8 (Pl. 16) Db = 2,4.

Tip IV a (Antonova tip 3, *Scorpan* tip 6, *Kuzmanov* tip 3).

Pasta este de culoare bej, nisipoasă, fină, particule albe (calcar?), mica albă. Acest tip de amforă apare frecvent în epoca romană tîrzie în estul Mediteranei, evoluția ei fiind relativ bine cunoscută (*Scorpan* 1977, 273, fig. 9). Conform ultimelor descoperiri originea acestei amfore pare să fie egipteană (*Empereur-Picon* 1986, 108, fig. 11). Calculele matematice efectuate de noi unor amfore din Atena și Corint ne-a sugerat drept conținut ulciul, dar această ipoteză trebuie verificată prin noi descoperiri (*Avram — Opaiț* 1987, 143). În provincia Scythia această amforă apare în a doua jumătate a sec. VI la Histria (*Condurachi* 1954, 458, fig. 385), Capidava (Informație Z. Covaceff), Sacidava (*Scorpan, Pontica* 8, 1975, 272). La Independența cunoaștem doar un singur exemplar. Această variantă tîrzie apare în sud la Corint (*Williams II-Zervos* 1983, 30, nr. 81, pl. 11) și Carthagina (*Riley* 1981, 110, nr. 72, fig. 8). Calculul matematic efectuat amforei de la Capidava ne-a indicat o capacitate de 23 l.

CATALOG

99) Gură, toarte. Inv. 29793, S II, □ 42, N 10 (Pl. 16) Dg = 9,8; Dt = 2,4/1,6.

Tip IV — b (Riley Late Amphora 5)

Pasta cărămizie-orange, rară mica aurie, particule albe, angobă proprie.

Ar putea, eventual, reprezenta o variantă tîrzie a evoluției acestui tip, totuși trebuie să subliniem textura diferită a pastei față de cea a lui IV-a. Viitoarele cercetări vor trebui să stabilească dacă IV — b este varianta tîrzie a lui IV — a sau reprezintă un alt subtip realizat în alt centru productiv. Singura analogie cunoscută este în Cyrenaica și este datată în sec. VII (*Riley* 1979, 224, fig. 92/357, 358).

CATALOG

100) Gură. Inv. 29809, S I, □ 23, N 11 (Pl. 16) Dg = 13.

D) AMFORE OVOIDALE

Sînt amfore de dimensiuni și capacități medii ce oscilează între 10—20 l, ccasional pot ajunge și pînă la 27—30 l.

Tip I₁ (Riley, Late Amphora 1, Kuzmanov tip 14, Böttger tip II₁)

Pasta este de culoare bej închis sau deschis, rar cărămizie-rozie, nisipoasă, multe particule albe, negre, brune (pirită, calcar, oxid de fier?). ocazional cuarț pisat; angobă proprie. Este unul din cele mai frecvente recipiente care apar în Seythia în sec. IV—VII (*Opaiț 1984*, 317—322, Pl. XIII—XV). Acest tip de amforă a fost localizat de unii cercetători în regiunea Antiochiei, atribuindu-i drept conținut uleiul (*Williams 1982*, 102—103), în timp ce alți autori consideră că erau destinate vinului și plasează centrul productiv la Sinope (*Böttger 1982*, 90—92). Deși ultima ipoteză pare mai plauzibilă trebuie să recunoaștem că doar descoperirea atelierelor ceramice vor putea rezolva problema. Este interesant de remarcat că la Carthagina acest tip apare destul de frecvent mai ales la începutul sec. VI, când reprezintă cca. 20% din totalul amforelor (*Peacock 1984*, fig. 33). În acest caz ne întrebăm cum se explică o astfel de prezență într-o zonă vestită pentru producția sa de ulei. Explicația că ar putea conține ulei de altă calitate ni se pare puțin probabilă (*Peacock 1984*, 119). Recentele descoperiri de ateliere indică o zonă largă de fabricație: Cilicia—Nordul Siriei—Cipru, zonă care în viitor este posibil să fie extinsă (*Empereur-Picon, Les régions de production d'amphores impériales en Méditerranée orientale*, în *Actes du Colloque de Siennec 1986, Les amphores romaines*, sub tipar). Relativ la prezența mare a acestui tip de amforă la Dunărea de Jos, histograma de la planșa 51 este revelatoare.

CATALOG

- 101) Gură, toarte. Inv. 29748, S II, □ 6, X 9 (Pl. 17) Dg = 9,4; Dt = 3,5/2,4.
102) Gură, toarte. Inv. 27615, S I □ 22, X 11 (Pl. 17) Dg = 11; Dt = 3,5/2; Dm = 26
103) Gură, toarte. Inv. 40412, S I □ 60, X 11 (Pl. 17) Dg = 8,4; Dt = 3,3/2,4; Dm = 23
Dipinti pe umăr: XΑΓ...Πε[εσβυτέρου](?); Sextarii 33... preotul(?)
104) Gură, toarte. Inv. 27614, S I □ 22, X 11 (Pl. 18) Dg = 10; Dt = 3,3/2,7.
105) Gură, toarte. Inv. 27617, S I □ 7, X 13 (Pl. 17) Dg = 9,4; Dt = 3,8/2,2.

Tip I₂ Pasta este relativ asemănătoare cu I₁, gălbuie, nisipoasă; angobă gălbuie. Se deosebește de I₁ prin gura evazată, buza nefiind diferențiată de gît. La Independența este mai puțin numeros decît I₁, raportul dintre ele fiind de 1:5. Apare la Babadag-Toπραichioi din al doilea sfert al sec. V iar la Independența din a doua jumătate a sec. V, devenind mai frecventă la sfîrșitul sec. VI — începutul sec. VII (5,5%—8,3%). Pare a fi specific Pontului dar apare și la Porțile de Fier-Aquis (*Janković 1981*, 150, fig. 63/B; capacitate ±30,5 l).

CATALOG¹

- 106) Gură, toarte. Inv. 27618, S I □ 22, X 11 (Pl. 18) Dg = 9,4; Dt = 3,7/3.
107) Gură, toarte. Inv. 29749, S II, □ 77, X 12 (Pl. 18) Dg = 9,4; Dt = 3,3/2,4.
108) Gură, toarte. Inv. 27616, S I, □ 7, X 13 (Pl. 18) Dg = 9,4; Dt = 3,4/2,3.

Tip I₃ Pastă bej închis, nisipoasă, dură. Buza verticală este separată de gît printr-o nervură. Striuri pe umăr, caneluri pe corp. La Independența apare în număr mic (2,7%) la sfîrșitul sec. VI. În Seythia mai apare la Argamum (Pl. 19/A). Se întîlnește de asemenea la Porțile de Fier-Aquis (*Janković 1981*, 149, fig. 63/A). Calculul matematic ne-a indicat o capacitate de ±27,5 l).

CATALOG

- 109) Gură, toarte. Inv. 40672, S I □ 41—43, X 11 (Pl. 19).
110) Gură. Inv. 40623, passim (Pl. 19) Dg = 9,2.

Tip II |

Pastă de culoare roșie-cărămizie, rare particule albe (calcar?), oxid de fier, angobă alburie la exterior. Deși ni s-au păstrat doar fragmente, analogiile indică un corp ovoidal, brăzdat de caneluri largi.

La Iatrus acest tip apare în prima jumătate a sec. IV într-un procentaj mic (1,5%) ceea ce ar putea reprezenta fie intruziuni fie chiar începutul producției. Din a doua jumătate

a sec. IV ele devin frecvente atât la Iatrus (6%) cât și la Independența (5,7%), procentaj ce se menține relativ constant atât în prima jumătate a sec. V: 4,6% la Iatrus, 4% la Babadag-Topraichioi și 8,7% la Independența, cât și în a doua jumătate a sec. V la Independența (7%). Dacă avem în vedere aria de răspândire a acestui tip: Iatrus (*Böttger* 1982, 48, tip II₄), Odessos, Dionisopolis (*Kuzmanov* 1985, 18, tip 13?, Pl. 7/68, 69; calitatea mediocră a desenelelor din această lucrare face dificilă identificarea unor tipuri ceramice mai puțin cunoscute, astfel că nu suntem siguri de corectitudinea acestei analogii), Babadag-Topraichioi, Aegyssus (inedite) Argamum (informație Mihaela Mănușu-Adameșteanu), Telița (informație V. H. Baumann), Pityus (apud *Böttger* 1982, nota 149), putem presupune că este vorba de un produs de origine pontică.

CATALOG

111) Gură, toarte. Inv. 38611, S II, □ 90–91, N 7 (Pl. 19) Dg = 7,2; Dt = 2,4/2,6.

112) Gură, toarte. Inv. 29640, S I □ 45–46, N 10 (Pl. 19) Dg = 7,2; Dt = 2,2/2,1.

Tip III Pasta este de culoare rozie, rareori cărămizie, micacee, rar oxid de fier sau cuarț fin. Evoluția morfologică a fost recent tratată (*Opaiț* 1987, 250–251, fig. 5: 6/1–2). În privința frecvenței cu care apare această amforă în Dobrogea, remarcăm procentajul mediu de la Independența: 3,8% (a doua jumătate a sec. IV), 5% (prima jumătate a sec. V), 4,2% (a doua jumătate a sec. V) cele două fragmente care apar pe N 11 probabil că reprezintă supraviețuiri. La Babadag-Topraichioi este prezentă îndeosebi în al doilea sfert al sec. V (2%). Surprinzătoare este apariția acestui tip între anii 425–450 până spre 500 la Carthagina unde este caracterizată drept „common form of imported amphora” (*Peacock* 1984, 128, nr. 39, fig. 38/48, 48 bis). Dacă ipoteza noastră privind originea sino-peană a acestui recipient (*Opaiț, op. cit., loc. cit.*) va fi adevărată de viitoarele descoperiri, atunci avem din nou dovada unei prezențe puternice a produselor pontice pe piața africană.

CATALOG

113) Gură, toarte. Inv. 38638, S II □ 101 (turn) N-7 (Pl. 20) Dg = 10,4; Dt = 2,7.

114) Gură, Inv. 29765, S I □ 10, N 9 (Pl. 20) Dg = 13.

E) AMFORE CONICE

Aceste tipuri de amfore sînt de dimensiuni și capacități mai mici decît ale amforelor ovoidale. Diametrul maxim se află tot la partea superioară a corpului, dar acesta este conic și se termină cu un picioruș sau buton. În cadrul acestei forme am inclus totuși și unele tipuri (E_{V-VII}) terminate cu picior tubular, diametrul gurii fiind în general apropiat de al bazei acestor amfore. Viitoarele cercetări vor trebui să stabilească dacă există sau nu legături mai apropiate — eventual prin natura conținutului lor — între aceste tipuri.

Tip I (Antonova tip 2; *Böttger* tip I₆)

Este frecvent întâlnit în bazinul pontic unde probabil că își are și originea. În cadrul evoluției sale am putut stabili patru variante.

Tip I — a Pastă cărămizie-rozie sau bej, dură, oxid de fier, cuarț fin, foarte puțin piroxen. La Independența această variantă apare în sec. IV într-un procentaj de cca. 4–6%, la fel ca și la Iatrus (4%) (*Böttger* 1982, 44–45 tip I₆) dar autorul nu prezintă diferențiat cele patru variante). În Dobrogea varianta I — a mai apare la Babadag-Topraichioi. Foarte frecventă este în Nordul Mării Negre: Tyras (*Kravchenko-Korpusova* 1975, fig. 4/3; 5/3, calculul matematic ne-a indicat o capacitate de cca. 42 l), Delakeu (*Rikman, MIA* 139, 1967, fig. 18/1, calculul matematic ne-a indicat o capacitate de cca. 62 l), Chersones (*Yakobson* 1951, fig. 2/3; *Antonova* 1971, 83–84, tip 2, fig. 3), Pantikapeum și Tansis (*Zeest* 1960, 120, tip 100, pl. 39/100). În vest apare la Sirmium (*Bruckner* 1981, 125, tip 19, pl. 164/85).

CATALOG

115) Gură. Inv. 38626, S II, □ 91, N 7 (Pl. 20) Dg = 11.

116) Gură. Inv. 38642, S II, □ 10, N 8 (Pl. 20) Dg = 8,8; Dt = 4,2/1,8.

Tip I — b vacant la Independența, prezent la Babadag-Topraichioi, Aegyssus.

Tip I — c Pasta de culoare bej-orange, mult piroxen, rare particule de calcar. Gura devine strangulată iar buza mult evazată. La Babadag-Topraichioi, în prima jumătate a sec. V ajunge până la 2—3%. Spre vest este întâlnit la Iatrus (*Böttger* 1982, pl. 21/250) și Gornea (N. Gudea, *Așezări din epoca romană și romană târzie*, Banatica 1977, 78, fig. 23/2; 35a).

CATALOG

117) Gură. Inv. 40556, S I, □ 49, N 8 (Pl. 20) Dg = 8.

Tip I — d (Kuzmanov tip 11)

Pastă bej-gălbuie, mai rar cărămizie, mult piroxen și oxid de fier; angobă proprie sau bej închis. Dimensiunile corpului par a fi mai mici decât ale variantelor anterioare. Remarcabilă este puternica înălțare a gîtului. În provincia Scythia este cunoscut la Babadag-Topraichioi (Inedite), Tomis (*Rădulescu* 1976, 107—108, pl. X/4, calculul matematic ne-a indicat un volum de $\pm 5,2$ l). În vest apare la Iatrus (*Böttger* 1982, pl. 21/249). În nord apare la Chersones (*Yakobson* 1979, 9, fig. 1/1) și la Gubinski, reg. Kursk (E.A. Simonovici, *S.A.* 4, 1971, 232, capacitate cca. 15 l).

CATALOG

Nici un exemplar bun de desenat.

Tip II (*Böttger* tip III₂)

Pasta este de culoare cărămizie-roșie aprins, dură, multe particule negre și brune (oxid de fier?); angobă proprie dar ocazional poate apărea și angoba alb-gălbuie. Este asemănătoare prin morfologie și capacitate cu varianta „d” a tipului I. Remarcăm totuși la acest tip gîtul mai scund și mai larg iar din pastă se pare că lipsește piroxenul. De aceea simpla menționare a culorii pastei nu este suficientă deoarece se pot face confuzii cu tipul I — d. Calculul matematic ne-a indicat pentru unele amfore descoperite la Babadag-Topraichioi volume de 4—6 l, apropiate de cel al unei amfore de la Tarsus — cca. 7 l (*Jones* 1950, 278, nr. 831, pl. 166). Este destul de bine reprezentată la Iatrus: prima jumătate a sec. IV — 3,4%, prima jumătate a sec. V — 16% (*Böttger* 1982, 51, tip III₂, pl. 28/334—37, 564). La Babadag-Topraichioi între sfîrșitul sec. IV și mijlocul sec. V frecvența lui oscilează între 10% și 14%. La Independența, deocamdată, acest tip este mai frecvent în a doua jumătate a sec. IV — 7,6%. Apariția acestui tip la Iatrus în sec. VI credem că se datorează doar unei supraviețuiri (procentajul este sub 1%).

Zona de producere a acestor amfore era Siria (Empereur-Picon, *Les régions de production...* sub tipar).

CATALOG

118) Gură. Inv. 40562, S I, □ 13, N 8 (Pl. 20) Dg = 9.

119) Gură. Inv. 40563, S I, □ 10, N 9 (Pl. 20) Dg = 8.

Tip III Pasta este de culoare bej sau rozic, particule negre-maronii (pirită?), violet (oxid de fier?), calcar, rare paiete de mica aurie; angobă gălbuie la exterior. Descoperirile de la Babadag-Topraichioi ne-au relevat existența unor amfore de capacitate medie (cca 14 l) și a unora de capacitate mare. La Independența acestea par să fie mai frecvente în a doua jumătate a sec. IV (9,6%) pentru a scădea în prima jumătate a sec. V la 5,6%. Acest procentaj este asemănător celui de la Babadag-Topraichioi unde în primul sfert al sec. V reprezintă 8,5% din totalul amforelor și scade în al doilea sfert al sec. V la 4—4,7%. Acest tip mai apare și la Niculițel pe un nivel distrus la 378 (Informație V. Baumann).

CATALOG

120) Gură, toarte. Inv. 29768, S I, □ 20, N 9 (Pl. 20) Dg = 8,4; Dt = 2,7/1,5.

Tip IV — vacant la Independența, prezent la Babadag-Topraichioi.

Tip V (Riley Mid Roman Amphora 7, Kuzmanov tip 12).

Pastă cărămizie sau orange, uneori cu miez cenușiu, dură, oxid de fier, calcar, cuarț pisat;

angobă brun deschis. Este un tip de amforă cu o largă răspîndire atît în bazinul pontic cît și în Mediterana (v. Harta răspîndirii la *Riley* 1979, fig. 35). Producția acestui tip de amforă a început în a doua jumătate a sec. II (*Panella* 1973, 596—7; *Opaiț* 1980 — a, 298—301, tip IV), ajunge la *floruit* în sec. III (*Riley* 1979, fig. 34). Cunoaștem puțin despre apariția acestei amfore în sec. V—VI. La Berenice aceste apariții sînt considerate supraviețuiri (*Riley* 1979, 191). În conformitate cu descoperirile de la Babadag-Topraichioi se pare că în epoca romană tîrzie baza nu mai este conică ci se rotunjește deși piciorul continuă a rămîne tubular. Conform unor fragmente descoperite la Tomis într-un context roman tîrziu (Edificiul cu mozaic și necropolă) este posibil ca acum să asistăm la o strangulare a gurii (Pl. 20/A). Nu știm încă dacă acum aceste amfore erau fabricate în mărimi diferite, circulînd concomitent sau asistăm la o reducere a dimensiunilor așa cum par să demonstreze descoperirile de la Atena (*Robinson* 1959, M-274, M-303) și Corint (*Williams-Zervos*, 1982, 22—26, Pl. 10, nr. 70). La Independența există un fragment datînd de la sfîrșitul sec. III și altul din a doua jumătate a sec. IV. Conținutul acestei amfore era necunoscut dar avînd în vedere marea lui răspîndire trebuie să fi fost un produs foarte popular și apreciat în epocă. Originea probabil că era egeeană.

CATALOG

Nici un exemplar bun pentru desen.

Tip VI (Zeest tip 94)

Pastă de culoare bej sau rozie, multe particule negre și brune (pirită?). Este o amforă frecvent întîlnită în bazinul pontic în sec. I—IV. Nu sîntem siguri dacă aparițiile acestei amfore în sec. V la Babadag-Topraichioi și Independența reprezintă o continuare a producției sau doar supraviețuiri. De-a lungul evoluției sale amfora a cunoscut o reducere treptată a dimensiunilor și a volumului ajungînd în a doua jumătate a sec. IV pînă la 1,8 l (*Opaiț* 1980 — a, 304). În sec. VI asistăm la apariția unor amfore de dimensiuni și volum mult sporite, ca cele de la Chersones (*Yakobson* 1979, 10—11, tip 4, fig. 1/6; calculul matematic a indicat o capacitate de $\pm 36,9$ l), care ne fac să ne gîndim la o variantă tîrzie a acestui tip de amforă. La Independența s-a descoperit doar un singur exemplar al acestei variante tîrzii (Cat. nr. 122). Originea acestor amfore era pontică iar conținutul probabil că era uleiul (M. Brudiu, „O amforă cu ulei de măsline din sec. II—III e.n. descoperită la Schela, jud. Galați” în Muzeul Național, III, 1976, 159—63).

CATALOG

121) Bază. Inv. 40558, S I □ 53—54, N 9 (Pl. 20) Db = 2,7.

122) Gură, toarte. Inv. 40384, K-20, N 10 (Pl. 21) Dg = 9; Dt = 4,5/4.

Tip VII (Zeest tip 95, Riley Late Amphora 10, Kuzmanov tip 7)

Pasta este de culoare brun deschis, moale, micacee, cuarț fin (v. *Williams* 1982, 103 pentru analiza texturii). Evoluția acestui tip începe din sec. I e.n. și durează pînă în sec. VII (*Robinson* 1959, pl. 41; *Hautumm* 1981, 129—165). Pe baza diferențierilor de argilă au fost identificate mai multe subtipuri (*Lang* 1955, 277—85). Tipul principal, dintr-o pastă brun-roșcată primește către sfîrșitul sec. IV o a doua toartă, așa cum indică, alături de alte descoperiri și cercetările de la Babadag-Topraichioi. Două recipiente, unul descoperit în necropola romană tîrzie de la Tomis (Pl. 21/B) (informație M. Bucovală) și altul găsit în orașul antic Ibida (Pl. 21/40302) dovedesc că existau și recipiente fracționare, conținînd probabil eșantioane din acel produs prețios transportat în amforele de acest tip. Este un tip de amforă răspîndit mai ales în estul Mediteranei și bazinul pontic deși ocazional apare și în vestul Europei (*Riley* 1979, fig. 48). În epoca romană tîrzie apare frecvent și în Scythia la Troesmis (inedit), Dinogetia (*Barnea* 1966, 250, fig. 12/1), Noviodunum (I., *Al. Barnea* 1984, pl. 9/3), Aegyssus (inedite), Babadag-Topraichioi (inedite). Par a fi frecvente și pe litoralul bulgar al Mării Negre (*Kuzmanov*, 1985, 13—14, tip 7, Pl. 5) și în Nordul Mării Negre (*Zeest* 1960, 118—119, tip 95). Cu toate că posedăm destule cunoștințe despre largă răspîndire a acestui tip, lipsa unor determinări cantitative a acestuia în cadrul respectivelor situri antice ne privează de cunoașterea intensității acestui curent comercial. La fel de limitate sînt și cunoștințele noastre despre subtipurile, res-

pectiv imitațiile acestui tip de amforă. Un astfel de subtip a apărut recent în necropola tomitană (informația M. Bucovală, căruia îi mulțumim pentru permisiunea de a desena exemplarul) (Pl. 21/A). La Babadag-Topraichioi acest tip oscilează în prima jumătate a sec. V între 2,8–5,3%. La Independența scade de la 3,8% în sec. IV la 1,2% în sec. V, procentaj ce se va menține și în sec. VI. Aceste procentaje par să coincidă cu cele de la Carthagina pentru prima jumătate a sec. V când ajunge la 5% pentru a coborî în sec. VI în jur de 2% (Peacock 1984, fig. 33; Riley 1981, 118). La fel ca și la Independența, amfora este prezentă în sec. VII la Samos (Hautumm 1981, Cat. nr. 183–192, fig. 328–337) și la Carthagina (Peacock, 1984, 121, nr. 3). Referitor la originea acestui tip sau sugerat diferite localizări: Egipt (Grace 1961, fig. 67; Hautumm 1981, 162). Vestul Asiei Mici (Hayes 1976, Williams 1982, 104) sau Samos (Zeest 1960, 118–119; Scorpan 1977, 272). Hotărâtoare rămâne doar descoperirea atelierelor. Drept conținut a fost sugerat un sos sărat (Hautumm 1981, 163–165).

CATALOG

123) Gură. Inv. 29764, S I, □ 23, N 8 (Pl. 21) Dg = 3,5; Dt = 2,5/1,2.

124) Aproape complet, lipsă gura și toartele. Inv. 40716. S I □ 57, N 12 (Pl. 21) Dm = 16. *Tip VIII* Riley Late Amphora 14)

Pastă de culoare crem, moale, fină, angobă bej-gălbuie la exterior. La Independența apare numai la începutul sec. VII și este slab reprezentată cantitativ. Are bune analogii la Histria (Condurachi 1954, 461, fig. 387) și la Berenice (Riley 1979, 232, fig. 94).

CATALOG

125) Completă. Inv. 40660, U-8, N 13 (Pl. 22) Dg = 5,4; Dt = 2/1,5; Dm = 13; I = 49.

126) Gură, toarte. Inv. 29741, S II, □ 94, N 12 (Pl. 22) Dg = 5; Dt = 2,1/1,4.

Tip IX Zeest tip 99; Bruckner tip 4)

Pasta este de culoare bej-cenușie, dură, compactă, cuarț fin.

Pare să fie o amforă de dimensiuni ceva mai mari de cât cea anterioară.

Deși în Nordul Mării Negre apare din sec. III–IV (Zeest 1960: 120, tip 99, Pl. 39) la Independența apare doar în a doua jumătate a sec. VI și în cantități foarte reduse. Acest tip este prezent de asemenea la Histria (Condurachi et alii, *Materiale* VI, 1959, 278, fig. 4/2 cu monede Tiberiu II–Constantin — 578–582) și la Argamum (informație M. Coja căreia îi mulțumim și pe această cale).

CATALOG

127) Gură, toarte. Inv. 38610, S II, □ 81–83, N 11 (Pl. 22) Dg = 5,2; Dt = 2/1,3.

128) Gură, toarte. Inv. 40567, S II, □ 19–20, N 10 (Pl. 22) Dg = 3,8; Dt = 2/1,5.

Tip X Zeest tip 103; Antonova tip 1; Kuzmanov tip 9)

Pastă brun-roșcată, dură, bobite de oxid de fier, cuarț pisat, calcar ?), mica aurie; angobă proprie. La Independența apare varianta finală a unui tip de amforă foarte răspândit în Nordul Mării Negre în sec. IV–VII, fiind chiar denumită de tip Tyritake (Zeest 1960, 121, tip 103, pl. 40). Interesantă este descoperirea de petrol într-una din amforele de acest tip de la Tyritake (Gajdukević, *MIA* 25, 1952, 62, fig. 70). Fragmentele de pansă ale celor două amfore descoperite la Independența pe N 11, au partea interioară puternic înegrită, culoare ce a pătruns și în structura pastei. Ne întrebăm astfel dacă nu au conținut și aceste amfore petrol. În Dobrogea mai apare la Histria și Tomis (Condurachi 1954, 458, fig. 386; Scorpan 1977 fig. 12/4–6). Este prezentă și în Bulgaria (Kuzmanov 1985, 15–16, tip 9, pl. 6).

CATALOG

129) Pansă, toartă, gît. Inv. 40655, S II, □ 43, N 11 (Pl. 22) Dt = 3,2/1,3.

TIPURI DE AMFORĂ NEIDENTIFICATE

Sub acest titlu am grupat o serie de fragmente de guri, toarte sau baze de amfore al căror corp nu-l cunoaștem pentru a le putea insera într-unul din tipurile prezentate. De asemenea nu dispunem nici de analogii.

Aceste amfore au fost repartizate pe niveluri pentru a putea avea o imagine cât mai completă asupra importurilor din epoca romană târzie de la Independența. În catalogul de mai jos vom prezenta câteva din fragmentele de amforă mai bine conservate.

130) Gură. Inv. 40559, S II, □ 84—86, N 7(?) (Pl. 22) Dg = 9,6.

Pastă alburie, miez cenușiu, dură, cochilii de scoică pisată, cuarț fin, piroxen(?).

131) Gură, toarte. Inv. 29763, S I, □ 13, N 8 (Pl. 22) Dg = 11,6; Dt = 3,5/1,5.

Pastă alburie, dură, bobite brune, rară mica aurie, angobă proprie.

132) Gură, toarte. Inv. 40568, S II, □ 24, N 8 (Pl. 22) Dg = 5; Dt = 1,7/1.

Pastă de culoare bej-orange, fină, micacee; angobă proprie.

133) Gură, toarte. Inv. 29731, S I, □ 60, N 8 (Pl. 22) Dg = 8; Dt = 2,4/1,6.

Pastă maron-bej, miez cenușiu, micacee, calcar, puțin oxid de fier.

Dipinti roșu pe umăr: I 3χ (sextarii 16).

134) Gură, toarte. Inv. 38641, S II, □ 109, N 10 (Pl. 23) Dg = 10,8; Dt = 4/1,9.

Pastă bej, dură, compactă, rară mica aurie, cochilii de scoică fin pisate; angobă alburie la exterior.

135) Gură. Inv. 38642, S II □ 41—43, N 10 (Pl. 22) Dg = 10.

Pastă bej deschis, fină, relativ moale, particule brune; angobă proprie.

136) Gură, toarte. Inv. 40393, S I □ 42, N 10 (Pl. 23) Dg = 6; Dt = 2,7/5.

Pastă bej, fină, compactă, rare goluri în pastă datorită calcinării.

137) Gură, toarte. Inv. 27950, S I □ 22, N 11 (Pl. 23) Dg = 9,4; Dt = 3/2,4.

Pasta este de culoare cărămizie, dură, bobite violet, cuarț fin, paiete de mica aurie, calcar; angobă alburie, slab conservată.

138) Gură, toarte. Inv. 29784, S I □ 61, N 11(?) (Pl. 23) Dg = 7,8; Dt = 3/1,5.

Pastă de culoare bej-violet, dură, mult oxid de fier, calcar.

AMFORE DE MASA

Sint amfore de producție locală, de înălțime medie, cca. 35—40 cm, gura largă, corp globular și baza înelară. Erau întrebuințate în cadrul gospodăriei pentru conservarea alimentelor.

Pasta este de culoare roșie-orange, bej-brună sau cenușie, oxid de fier, calcar, ocazional și scoici pisate. La exterior apare o vopsea roșie brună sau cenușiu închis-neagră. La Independența apar în număr mic în toată epoca romană târzie.

CATALOG

139) Gură, toartă. Inv. 38623, S II □ 66, N 11 (Pl. 23) Dg = 10,4; Dt = 3,4/2,1.

140) Gură. Inv. 29796, S I □ 47—49, N 11 (Pl. 23) Dg = 9,2.

141) Gură, toartă. Inv. 40626, S I □ 110—118, —0,55 (Pl. 23) Dg = 9; Dt = 2,4/2.

Dipinti și Graffiti

La Independența numărul inscripțiilor pictate și zgîriate este mic. Cîteva din aceste inscripții au fost prezentate anterior cu ocazia descrierii tipurilor ceramice. Cele mai multe inscripții apar pe amforele de formă piriformă de tip A II. În general ele reprezintă indicații de capacitate sau de conținut. Starea fragmentară a inscripțiilor, îndeosebi cînd nu este vorba de astfel de indicații, nu ne permite să facem interpretările corespunzătoare. Probabil că în astfel de cazuri este vorba de nume de persoane.

Singura indicație de capacitate identificată pare să fie aceea de *sextarii/xestes* abreviată prin sigla χ sau ξ, urmată de numerale. Aproape toate inscripțiile aparțin secolelor V—VI e.n.

CATALOG

DIPINTI

142) Amforă piriformă, tip A II. Inv. 29733, S I □ 10, N 10 (Pl. 24).

Dipinto roșu pe umăr: N θ (*sextarii/xestes*?) 59 (32,072 l).

143) Amforă piriformă, tip A. II Inv. 41152, S I □ 60, N 8(?) (Pl. 24).

Dipinto roșu pe gît: XΞθ (*sextarii/xestes* 69 (37,508 l)

XΞθ (*sextarii/xestes* 69 (37,508 l).

- 144) Amforă ovoidală tip D I. Inv. 38633, S II □ 76, N 11 (Pl. 24).
Dipinto roșu pe umăr: indescifrabil (probabil notație de capacitate).
 145) Amforă ovoidală tip D I(?). Inv. 40686, S II □ 42, N 8 (Pl. 24).
Dipinto roșu pe gît: crucea monogramatică? K [ύριε?].
 146) Amforă de tip neidentificat. Inv. 41211. Passim (Pl. 24).
Dipinto roșu pe gît: ξ PA *sextarii/xestes* 101 (54.903 l).
 147) Amforă de tip neidentificat. Inv. 41210, S II □ 41, N 12 Pl. 24).
Dipinto negru pe umăr: Δ b(?) Nedescifrabil.
 148) Amforă de tip neidentificat. Inv. 41212, S II □ 41 (Pl. 24).
Dipinto roșu pe umăr: I θ (*sextarii/xestes*) 19 (10,328 l).

GRAFFITI

- 149) Amforă piriformă de tip A II. Inv. 41150, S II □ 28, N 10 (Pl. 25).
Graffito pe umăr: Z(?) N(?); înclinăm spre ultima cifră care ar reprezenta probabil indicația capacității: 50 (27,18 l).
 150) Amforă piriformă de tip A II. Inv. 41151, S I □ 107, -0,90 (Pl. 25).
Graffito pe umăr: K B(*sextarii/xestes*?) 22 (11,959 l).
 151) Amforă piriformă de tip A II. Inv. 40837, S I □ 60, N 7 (Pl. 25).
Graffito pe gît: K A M(?) Starea fragmentară a inscripției nu ne permite o descifrare plauzibilă.
 152) Amforă burduf. Inv. 41213, S I □ 72, -0,82 (N 11?) (Pl. 25).
Graffito pe umăr: K Π A(?); starea fragmentară nu ne permite o descifrare plauzibilă.
 153) Amforă burduf. Inv. 41214, S I □ 60, N 9 (Pl. 25).
Graffito pe umăr K O Y (PMI?) (Κοῦρη?) (un fel de bere făcută din orz și miere).

VESELA DE BUCĂTARIE

În cadrul acestei categorii am inclus acele recipiente folosite pentru prepararea alimentelor (fiert, fript, copt), precum și pentru mici depozitări. Granița dintre aceste vase nu este întotdeauna ușor de stabilit (*Hilgers*, 1969, 14). Vasele se pot recunoaște prin textura specifică acestei categorii: dură, uneori destul de zgrunțuroasă, cu mult cuarț pisat, calcar și oxid de fier, degresanți care conferă vaselor o rezistență deosebită. Gurile vaselor au de cele mai multe ori o deschidere medie, de cca. 15 cm. Cele mai multe tipuri sînt prevăzute și cu toarte. Corpul este de formă sferică sau ovoidală fiind terminat, de cele mai multe ori, cu o bază convexă pentru a mări suprafața expusă focului. Pe multe din aceste vase apar urme de funingine de la focul deasupra căruia erau expuse. La Independența această categorie apare într-un procentaj destul de ridicat, cca. 21%. Tipologizarea vaselor de bucătărie s-a dovedit a fi dificilă datorită stării fragmentate a acestora. O altă greutate întâmpinată a constat în lipsa unor analogii numeroase.

QALE

Tip I (Böttger tip I)

Pasta este de culoare cărămizie-brună, mult oxid de fier și cuarț pisat. Caracteristică îi este buza verticală sau ușor înclinată spre exterior, cu o largă concavitate pe latura internă. La Iatrus acest tip este prevăzut și cu toarte în timp ce în Dobrogea acestea par a lipsi. Acest tip apare frecvent în unele situri ca Babadag-Topraichioi, Slava Cercheză, Slava Rusă și Mihai Bravu (Pl. 26/38766). La Independența deocamdată lipsește probabil datorită faptului că au fost săpate prea puține complexe din sec. IV. Este un tip de oală specific secolului IV, ocazional și începutului sec. V. Are bune analogii și la Histria (*Suceveanu* 1982 — a, fig. 7/12), Tropaeum Traiani (*Cătănescu-Barnea* 1979, fig. 162/5, 11), Iatrus (*Böttger* 1982, 66, tip I, Pl. 45/84, 85).

Tip II (Böttger tip II)

Pastă de culoare alburie-bej sau cenușie, particule brune, cuarț fin pisat, angobă proprie. Caracteristică îi este buza dreptunghiulară sau triunghiulară în secțiune. Nu era pre-

văzut cu toarte. Deși în unele situri ca cele de la Slava Cercheză și Mihai Bravu apare și în prima jumătate a sec. IV, la Independența apare doar în a doua jumătate a sec. IV (cca. 45%).

Analogii: Slava Cercheză, M. Bravu, Babadag-Topraichioi (inedite); Tropaeum Traiani (*Cătănciu-Barnea* 1979, fig. 162/5.4; 5.5), Iatrus (*Böttger* 1982, 66, tip II, Pl. 45/207, 475; 46/479, 492), Novae (*Gacuta-Sarnowski* 1981, 124, fig. 56/2,5, 7, 8).

CATALOG

154) Gură. Inv. 29789, S I, □ 18, N 6 (Pl. 26) Dg = 14.

155) Gură. Inv. 38632, S II, □ 36, N 8 (Pl. 26) Dg = 14.

Tip III (Böttger tip VI)

Pastă de culoare cărămizie, dar apar și vase de culoare cenușie sau bej, cuarț pisat și oxid de fier; angobă proprie sau patină brună la vasele din pastă cărămizie.

Buza este îngroșată spre exterior și are la partea superioară o șanțuire. Toartele sînt aplatizate și profilate; baza rotundă sau plană. La Independența este principalul tip de oală din sec. IV pînă la mijlocul sec. VI, procentajul lui oscilînd în jur de 50%, pentru a scădea în sec. VI la cca. 20%.

Analogii: Aegyssus, Babadag-Topraichioi (inedite); Histria (*Suceveanu* 1982 — a, fig. 6/7); Tropaeum Traiani (*Cătănciu-Barnea* 1979, fig. 162/5.6); Dinogetia (*Barnea* 1966, 253, fig. 14/1—3); Iatrus (*Böttger* 1982, 67—68, tip VI, pl. 47/213, 215).

CATALOG

156) Aproape completă. Inv. 38637, S II, □ 79—80, N 6 (Pl. 26) Dg = 14; Dm = 22.

157) Gură, toartă. Inv. 29785, S I, □ 18, N 6 (Pl. 26) Dg = 14; Dt = 3/1; Dm = 23.

158) Gură. Inv. 37114, S II, □ 90, N 10 (Pl. 26) Dg = 15,6.

159) Gură. Inv. 37117, I, □ 15, N 10 (Pl. 26) Dg = 13,4.

Tip IV

Pasta este de culoare brună cu mult cuarț pisat și oxid de fier.

Gura este largă cu o nervură la partea superioară. Corpul are formă de sac. La Independența apare doar în prima jumătate a sec. IV.

Analogii: Yassi-Ada (*Bass-Doorninck* 1971, 35, pl. 2/24); Berenice (*Riley* 1979, 271, fig. 106/547, 550).

CATALOG

160) Gură. Inv. 38620, S II, □ 84, N 6 (Pl. 27), Dg = 20.

Tip V

Pasta este de culoare bej-cărămizie, mult cuarț pisat și oxid de fier, rară mica albă. Se caracterizează printr-o buză tronconică ușor teșită spre interior. Este slab reprezentată la Independența din a doua jumătate a sec. IV pînă în sec. VI. Nu cunoaștem analogii.

CATALOG

161) Gură, toarte. Inv. 37122, S I, □ 60, N 8(?) (Pl. 27) Dg = 15; Dt = 1,8/1.

162) Gură. Inv. 37141, S II, □ 90, N 10 (Pl. 27) Dg = 14.

Tip VI

Pastă de culoare bej-rozie, uneori cu miez cenușiu, fină. Buza este foarte puternic curbată spre exterior, gîtul scund și corpul globular, fără toarte. Dimensiunile acestui tip par a fi mici. Analogii nu cunoaștem.

CATALOG

163) Gură. Inv. 29786, S I, □ 70, N 7 (Pl. 27) Dg = 12,6.

Tip VII

Pastă de culoare cărămizie-brună, foarte mult cuarț pisat, mica albă, calcar și oxid de fier. Buza este dreptunghiulară în secțiune cu o șanțuire la partea superioară. Pare a fi un tip de oală specific mai ales sec. VI și începutului sec. VII cînd procentajul lui urcă

de la 7% la 13%. Apar și unele subvariante la care șanțuirea de la partea superioară a buzei este mai profundă.

Analogii: Tropaeum Traiani (*Cătănciu-Barnea* 1979, fig. 162/5.7).

CATALOG

164) Gură. Inv. 40850, U-3, N 11 (Pl. 27) Dg = 11.

165) Gură, toarte. Inv. 37109, S I □ 60, N 11 (Pl. 27) Dg = 14; Dt = 3/1,6; Dm = 19.

166) Gură. Inv. 37137, S II □ 60, N 9 (Pl. 27) Dg = 13,6.

167) Gură. Inv. 40845, H-20, N 11 (Pl. 27) Dg = 16; Dt = 2,8/1,5.

Tip VIII

Pastă de culoare bej-cărămizie, dură, mult oxid de fier, calcar.

O primă variantă VIII-A este posibil să apară la Independența încă din prima jumătate a sec. IV. Buza este răsfrintă oblic spre exterior iar pe latura internă are o șanțuire largă.

Analogii: Babadag-Topraichioi (Inedită, Inv. 17180).

CATALOG

168) Gură. Inv. 29792, S I □ 18, N 6 (Pl. 28) Dg = 11.

În secolul VI asistăm la apariția a două subvariante: B₁ și B₂. Ele vor fi cele mai numeroase oale întâlnite la Independența.

Subvarianta B₁ — predomină pasta cenușie dar apar și vase din pastă cărămizie sau brună. Buza este puțin evazată spre exterior și teșită spre interior și exterior la partea superioară.

Analogii: Beroe (*Vilceanu-Barnea* 1975, 210, fig. 2/1), Capidava (Informație Z. Covacef), Tropaeum Traiani (*Cătănciu-Barnea* 1979, fig. 168/5.3; 5.9; 169/5.10; 172/5.4), Histria (*Condurachi* 1954, 463, fig. 395), Axiopolis (*Barnea* 1960, 73—76, fig. 2/2).

CATALOG

169) Completă. Inv. 32492, S II □ 28, N 10 (Pl. 28) Dg = 11; Dt = 2/1; Dm = 15; I = 13.

170) Gură. Inv. 38603, S II □ 48, N 11 (Pl. 28) Dg = 11; Dt = 2,2/1,3; Dm = 15.

171) Gură. Inv. 29738, S II □ 28, N 10 (Pl. 28) Dg = 11; Dt = 2/1; Dm = 15.

Subvarianta B₂ — pastă brun-cărămizie, cuarț fin, ocazional și mica albă. Deși în linii generale caracterele morfologice sînt asemănătoare, remarcăm totuși forma buzei, ușor evazată spre exterior, cu o șanțuire largă spre interior. Dimensiunile acestei subvariante sînt ceva mai mari. Uneori șanțuirea buzei este încadrată de două nervuri pentru o mai bună fixare a capacului (Pl. 26/40835, 40847).

Analogii: Beroe (Pl. 29/1035), Arganum (Pl. 29/847).

CATALOG

172) Completă. Inv. 38583, S II □ 81, N 12 (Pl. 29) Dg = 15; Dt = 2,4/1,5; Dm = 20; I = 19.

173) Completă. Inv. 38396, S II □ 81, N 10 (Pl. 29) Dg = 15; Dt = 2,4/1,6; Dm = 20; I = 18,6.

174) Gură, toarte. Inv. 32494, S II □ 75, N 12 (Pl. 28) Dg = 11,4; Dt = 2/1; Dm = 15.

Tip IX

Pasta este de culoare cărămizie sau brună, multă mică albă, rare paiete de mică aurie, calcar, puțin cuarț pisat. Oalele de acest tip se apropie prin dimensiuni de tipul VIII B₂, Buza evazată puțin spre exterior cu partea superioară teșită sau șanțuită iar pe latura internă cu o concavitate. Are o mare frecvență mai ales în a doua jumătate a sec. VI (21,7%) și începutul sec. VII 13%).

Analogii: Histria (*Suceveanu* 1982 — a, 94, fig. 11/39).

CATALOG

175) Gură, toarte. Inv. 29810, S I □ 59, N 11 (Pl. 30) Dg = 16; Dt = 3,3/1,5; Dm = 24.

176) Gură, toarte. Inv. 40264, S II. □ 3, N 10 (Pl. 31) Dg = 16; Dm = 23.

177) Gură, toarte. Inv. 38614, S II □ 59, N 11 (Pl. 30) Dg = 17; Dm = 24,5.

Tip X

Pasta este bej-orange, oxid de fier, granule mari de calcar și cuarț care dau texturii un aspect grosolan. Buza este verticală, teșită oblic spre interior la partea superioară iar pe latura internă este concavă; toarte sunt torsionate. Nu apare nici la Tropaeum Traiani nici la Histria astfel că ar putea fi un produs local. Este frecvent mai ales în a doua jumătate a sec. VI.

CATALOG

178) Lipsă baza. Inv. 38394, S II □ 84, N 10 (Pl. 30) Dg=14; Dt=2,2; Dm=22.

179) Lipsă baza. Inv. 38654, S II □ 37, N 10 (Pl. 30) Dg = 15; Dt = 2,2; Dm = 21.

Tip XI

Pastă bej-cărămizie, dură, oxid de fier, cuarț fin pisat, ocazional paiete de mica aurie. Ar putea să existe trei variante:

A) Buza este ușor evazată, concavă pe latura externă și internă, toarte torsionate, baza plană. Este frecventă la mijlocul sec. VI (Pl. 31/180).

B) Buza păstrează concavitatea numai pe latura internă. Baza concavă de tip „umbo” (Pl. 31/181). Este frecventă spre sfârșitul sec. VI.

C) Buza capătă un profil unghiular. Concavitatea de pe latura internă a buzei dispare (Pl. 31/183). Pare a fi caracteristică secolului VII.

Frecvența cea mai mare o atinge acest tip de oală în al treilea sfert al sec. VI (14,5%), continuând a fi frecventă și la începutul sec. VII.

CATALOG

180) Complet. Inv. 27892, S II, □ 43, N 10 (Pl. 31) Dg = 11,7; Dt = 1,5; Dm = 15; I = 13.

181) Complet. Inv. 32493, S II, □ 11, N 11 (Pl. 31) Dg = 14; Dt = 2; Dm = 19; I = 17.

182) Complet. Inv. 38582, S II, □ 81, N 11 (Pl. 31) Dg = 11; Dt = 2; Dm = 15,5; I = 13.

183) Gură. Inv. 29831, S II, □ 83, N 13 (Pl. 31) Dg = 15,2.

Tip XII

Pastă de culoare orange-maronie, rareori cenușie, dură, mult cuarț, multă mica albă și multe particule calcaroase.

Caracteristică îi este buza verticală cu o șanțuire la partea superioară și o slabă concavitate pe latura internă. Toarte masive, aproape dreptunghiulare în secțiune. La exteriorul buzei pot apărea caneluri. La Independența pare a fi tipul de oală specific începutului sec. VII (30,4%). Analogii: Capidava (informație Z. Covaceff căreia îi mulțumim pentru permisiunea de a desena vasul), Histria (*Suceveanu 1982-a*, fig. 9/13; 11/31), Tropaeum Traiani (*Cătănicu-Barnea 1979*, 190, fig. 168/5.8), Kaliakra (*Kuzmanov 1985*, 54, pl. 32/61, 62; autorul include în timpul VII vase cu morfologii diferite), Yassi-Ada (*Bass-Doorninck 1982*, 165—166, fig. 8—9/P₂).

CATALOG

184) Gură. Inv. 29803, S I □ 28, N 12 (Pl. 32) Dg = 13,4.

185) Gură, toarte. Inv. 29802, S I, □ 28, N 12, (Pl. 32) Dg = 12,6; Dt = 2,4/1,5.

186) Gură, toarte. Inv. 40838, S II, □ 44—45, N 12 (Pl. 32) Dg = 13; Dt = 2,2/1,6.

Tip XIII

Pastă de culoare roz, mai rar bej, particule albe, mica albă.

Dimensiunile acestui tip sînt mai reduse față de celelalte tipuri. Buza are aceleași caracteristici care devin, se pare, tipice pentru sfîrșitul sec. VI și începutul sec. VII: ușor evazată, cu șanțuire la partea superioară și lejeră concavitate la interior. La Independența este frecventă la sfîrșitul sec. VI cînd are un procentaj de 14%.

Analogii: Histria (*Suceveanu* 1982 — a, 94, fig. 11/36), Argamum (inedit).

CATALOG

187) Gură. Inv. 29811, S II □ 11, N 11 (Pl. 32) Dg = 11,4; Dt = 2,4/1; Dm = 13

188) Gură. Inv. 29730, S I □ 45, N 12 (Pl. 32) Dg = 13,6; Dt = 2,1/1; Dm = 16.

Tip XIV

Pastă alburie-rozie, fină, dură, particule negre, maronii, cuarț fin.

Buza este mai mult sau mai puțin evazată spre exterior, are pe latura internă o șanțuire ce crează un prim prag, urmată de o concavitate ce crează un al doilea prag. Această buză pare a fi tipică mijlocului și celui de-al treilea sfert al sec. VI. Spre începutul sec. VII prima șanțuire se mărește astfel încît primul prag coboară aproape de mijlocul buzei. Corpul e globular, baza convexă. La Independența apare în cantități modeste (4,3%) dar constant. Este un tip de oală importat probabil din Asia Mică fiind deosebit de popular, dovadă fiind și imitațiile acestuia de la Carthagina.

Analogii: Histria (*Condurachi* 1954, fig. 393; *Suceveanu* 1982 — a, fig. 12/48, 49; 15/39; 17/12, 13), Kaliakra (*Kuzmanov* 1985, 53, tip VII, pl. 32/63—64), Yassi-Ada (*Bass-Doorninck*, 1982, 175, fig. 8—15/P₄₃), Constantinopol (*Hayes* 1968, 214, nr. 108, fig. H), Carthagina (*Hayes* 1978, 43, 50, fig. 8/11; 11/4), Berenice (*Riley* 1979, 275, fig. 108/579, 580).

CATALOG

189) Gură, toarte. Inv. 37121, S I □ 59, N (10?) (Pl. 32) Dg = 14; Dt = 2,1.

190) Lipsă baza. Inv. 38405, S II □ 28, N 10 (Pl. 33) Dg = 15,5; Dt = 2,4; Dm = 21.

191) Gură, toarte. Inv. 29830, S II □ 44, N 13 (Pl. 32) Dg = 15; Dt = 1,8.

192) Gură. Inv. 29827, S II 83—86, N 13 (Pl. 32) Dg = 17.

Tip XV

Pasta de culoare cenușie-bej, cuarț grosier, particule mari de calcar.

Buza este puternic evazată, șanțuită sau rotunjită la partea superioară, cu o slabă concavitate pe latura internă. Toartele torsionate; corpul în formă de sac terminat probabil cu o bază de tip „umbo”. La Independența apare în a doua jumătate a sec. VI în cantitate mică fiind probabil un produs de import.

Analogii: Histria (*Suceveanu* 1982 — b, pl. 12/52(?), 17/27), Kaliakra (*Kuzmanov* 1985, 53 tip VI, Pl. 31/58, 59).

CATALOG

193) Gură, toarte. Inv. 29838, S I, □ 49, N 10 (Pl. 33) Dg = 11,6; Dt = 2.

194) Gură, toarte. Inv. 40432, G-20, N 11 (Pl. 33) Dg = 14; Dt = 2,4/1,5.

Tip XVI

Pastă de culoare bej, foarte mult cuarț pisat și oxid de fier. Buza este aproape pătrată în secțiune cu lejere concavități pe trei laturi. La Independența apar doar două exemplare în a doua jumătate a sec. VI.

CATALOG

195) Gură, Inv. 37111, S II, □ 90, N 10 (Pl. 33) Dg = 17.

Tip XVII

Pasta este de culoare cărămizie-rozie, fină, oxid de fier, angobă brun-roșcată la exterior. Buza este verticală cu două șanțuiri pe latura internă care amintesc de buza oalelor de tip XIV, dar acestor șanțuiri le corespund la exterior două curburi succesive. Este un

produs de import reprezentat, deocamdată, la Independența de un singur exemplar. Analogii: Constantinopol (*Hayes* 1968, 203—205, 101—102, fig. C — mijlocul sec. VII, dar exemplarele sînt glazurate).

CATALOG

196) Complet. Inv. 27954, S I, □ 57—58, N 12 (Pl. 33) Dg = 14; Dt = 2,3/1,5; Dm = 19; I = 19.

Tip XVIII

Pasta este cenușie, compactă, mica albă, rare particule calcaroase. Este reprezentată la Independența doar de un singur exemplar desigur importat.

Analogii: Yassi-Ada (*Bass-Doorninck* 1982, 177, fig. 8—15/P₄₆).

CATALOG

197) Gură, Inv. 29821, S II, □ 33, N 11 (Pl. 33) Dg = 15,4.

Tip XIX

Pastă de culoare bej-deschis, oxid de fier și cuarț. Este reprezentat la Independența tot de un singur exemplar. Buza este verticală, corpul scund.

Este posibil să fi avut patru toarte dispuse simetric.

Analogii: Histria(?) (*Suceveanu* 1982 — b, 118, Pl. 17/25).

CATALOG

198) Aproape complet. Inv. 38622, S II, □ 75, N 12 (Pl. 34) Dg = 15; Dt_I = 2,4/1,5; Dm = 17,4.

Tip XX

Pastă cenușie, dură, multă mica albă, cochilii de scoică pisată(?).

Buza este verticală, îngroșată spre interior.

Analogii: Histria(?) (*Suceveanu* 1982 — b, 118, Pl. 17/22).

CATALOG

199) Gură. Inv. 29798, S II, □ 90—91, N 12 (Pl. 34) Dg = 10; Dm = 14.

OALE LUCRATE CU MÎNA

Sub acest titlu am grupat o serie de vase lucrate dintr-o pastă grosieră, de culoare brun-roșcată sau bej, cu miezul negru, avînd ca degresant cuarț grosier, pietricele și uneori cioburi pisate. Gura acestor vase este largă, cu o buză secundă evazată spre exterior. La alte vase buza lipsește. Corpul este bitroneonic iar baza plană. Textura pastei, caracterelor morfologice și datarea acestor vase indică apartenența lor la cultura Penkovka, care este atribuită anților (V. V. Sedov, „Anten” în *Enzyklopädie zur Frühgeschichte Europas*, Berlin 1980, 29; I. P. Rusanova, *Problemy archeologii* II, Leningrad 1978, 114—118). La Independența această ceramică apare sporadic pe N 12 și deosebit de frecvent pe N 13. Adeseori alături de această ceramică apar și amfore romano-bizantine care se pot data în primele decenii ale sec. VII. În Dobrogea cunoaștem mai multe analogii, mai ales pe linia Dunării:

Aegyssus, Cerna (inedite), Dinogetia (*Barnea* 1966, 253, fig. 12/6), Beroc (*Vîlceanu-Barnea* 1975, 211—217, fig. 4/1), Histria (*Condurachi et alii, Materiale VII*, 1961, 232, fig. 4/1).

CATALOG

200) Complet, restaurat. Inv. 27951, S I, □ 57—58, N 12 (Pl. 34) Dg = 21; Dm = 32; Db = 15; I = 32,5.

201) Complet, restaurat. Inv. 27952, S I, □ 57—58, N 12 (Pl. 34) Dg = 12; Dm = 18; Db = 9; I = 16.

202) Complet, restaurat. Inv. 27953, S I, □ 57—58, N 12 (Pl. 34) Dg = 15; Dm = 17,4; Db = 11,2; I = 11,5.

203) Complet, restaurat. Inv. 40276, S II, □ 89, N 13 (Pl. 34) Dg = 13; Dm = 17,5; Db = 10,5; I = 17,5.

CASTROANE

În această grupă am inclus acele recipiente a căror înălțime este mai mică decât a oalelor deși gura lor poate avea aceeași deschidere. Textura pastei, cu mult cuarț, oxid de fier, duritatea pereților și urmele de funingine de pe pereții exteriori ai vaselor, dovedesc că serveau la prepararea sau încălzirea mâncărilor.

Tip I A

Pastă de culoare brună închis, cuarț fin, mica albă. Corp bitroneonic.

Analogii: Creta (*Hayes* 1983, 122, fig. 6/657; Berenice (*Riley* 1979, 271, fig. 106/550).

CATALOG

204) Gură. Inv. 37128, S I, □ 13, N 8 (Pl. 35) Dg = 14.

Tip I B

Pasta de culoare bej închis cu miez cenușiu, degresant în general asemănător cu al lui I A dar cuarțul este mai grosier.

CATALOG

205) Gură. Inv. 29729, S I, □ 10, N 10 (Pl. 35) Dg = 19.

Acest tip de castron pare a reprezenta varianta tîrzie a unor castroane romane timpurii foarte frecvent întîlnite în partea orientală a imperiului (Dobrogea — *Opaiț* 1980 — b, 330, Pl. III/1. 2; Asia Mică — *Loescheke* 1912, 394, fig. 10/2; Creta — *Hayes* 1983, 106, fig. 7/81—89).

Tip II

Pasta este de culoare bej-brună, uneori cărămizie, patină cenușie la exterior, mai rar și la interior. Distingem două subtipuri:

II.1 — corp troneonic, baza plană, fără toarte. Neilustrat.

Analogii: Babadag-Topraichioi (Pl 35/25658); Histria (*Suceveanu* 1982 — a, fig. 7/5).

II.2 — corp emisferic, toarte, canceluri la partea superioară.

Analogii: Babadag-Topraichioi, Histria (*Suceveanu* 1982 — a, fig. 7/6), Iatrus (*Böttger* 1982, 132, nr. 453, Pl. 42/453).

CATALOG

206) Gură, toarte. Inv. 40565, S II, □ 70, N 9 (Pl. 35) Dg = 21; Dt = 2/1,2.

Acest tip de castron pare a fi specific secolelor IV—V.

Tip III

Pastă de culoare bej cu miez cenușiu, cuarț fin, foarte mult oxid de fier.

Analogii: Iatrus (*Böttger* 1982, 133—134, nr. 467, Pl. 43/467).

CATALOG

207) Gură, toarte. Inv. 38645. S II, □ 96, N 7 (Pl. 35) Dg = 17; Dt = 2,4/1,2.

OALE DE DEPOZITARE

Sînt recipiente de dimensiuni relativ mari. Întrucît nu prezintă urme de ardere sau funingine presupunem că serveau pentru depozitări de alimente. La Independența au fost descoperite deocamdată doar două vase.

CATALOG

208) Lipsă partea inferioară. Inv. 37126, S I, □ 61, N 11 (Pl. 35) Dg = 23; Dm = 31,5.

209) Gură. Inv. 41029, S I, □ 5, N 10; Neilustrat. Pastă cărămizie, micacee, compactă, vopsea brună la exterior.

CAPACE

A fost descoperit un număr mic de capace. Starea lor fragmentară nu ne permite să facem considerații tipologice. O atenție deosebită merită două capace (Pl. 36/38397, 38652).

Faptul că nu au urme de funingine ne determină să credem că erau folosite pentru acoperitul anforelor sau a cănilor. Forma lor era cunoscută încă din epoca elenistică atât în lumea getică (I. H. Crișan, *Ceramica daco-geților*, București, 1969, 183, fig. 98) cât și în cea greacă (C. Koehler, *Suppl. XIII, BCH* 1986, 54, fig. 3).

MORTARIA

La Independența au fost descoperite doar trei piese fragmentare.

CATALOG

210) Gură. Inv. 40267, S II, □ 60, N 5 (Pl. 36). Pastă bej, mult piroxen.

Analogii: Troesmis (Opaiț 1980 — b, 330, pl. V/1).

211) Gură. Inv. 41028, S II, □ 90, N 9(?) (Pl. 36).

Pastă bej-cenușie, mica albă.

212) Gură. Inv. 40836, S I, □ 27—28, stradă, N 10(?), Dg = 26.

Pastă de culoare gălbuie-bej cu miez roziiu, mult oxid de fier grosier; la exterior are vopsea brună iar în interior vopsea brună și glazură maronie (Pl. 36).

Analogii: Constantinopol (Hayes 1968, 206, fig. D/23, 24, datat sec. VII).

VESELA DE MASA (*vasa po(ta)toria* și *vasa escaria*)

În această categorie am inclus vasele pentru servit lichide (Carafe, căni, ulcioare), pentru băut (cești, cupe) și pentru servit mîncarea (străchini, farfurii, platouri).

Vasa po(ta)toria

CARAFE — Se caracterizează printr-o gură destul de largă (10—11 cm), corpul globular, baza plană sau de tip „umbo”. Sînt prevăzute cu două toarte.

Tip I — pastă bej, dură, cuarț fin, oxid de fier fin, rar calcar.

Analogii: Axiopolis (Barnea 1960, 72—74; Fig. 2/4).

CATALOG

213) Complet. Inv. 27946, S I, □ 22, N 11, (Pl. 36) Dg = 11; Dt = 3/1,6; Dm = 21; I = 21.

Tip II — Pastă bej-cenușie, fină, rare particule calcaroase.

CATALOG

214) Complet. Inv. 38404, S II, □ 41, N 10 (Pl. 36) Dg = 8,5; Dm = 15; I = 18; Dt = 1,8/1,6.

215) Aproape complet. Inv. 41041, E-20, N 11 (Pl. 36) Dg = 8; Dt = 2,4/1; Dm = 12.

CANI

Tip I Pastă de culoare bej, fină, dură, oxid de fier foarte fin.

Este un tip de cană cunoscut încă din epoca romană timpurie și care, după cum se vede, a continuat a fi produs pînă în sec. VI.

CATALOG

216) Complet. Inv. 27891, S I, □ 43, N 10 (Pl. 37) Dg = 10,4; Dt = 1,4/1,6; Dm = 13; I = 12.

Tip II₁ — Pastă bej-orange, fină, dură; angobă proprie. La Independența acest vas apare spre sfîrșitul sec. VI și nu ar fi exclus să succedă tipului anterior.

CATALOG

217) Aproape complet, lipsă toarte. Inv. 27955, S I, □ 23, N 11 (Pl. 37) Dg = 9; Dt = 1,8/1; Dm = 12,5; I = 14.

218) Gură. Inv. 29804, S I, □ 47—49, N 12 (Pl. 37) Dg = 9,6.

Tip II₂ — Pastă asemănătoare cu II₁, dar la exterior are o patină neagră cenușie, mai puțin treimea inferioară. Acest subtip reprezintă versiunea mică a celui anterior.

Analogii: Samos (Schneider 1929, 129, fig. 23/1).

CATALOG

- 219) Lipsă toartele. Inv. 38784, S II, □ 18, N 10 (Pl. 37) Dg = 6; Dm = 8; I = 9.
220) Lipsă fragmente corp. Inv. 40867, I — 20, N 11 (Pl. 37) Dg = 6; Dt = 1,2.

CĂNI CU GURA TRILOBATA

Tip III — Pasta de culoare bej-cărămizie, dură, uneori cu cuarț grosier și scoică pisată. Nu avem nici un exemplar întreg. Alături de vase de mari dimensiuni apar și exemplare miniaturale.

Analogii: Bulgaria (*Kuzmanov* 1985, Pl. 21/59).

Nici un exemplar bun pentru desen.

Tip IV — Pastă de culoare cenușie, dură, fină, puține particule de calcar.

Analogii: Dinogetia (*Barnea* 1966, 253, fig. 14/5).

CATALOG

- 221) Lipsă toarta și partea inferioară. Inv. 40280, S I, □ 47, N 10 (Pl. 37) Dg = 12/10.

ULCIOARE

A) de tip Oenochoe

Tip I — Pastă de culoare cenușie, dură, fină; angobă galben-verzuie.

Analogii: Athena (*Robinson* 1959, 114, Pl. 31/M-322), Axiopolis (*Barnea* 1960, 72, pl. I/1).

CATALOG

- 222) Completă. Inv. 38392, S II, □ 70, N 9 (Pl. 36) Dg = 10,5; Dt = 3,4/1,3; Dm = 15,6; I = 22.

Tip II₁ — Pastă cărămizie-gălbuie, dură, fină, mica albă, calcar.

CATALOG

- 223) Complet. Inv. 38393, S II, □ 41, N 10 (Pl. 36) Dg = 8,5; Dt = 2,6/1,5; Dm = 15,4; I = 18.

Tip II₂ — Pastă de culoare roz-cenușie, cuarț fin; angobă bej-cenușie.

CATALOG

- 224) Lipsă toarta. Inv. 38391, S II, □ 41, N 10 (Pl. 38) Dg = 9; Dm = 18; I = 24.

Tip III — Pasta de culoare bej, fină, oxid de fier relativ grosier.

Analogii: Axiopolis (*Barnea* 1960, 72, Pl. 2/1).

CATALOG

- 225) Lipsă baza. Inv. 32504, S II □ 28, N 10 (Pl. 37) Dg = 9, Dt = 1,6; Dm = 14.

B) cu gura verticală

Tip I — Pasta de culoare roz-cărămizie, dură, mica albă, oxid de fier; urme de vopsea brună la exterior. La Independența apare în a doua jumătate a sec. IV. Nici un exemplar bun de desenat.

Analogii: Dinogetia (*Barnea* 1966, fig. 15/2), Troesmis (Pl. 39, inv. 812), Iatrus (*Böttger* 1982, 125, pl. 29/364), Novae (*Gacuta-Sarnowski* 1981, fig. 57/3). Este un tip răspândit la Dunărea de Jos în tot secolul IV.

Tip II — Pastă asemănătoare cu tipul I, angobă alburie la exterior. Ar putea chiar reprezenta o variantă târzie a tipului I. La Independența apare într-un context din prima jumătate a sec. V în zona extramuros.

CATALOG

- 226) Gură. Inv. 38634. Extramuros N 8 (Pl. 39) Dg = 7.

Tip III — Pasta de culoare cenușie-verzuie, dură, multă mica albă, rare cochilii de scoică pisată; vopsea brună superficial aplicată la exterior.

Analogii: Dinogetia (*Barnea* 1966, 244, fig. 5/6).

CATALOG

227) Lipsă partea inferioară. Inv. 39600, S II, □ 73, N 9 (Pl. 39) Dg = 7; Dt = 3/1.
Tip IV — Pastă de culoare cărămizie, fină, particule albe.

CATALOG

228) Gură. Inv. 40414. Turn Est Poartă, N 9 (Pl. 39) Dg = 5,8.

Tip V_1 — Pastă de culoare roșie-orange, fină, oxid de fier, rar calcar.

Analogii: Dinogetia (*Barnea* 1966, 245, fig. 8/4).

229) Gură, toarte. Inv. 38403, S II, □ 41, N 10 (Pl. 39) Dg = 5,3; Dt = 2,2/1,2.

Tip V_2 — Pastă cenușie, dar culoarea este deformată prin incendierea nivelului, fină, micacee.

Analogii: Argamum (informație M. Coja); Colecția Muzeului D. D., Pl. 39/846).

CATALOG

230) Complet. Inv. 27893, S I, □ 47, N 10 (Pl. 39) Dg = 5; Dt = 2,4/1,2; Dm = 14; I = 18.

Tip V_3 — Pasta de culoare bej închis, oxid de fier fin.

Analogii: Iatrus (*Böttger* 1982, pl. 30/573).

231) Gură, Inv. 38676, S I, □ 22, N 11 (Pl. 39) Dg = 6,8.

ULCIOARE/CANI CU ȚEAVA

Au fost descoperite, deocamdată, trei țevi de la un tip de ulcior sau cană care are pe umăr o astfel de anexă. Probabil că forma corpului era apropiată de aceea a recipientelor descoperite la Yassi Ada (*Bass-Doorninck* 1982, 175, fig. 8—13/P-37, P-40) și Constantinopol (*Hayes* 1968, 206, fig. D/26) și care se datează ca și la Independența, la sfârșitul sec. VI și începutul sec. VII.

CEȘTI

Sînt vase de mici dimensiuni, cu o gură largă, corp globular, mai rar bitronconic, prevăzut cu una sau două toarte.

Tip I_1 — Pasta de culoare cărămizie; fină, micacee. Acest tip continuă seria cănițelor cu corp globular și buză verticală din epoca romană timpurie și care au fost descoperite în număr mare în Dobrogea la: Troesmis (*Opaiț* 1980 — b, 336, Pl. VIII/4,6), Noviodunum (*G. Simion Peuce* 9, 1984, 86, pl. 16/3—7). La Independența se datează în sec. V—VI. Nu avem nici un exemplar bun pentru ilustrat.

Tip I_2 — Pastă de culoare bej-cenușie, mica albă, calcar grosier. Și acest subtip are origini în epoca romană timpurie, cum arată descoperirile de la Troesmis (*Opaiț* 1980, 336, Pl. VIII/3). Exemplarele romane tîrzii de Independența au în interior și exterior o patină negricioasă.

Analogii: Yassi-Ada (*Bass-Doorninck* 1982, 172, fig. 8—14/P 32), Bulgaria (*Kuzmanov* 1985, 48 pl. 28/16).

CATALOG

232) Inv. 32495, S II, □ 28, N 10 (Pl. 40) Dg = 7; Dt = 1,8/1; Dm = 9; I = 9.

233) Lipsă toarta și baza. Inv. 37120, S I, □ 51, N 10(?) Dg = 8; Dm = 8,7; (Pl. 40).

Tip II — Pastă asemănătoare cu tipul I_2 . La Independența au apărut două exemplare identice pe N 10 și N 12, ceea ce constituie un argument pentru apropierea cronologică a acestor niveluri.

CATALOG

234) Inv. 32491, S II, □ 29, N 10 (Pl. 40) Dg = 8; Dt = 1,6/1; Dm = 11,4; I = 9,3.

CUPA

Pastă rozie-bej, fină, dură, compactă. Exteriorul buzei este arsă reducător. Avem un singur exemplar, provenit desigur din import.

CATALOG

235) Lipsă jumătate de corp. Inv. 27948, S I, □ 22, N 11 (Pl. 40) Dg = 11; I = 9,3; Db = 4.

VASA ESCARIA

Vesela utilizată pentru servitul mîncării a fost de mult timp în atenția specialiștilor deoarece oferă prețioase elemente de datare a complexelor arheologice și indicii ale principalelor curente comerciale. După contribuțiile lui Waagé și Lamboglia, recentele lucrări ale lui Hayes (*Hayes* 1972 și 1980) au reușit să prezinte sintetic, într-o amplă tipologie, vesela pentru servit mîncarea care a circulat între sec. I—VII în Mediterana. Cu toate completările aduse ulterior acestei lucrări, aceasta rămîne principala tipologie de referință pentru studiul veselei de masă romane circum mediteraneene. Acesta este și motivul pentru care am renunțat la descrierea tipurilor ceramice descoperite la Independența, făcînd directă referire la tipologia lui Hayes sau în cazul produselor pontice la cea propusă de noi într-un articol recent (*Opaiț* 1985). Această categorie ceramică va fi prezentată pe centre de producție: african, microasiatic, pontic și enidian(?). O serie de tipuri care nu apar nici la Hayes și nici aiurea le-am grupat sub denumirea de *Miscellaneous*. Vasele din catalog lipsite de descrierea pastei au pasta identică cu cea descrisă în tipologii (*Hayes* 1972; *Opaiț* 1985). Producțiile ceramice bine reprezentate numeric la Independența sînt prezente în catalog doar prin exemplare selecționate.

VESELA NORD AFRICANA (*African Red Slip Ware*)

CATALOG

— *Hayes Forma 58(?)* (290/300—375) — Variantă(?).

236) Inv. 40806, S II, □ 24, N 8(?) (Pl. 40) Dg = 31.

— *Hayes Forma 61* (A:325—400/420; B:400—450).

237) Buză. Inv. 37145, S II, □ 90, N 10 (antrenat) (Pl. 40) Dg = 27.

Pastă brun-rozic, slip brun, exfoliat la exterior.

— *Hayes Forma 67* (c. 360—470).

238) Buză. Inv. 29656, S I, □ 15, N 8 (Pl. 40) Dg = c. 41.

— *Hayes Forma 80* (mijlocul—sfîrșitul sec. V, coborîtă ulterior către începutul sec. V

— *Hayes* 1978).

239) Buză. Inv. 40807, S II, □ 90—91, N 8 (Pl. 40) Dg = nedeterminabil. Acest fragment confirmă datarea mai timpurie la fel ca și la Carthagina.

— *Hayes Forma 87* (A: a doua jumătate sec. V; B, C: începutul sec. VI).

240) Buză. Inv. 38595, S II, □ 90, N 9 (Pl. 40) Dg = 24.

Pasta de culoare bej închis-brună, slip brun, parțial exfoliat.

241) Buză. Inv. 40809, S I, □ 5, N 11 (probabil antrenat) (Pl. 40) Dg = 40.

— *Hayes Forma 94(?)* (Sfîrșitul sec. V; *Fulford* 1984, 69, forma 51, c. 500).

242) Buză. Inv. 40390, H-20, N 10 (Pl. 40) Dg = 19.

Pasta de culoare maron închis, slip propriu, mat. Marginea festonată.

— *Hayes Forma 99* (A: 510—540; B: 530—580; C: 560/580—620; recent *Hayes* 1980, 516 admite coborîrea datei de apariție înainte de 500, cf. descoperirilor de la Conimbriga-
Delgado 1975, 266, 270, nr. 111—115).

243) Buză. Inv. 38655, S II, □ 96, N 9 (neilustrat) Dg = nedeterminabil. Este identic cu un exemplar de la Carthagina (*Fulford* 1984, 71, nr. 60.1, fig. 19, datat 475/500 pînă la 525).

244) Complet. Inv. 27947, S I, □ 22, N 11 (Pl. 40) Dg = 19,5; Db = 7; I = 5 (H. 99 C.)

245) Complet. Inv. 27958, S I, □ 20, N 12 (Pl. 40) Dg = 19; Db = 7; I = 5 (*Hayes* 99 C).

246) Complet. Inv. 29695, S II, □ 40, N 12 (Pl. 40) Dg = 17,5; Db = 5; I = 6,5. Acest vas, prin pereții bombați și baza mică ar putea reprezenta o variantă.

247) Buză, bază. Inv. 40722, U-3 (turn), N 11 (neilustrat) Dg = 20; Db = 9. În centrul bazei are o șampilă, variantă a motivului Hayes 112 (Pl. 25, 48)

— *Hayes Forma 104* (A:530—580; B:570—600; C:550—625; datarea este mai recent coborâtă de *Fulford* 1984, 73—74, fig. 20, 21: A, B: cca 500; C: 530).

Tip A

248) Buză. Inv. 38675, S II, □ 73, N 9 (Pl. 41) Dg = cca. 46

Tip B

249) Buză. Inv. 40812, S II, □ 60 N 9. stradă (Pl. 41) Dg = 31.

250) Buză. Inv. 29708, S I, □ 27—38, N 10, stradă (Pl. 41) Dg = 32.

251) Buză. Inv. 37152, S II, □ 11, N 11 (Pl. 41) Dg = 42.

LATE ROMAN C-WARE

— *Opaș tip VI* (cca. 400—450)

252) Buză, Inv. 29658, S I, □ 60, N 8 (?) (Pl. 41) Dg = 16. Acest tip apare la Independența și în a doua jumătate a sec. V dar numai pe stradă astfel că ar putea reprezenta doar supraviețuiri.

— *Opaș tip IX* (cca. 425—450)

253) Buză. Inv. 29657, S I, □ 13, N 8 (Pl. 41) Dg = 16.

Opaș tip XI (440/450 — prima jumătate a sec. VI?)

254) Buză. Inv. 41147, S I, □ 47, N 10 (neilustrat) Dg = 30 (?).

Böttger tip II (Bottger 1982, 63, pl. 38/58 prima jumătate a sec. IV).

255) Buză. Inv. 29697, S I, □ 12—14 N 6 (Pl. 41) Dg = cca. 12,5.

Pastă orange, oxid de fier și calcar fin; slip brun cu luciu metalic.

Această farfurie face trecerea de la forma timpurie de tip Çandarlı (*Hayes* 1972, 321, forma 4) la cea de tip microasiatic (*Hayes* forma 1-L R P).

— *Hayes Forma 1* (sfârșitul sec. IV—mijlocul sec. V).

256) Buză. Inv. 37119, S I, □ 49, N 8 (neilustrat) Dg = 33. Exteriorul buzei a căpătat, ca urmare a sistemului de așezare din cuptor, o culoare bej.

— *Hayes Forma 2* (sfârșitul sec. IV—mijlocul sec. V).

257) Buză. Inv. 29678, S I, □ 12—14, N 7 (Pl. 41) Dg = 29,5.

— *Hayes Forma 3* (A: înainte de 450; B, C: mijlocul—sfârșitul sec. V; D: sfârșitul sec. V; E: sfârșitul sec. V—primul sfert sec. VI; F: prima jumătate a sec. VI; G: al doilea sfert al sec. VI; H: prima jumătate a sec. VI).

Tip A

258) Buză. Inv. 29679, S I, □ 70, N 8(?) (Pl. 41) Dg = 22.

Pastă de culoare bej-brună, multe particule calcar relativ mari (0,1—0,2 mm); slip brun deschis.

Analogii: Berenice (*Kenrick* 1985, 381, nr. 688.1, fig. 71).

Tip B

259) Buză. Inv. 40810, S II, □ 60—61, N 8(?) (neilustrat) Dg = 24. (Identic la *Hayes* 1972, fig. 67/2).

260) Complet. Inv. 40733, S II, □ 30, N 9 (Pl. 41) Dg = 37; Db = 22; I = 7.

În centrul bazei apare un decor format din ștampile motiv Hayes 9-g (palmetă), 33 (vo-lute) și 69-p (cruce greacă).

Tip C

261) Buză. Inv. 29662, S I, □ 43—44, N 9 (Pl. 42) Dg = 30.

262) Buză. Inv. 29667, S I, □ 10, N 9 (Pl. 42) Dg = 32.

Tip D

263) Buză. Inv. 29669, S I, □ 10, N 9 (Pl. 42) Dg = 27,5.

264) Buză. Inv. 29670, S I, □ 10, N 9 (Pl. 42) Dg = 26,5.

Tip E

265) Buză. Inv. 29676, S I, □ N 9 (Pl. 42) Dg = 21.

266) Buză. Inv. 29687, S I, □ 49, N 10 (Pl. 42) Dg = 35.

Tip F

267) Buză. Inv. 29668, S I, □ 10, N 9 (Pl. 42) Dg = 25.

268) Buză. Inv. 29685, S I, □ 15, N 10 (Pl. 42) Dg = 19.

Tip G

269) Completă. Inv. 40417, S II, □ 95–96, N 10(?) (Pl. 42) Dg = 24; I = 6; Db = 13.

270) Buză. Inv. 40717, S II, □ 95–96, N 10(?) (Pl. 44) Dg = 25.

271) Buză. Inv. 29686, S I, □ 49, N 10 (Pl. 44) Dg = 21.

272) Buză. Inv. 38596, S II, □ 15–16, N 12 (Pl. 44) Dg = 30.

273) Buză. Inv. 38597, S II, □ 15–16, N 12 (Pl. 44) Dg = 30.

Datarea de către Hayes a sfârșitului formeii 3 în jur de 550 (Hayes 1972, 338, 345) lasă un hiatus inexplicabil. Modul în care s-a produs trecerea de la forma 3 la forma 10 este neclar. Hayes presupune o evoluție a formeii 10 din forma 3, tipul H (Hayes 1972, 345), tip de asemenea puțin cunoscut. La fel de puțin cunoscut pare să fie și tipul G al formeii 3, pentru care Hayes face o dată trimitere la forma Waagé 947 a,u (Hayes 1972, 331), altădată numai la forma Waagé 947 a (Hayes 1972, 335), în timp ce este omisă piesa Waagé 947 k, considerată probabil de Hayes a fi tot de tipul G. Ori, așa cum arăta și M. Mackensen, între forma Waagé 946 k (Hayes forma 3 F) și 947 k (Hayes forma 3 G?) există o asemănare destul de mare (Mackensen 1984, 43). Este posibil ca piesa nr. 269 de la Independența să marcheze trecerea de la forma 3 F la 3 G a lui Hayes. La Independența piese de tipul celor numerotate de Waagé 947 k—u apar în cadrul lui N 10 și N 12, nivele ce se datează în a doua jumătate a sec. VI, eventual chiar începutul secolului VII. Dacă avem în vedere că depozitul 17-N din Antiochia, în care apare forma 947 (Hayes forma 3 G), a suferit unele contaminări (Waagé 1948, 57) este posibil ca această formă să poată fi datată în a doua jumătate a secolului VI. M. Mackensen, în urma cercetărilor de la Resafa, crede și el că forma 3 G a lui Hayes ar putea fi datată după mijlocul sec. VI (Mackensen 1984, 43). Dacă această datare a formeii 3 G a lui Hayes va primi și alte confirmări atunci dispare și hiatusul existent între mijlocul sec. VI și anul 580, data de început a formeii 10 a lui Hayes.

Hayes Forma 5 (A: 460–500; B: 500–550).

Tip B

274) Buză. Inv. 29664, S I, □ 20, N 9 (Pl. 43) Dg = 31.

275) Buză. Inv. 29726, S I, □ 67, N 10 (Pl. 43) Dg = 25.

276) Buză. Inv. 37148, S II, □ 53, N 10 (Pl. 43) Dg = 27,6.

— Hayes Forma 6 (începutul sec. VI).

277) Buză. Inv. 29671, S I, □ 17, N 9 (Pl. 43) Dg = 17,4.

278) Buză. Inv. 29684, S I, □ 22, N 10 (Pl. 43) Dg = 25,5.

— Hayes Forma 8 (a doua jumătate a sec. V sau ceva mai târziu).

279) Buză. Inv. 29698, S I, □ 108–110, –1,30 m (Pl. 43) Dg = 17.

— Hayes Forma 10 (A, B: sfârșitul sec. VI—începutul sec. VII; C: începutul—mijlocul sec. VII. Mackensen coboară datarea tipului C în sec. VI cf. Mackensen 1984, 44–45).

Tip A

280) Complet. Inv. 27959, S I, □ 22, N 11 (Pl. 43) Dg = 28; Db = 10,7; I = 7,3.

281) Buză. Inv. 29694, S I, □ 22, N 11 (Pl. 43) Dg = 23.

282) Buză. Inv. 37146, S II, □ 33, N 11 (Pl. 43) Dg = 22.

283) Aproape complet. Inv. 39598, S II, □ 71, N 12 (Pl. 43) Dg = 27; Db = 13; I = 6,5.

Tip C

284) Buză. Inv. 37147, S II, □ 75–76, N 11(?) (Pl. 43) Dg = 23.

Ar fi posibil ca această buză să aparțină tot tipului A; tendința de alungire a buzei ne-a determinat să o includem totuși în tipul C.

285) Buză. Inv. 29689, S II, □ 39, N 12 (Pl. 43) Dg = 21.
286) Buză. Inv. 37153, S II, 13, —0.80 m, groapă din N 13 care a antrenat și acest fragment care aparținea probabil lui N 12 (Pl. 43) Dg = 17.

În afara acestor fragmente de buză au mai fost descoperite și unele fragmente de bază ce purtau diverse ștampile.

287) Bază. Inv. 37144, S I, □ 18, N 7 (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 353, fig. 73/1, motiv 12,1, inclus în grupa II A și B cu specificarea că 12 1 is early.

288) Bază. Inv. 37143, S I, □ 49, N 7, (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 357, motiv 35 v, fig. 74, grupa II (440—490).

289) Bază. Inv. 38665, extramuros N 8 (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 351, motiv 2.

290) Bază. Inv. 29706, S I, □ 76, —1,10/1,30 m (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 353, motiv 16 u, fig. 73/u (440—490).

291) Bază. Inv. 29713, S I, □ 77, —0.55 (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 359, motiv 41, fig. 76 (470—580); identic la Papuc 1973, 176, fig. 13/3.

292) Bază. Inv. 29714, S I, □ 78, —0.85 (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 350, 362—63, motiv 1 și 59 a, fig. 72, 78/a (440—480); Papuc 1973, fig. 11/4.

293) Bază. Inv. 29727, S I, □ 107, —1.20 m (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 353—55, motiv 19 z, fig. 73 (450—500).

294) Bază. Inv. 38600, S II, □ 84—86, —1.80 m (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 365, motiv 69/p, fig. 78 (440—490).

295) Bază. Inv. 38669, S II, □ 71—73, N 9 (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 357, motiv 33, fig. 74/i (470—580).

296) Bază. Inv. 40819, S I, □ 23, N 10 (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 359, motiv 41, fig. 76 (470—580).

297) Bază. Inv. 40721, S I, □ 22, N 11 (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 359, fig. 75/j, motiv 37 (470—580).

298) Bază. Inv. 40723, U-3, turn, N 11 (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 363—65, motiv 67, fig. 78; analogia nu este perfectă deoarece la exemplarul nostru cercul concentric iese puțin de sub brațul crucii.

299) Bază. Inv. 41148, passim (Pl. 48).

Analogii: Hayes 1972, 357, motiv 35, fig. 74/t (440—490).

PRODUCȚIA PONTICA

— *Opaiț tip II* (sfârșitul sec. IV—prima jumătate a sec. V).

300) Buză. Inv. 38591, S II, □ 74, N 8 (Pl. 44) Dg = 36.

Opaiț tip IV (prima jumătate a sec. V)

Subtip IV A

301) Buză. Inv. 29680, S I, □ 12—14, N 7 (Pl. 44) Dg = 34.

302) Buză. Inv. 29654, S I, □ 15—17, N 8 (Pl. 44) Dg = 24.

303) Buză. Inv. 29661, S I, □ 23, N 9 (Pl. 44) Dg = 26.

Subtip IV B

304) Buză. Inv. 29674, S I, □ 10, N 9 (Pl. 44) Dg = 28.

Descoperirile de la Independența completează cunoștințele despre cronologia acestui tip. Data de început a subtipului IV A trebuie să fie probabil coborâtă în a doua jumătate a sec. IV iar sfârșitul acestuia trebuie ureat în a doua jumătate a sec. V, cînd observăm că dispare arcuirea spre interior a buzei. Subtipul IV B apare la Independența îndeosebi în a doua jumătate a sec. V.

— *Opaiț tip X* (cca. 350—435).

305) Buză. Inv. 29696, S I, □ 12—14, N 6 (Pl. 44) Dg = 18.

— „Local Red Slip Ware”

Astfel denumește Hayes o serie de vase descoperite la Constantinopol într-un context din a doua jumătate a sec. VI—începutul sec. VII și căruia îi atribuie o origine locală sau pontică. Apariția lui în Dobrogea pare să confirme ultima ipoteză. La Independența apar numai două exemplare, dar ele au un profil complet și provin din contexte sigure. 306) Inv. 38402, S II, □ 41—43, N 10 (Pl. 45) Dg = 40; Db = 17; I = 8,4.

307) Inv. 30196, S I, □ 48, N 11 (Pl. 45) Dg = 32; Db = 13,3; I = 6,5.

În Scythia această farfurie mai apare și la Histria (Condurachi *et alii*, *Materiale* VI, 1959, fig. 3/1; Suceveanu 1982 — a, 92, fig. 10/6).

„ASIA MINOR LIGHT COLOURED WARE” (Knidian?)

Astfel denumește Hayes (Hayes 1972, 408—410) unele farfurii și boluri executate dintr-o pastă fină, de culoare bej-brun sau orange, cu un slip subțire, de o culoare ceva mai închisă decât pasta. Frevent exteriorul buzei și interiorul bazei sînt decorate cu roțița dințată.

În Dobrogea, în afară de Tomis (Papuc 1973, fig. 25/3—6) și Aegyssus (Opaiț 1985, fig. 2/10; incendierea puternică a nivelului a deformat mult culoarea pastei astfel că am atribuit eronat acest fragment formei 3 a lui Hayes) mai apare la Babadag-Topraichioi (numai post 450) și Independența unde pare a fi specific îndeosebi secolului V.

CATALOG

— Farfurii cu buza orizontală

308) Profil complet, se păstrează un sfert din vas. Inv. 37142, S I; □ 18, N 6 (Pl. 45) Dg = 24; Db = 9,7; I = 4.

Acest fragment este surprinzător de asemănător cu cel datat de Hayes în sec. VII (Hayes 1968, 211, fig. F/75). Trebuie să presupunem fie o continuitate a formei timp de trei secole ceea ce este destul de greu de acceptat, fie că la Constantinopol sau Independența este străin de context. Subliniem totuși luciul metalic al piesei 37142, luciu care lipsește la celelalte piese de acest tip de la Independența și care ar putea proba, eventual, o datare timpurie a exemplarului.

309) Profil complet, un sfert din vas. Inv. 40415, S II, □ 77, N 8 (Pl. 45) Dg = 34,5; Db = 13; I = 5,5. În pereții vasului apar perforații pentru repararea vasului.

310) Buză. Inv. 40826, S II, □ 77, N 8 (neilustrat — același profil cu 40415) Dg = 33.

311) Buză. Inv. 37151, S II, □ 63, N 9 (Pl. 45) Dg = 20 (imită forma Hayes 5).

— Farfurii cu buza verticală

312) Buză. Inv. 40724, *passim*. (Pl. 45) Dg = 31.

313) Buză. Inv. 37156, S II, □ 78—80, —0,30 m (Pl. 45) Dg = 24.

Pasta este de culoare maron închis-cenușie, la fel și slipul. În afara acestor fragmente au mai fost descoperite și unele baze.

TIPURI NEDETERMINATE

314) Buză. Inv. 38643, S II □ 96, N 7 (?) (Pl. 46) Dg = 15.

Pastă cărămidie-bej, fină, slip orange.

315) Buză. Inv. 29681, S I, □ 12—14, N 7 (Pl. 46) Dg = 25.

Pastă roz închis, dură, slip brun roșcat în interior și la exteriorul buzei.

Analogii: Histria (Suceveanu 1982 — a, 97, nr. 7, fig. 14/7).

316) Buză. Inv. 38646, S II, □ 96, N 7(?) (Pl. 46) Dg = 21.

Pastă cărămidie-orange, slip roșu închis, exfoliat la exterior.

Analogii: Berenice (Kenrick 1985, 411, fig. 75/814.1).

317) Buză. Inv. 38662, S II, □ 90, N 8 (Pl. 46) Dg = 22.

Pastă cărămidie, slip propriu foarte subțire.

318) Buză. Inv. 38589, S II, C-3 turn, N 8(?) (Pl. 46) Dg = 8,5.

Pastă de culoare bej, slip brun, gros cu o bună aderență; produs african(?).

319) Buză. Inv. 40265, S II, □ 71—72, N 8(?) (Pl. 46).

Pastă de culoare cărămizie-orange, slip brun, gros, parțial exfoliat.

320) Buză. Inv. 40805, S II, □ 66, N 12(?) (Pl. 46) Dg = 19.

Pastă de culoare bej, fină, dură, compactă, slip brun cu slab luciu metalic în interior, negru-marونیu la exterior, cu o foarte bună aderență.

Analogii: Histria (*Suceveanu* 1982 — a, 97, fig. 14/4).

321) Profil complet, păstrat un sfert din corp. Inv. 29663, S I, □ 23, N 9 (Pl. 46) Dg = 26.

Pasta de culoare bej-rozie, fină, compactă, slip orange-brun, parțial exfoliat la exterior.

322) Bază. Inv. 40814, S I, □ 20, N 9 (Pl. 46) Db = 15.

Acceași pastă de la Inv. 29663.

Tipuri cu funcțiuni nedeterminate

323) Crater? Oală? S-a păstrat buza și o toartă. Inv. 38649, S II, □ 96—98, N 9 (?) (Pl. 46) Dg = 15,4; Dt = 3/1.

Pastă cărămizie-orange, dură, compactă, fină, angobă bej la exterior.

324) Castron?, Bol? Gură. Inv. 38613, S II, □ 69, N 11 (Pl. 46) Dg = 15.

Pastă orange, fină, angobă bej la interior și exterior.

325) Afumătoare? (*Turibula?*) Inv. 29839, S I, □ 26, N 13 (Pl. 46) Dg = 13; I = 11.

Pastă de culoare cenușie-bej, dură, mult cuarț pisat, particule albe. Deși nu are urme de ardere în interior este posibil să fi servit ca afumătoare.

★

Considerații privind ceramica romană târzie

După cum arătam mai sus, numărul destul de mare de vase și fragmente ceramice descoperite în stratul roman târziu-comparativ cu descoperirile de acest gen din straturile anterioare nu ne-a permis o prezentare exhaustivă a întregului material ceramic. Am optat pentru o prezentare selectivă, după criteriile tipologice, care să permită o mai bună înțelegere a vieții economice a cetății.

În vederea acestui scop întregul lot ceramic a fost determinat cantitativ și asamblat statistic. În cadrul acestei statistici am inclus atât vasele întregi precum și fragmentele tipice. Pentru a nu număra un vas de mai multe ori am măsurat perimetrele existente ale buzelor și bazelor; în cadrul fragmentelor ceramice ale unui anumit tip am numărat separat bazele și buzele și am luat în considerație partea morfologică cea mai numeroasă. De asemenea am ținut cont, în cadrul acestei operații, și de textura pastei și unele particularități morfologice așa încât putem afirma că un fragment de vas luat în calcul reprezintă de fapt un vas. Concluziile care au rezultat din această analiză diacronică trebuie să privească cu o anumită rezervă, îndeosebi când ele se referă la secolele IV—V, deoarece pentru aceste secole există o criză de contexte arheologice. Pentru secolul VI ceramica este mai numeroasă deoarece am inclus și descoperirile provenite din casete unde săpătura s-a oprit de obicei pe N 10.

De altfel chiar din punct de vedere metodologic considerăm că ar fi greșit ca, în actualul stadiu al cercetărilor, să facem unele interpretări de mare anvergură. Așa cum arăta și Cl. Panella (*Panella* 1983, 62) este nevoie ca analizele diacronice ale datelor statistice, furnizate de descoperirile ceramice să fie completate cu datele oferite de alte tipuri de evidență (dezvoltare demografică, evoluția veniturilor, etc.). Alcătuirea tipologiei a fost necesară îndeosebi pentru a putea raporta imediat viitoarele descoperiri la un sistem tipologic ferm. Acesta a fost și motivul pentru care uneori am clasificat drept tipuri vase care erau reprezentate de un singur exemplar, urmînd ca viitoarele descoperiri să mărească numărul vaselor aceluia tip. Deși sîntem conștienți de riscurile care decurg din emiterarea unor generalizări în acest stadiu incipient al săpăturilor arheologice, așa cum arătam de altfel și mai sus, considerăm totuși că principalele tendințe existente în cadrul fluxurilor comerciale din această epocă pot fi surprinse destul de bine. Viitoarele descoperiri și determinări cantitative vor putea nuanța mai bine aceste curențe economice. De altfel, fluxurile comerciale surprinse la Independența își găsesc bune corespondențe, pentru anumite tipuri de amfore sau oale de bucătărie, chiar la Carthagina sau Berenice. Cele mai bune analogii le găsim însă în siturile apropiate de la Babadag-Topraichioi (Tabel

nr. 7 — datele sînt luate din manuscrisul monografiei) și Iatrus. Referitor la descoperirile ceramice de la Iatrus (Böttger 1982) am considerat că trebuie să revizuim datele statistice publicate de B. Böttger pentru amfore.

Criteriile după care autorul a grupat amforele — îndeosebi primele trei tipuri, care ar fi servit pentru cereale, vin și ulei — nu ni se par convingătoare, părere împărtășită și de alți arheologi (v. V. Bierbrauer, *Germania* 64, 1986, 460—61). De aceea am considerat că este mai prudent să nu folosim în analiza noastră diacronică datele statistice indicate de B. Böttger în Tabelul 6, pag. 75—76, în care teoreticul 100% este format de numărul total al amforelor dintr-un „Tip” (care în tipologia noastră corespunde cu termenul de „Formă”) și nu de numărul total al amforelor indiferent de Tip/Formă. Am fost nevoiți să alcătuim un nou tabel (nr. 8) în care teoreticul 100% era format din numărul total al amforelor descoperite pe nivelul respectiv. Determinările cantitative ne-au ajutat să distingem intruziunile unor tipuri ceramice.

Amforele reprezintă cea mai numeroasă (48%) și variată categorie ceramică descoperită în stratul roman târziu de la Independența, fapt care ne ușurează tragerea unor concluzii:

— Prezența masivă și constantă a unor forme anume: amforele piriforme de tip A II, cilindrice de tip B I și ovoidale de tip D I (Pl. 52). Această situație ar putea fi eventual explicată prin natura diferită a conținutului acestor amfore, conținut de maximă necesitate pentru locuitori care reclama un continuu import. Procentajul ridicat al acestor importuri, îndeosebi la sfîrșitul sec. VI și începutul sec. VII, desigur că nu se datorează nivelului înalt de prosperitate economică al locuitorilor cît mai ales eforturilor autorităților centrale de a aproviziona această importantă fortificație de la Gurile Dunării (R. Vulpe, I. Barnea, *Din Istoria Dobrogei*, II, București 1968, 410, 428, 452).

— Prezența constantă dar într-un procentaj scăzut a altor forme: amfore cilindrice de tip B II și B III, și conice de tip E VII. Conținutul lor deosebit de prețios și probabil scump nu permite un import masiv cu astfel de produse.

— Prezența numai în sec. IV—V a unor forme ca de exemplu amforele burduf, ovoidale de tip D II—III, precum și a majorității amforelor conice. Absența acestor amfore la Independența în sec. VI se datorează fie probabil încetării producției în unele centre (amfore D II și D III), fie restrîngerii producției altor centre, ca în cazul amforelor de tip burduf.

Cu privire la vesela de bucatărie putem remarcă:

— Puternica prezență a tipului III de oală care, la sfîrșitul sec. IV le va înlocui pe primele două, pentru a rămîne în sec. V și chiar în prima jumătate a sec. VI principalul tip de oală (v. Tabelul nr. 2).

— Înlocuirea tipului III, probabil către mijlocul sec. VI de către noile tipuri de oale VII—XIII, bine reprezentate la Independența.

— Prezența masivă a producției locale, respectiv din cadrul provinciei Scythia, face ca importurile din afara provinciei să fie sporadice și neînsemnate cantitativ. Totuși la ele se face apel către sfîrșitul sec. VI și mai ales la începutul sec. VII cînd producția locală este în regres.

Relativ la vesela de masă remarcăm numărul scăzut al recipientelor pentru băuturi în comparație cu cel al veselei pentru mîncare (Pl. 54). În cadrul ultimei categorii au putut fi identificate unele zone de producție ale acestei ceramici.

— Centrul nord african, deși apare în proporție scăzută, pare a fi ceva mai frecvent spre sfîrșitul sec. VI. Deși materialul ceramic al sec. IV—V apare în cantitate redusă, el provenind din secțiuni de sondaj nu și din casete, totuși, avînd în vedere și situația din situl de la Babadag-Topraichioi, putem constata și în Nordul Dobrogei aceeași situație ca la Antiochia (Waagé 1948, 56—57), Resafa (Mackensen 1984, 40), Athena (Hayes 1972, I, nota 1) sau zona Adriaticii (Mackensen 1987, 240—241). După mijlocul secolului V, vesela de masă nord africană cedează locul celei microasiatice (Late Roman C Ware). Reapariția ceramicii nord africane, îndeosebi din a doua jumătate a sec. VI nu va mai constitui un real pericol pentru produsele microasiatice, cel puțin în provincia Scythia (Pl. 53). Acest fenomen este explicat de Waagé (Waagé 1948, 56) și Hayes (Hayes

1972, 426) prin cucerirea Nordului Africii de către vandali și recucerirea acestei zone de către Belisarie în 533.

Producția pontică este prezentă cu precădere în sec. IV și prima jumătate a sec. V pentru a decădea brusc în a doua jumătate a secolului V. Și ea ca și marfa nord africană va fi înlocuită de vesela de masă microasiatică, ale cărei produse, deși nu ating finețea ceramicii din Nordul Africii, se impun prin cantitatea mare în care erau fabricate, respectiv prin prețul de cost scăzut.

Merită subliniată și relativa scădere cantitativă a veselei de masă în contrast cu masiva creștere a amforelor, către sfârșitul sec. VI și începutul sec. VII (Pl. 54). Este, după opinia noastră, un nou indiciu al scăderii puterii de cumpărare a locuitorilor și de intervenție a puterii centrale numai pentru aprovizionarea fortificațiilor de pe limes în primul rînd cu alimente.

De o deosebită importanță este descoperirea unor anfore databile către sfârșitul primului sfert al secolului VII în cadrul bordecelor slave. O primă ipoteză ar fi că ele puteau fi reutilizate de acești locuitori. O altă ipoteză ar putea fi și aceea conform căreia imperiul livra unele produse acestei populații stabilite în calitate de *foederati* în cetatea abandonată de armata imperială.

Considerații privind datarea nivelurilor romane târzii

Realizarea unei cronologii absolute a nivelurilor romane târzii descoperite la Independența, în actualul stadiu al descoperirilor, nu este posibilă. Numărul descoperirilor ceramice și numismatice destul de modest precum și faptul că există și piese, puține ce-i drept, care nu provin dintr-o situație arheologică certă, ori în alte cazuri criza de contexte arheologice — cum este cazul nivelurilor 7 și 8 — ne determină să stabilim doar o datare relativă pentru cele opt niveluri romane târzii. Tot aici se impune și menționarea faptului că nu întotdeauna datarea pe bază de ceramică a fost hotărîtoare, aceasta fie din cauza numărului redus al descoperirilor de acest gen, fie datorită lacunelor existente la ora actuală în datarea unui anume tip ceramic sau a ceramicii dintr-o anumită perioadă. În aceste cazuri am fost nevoiți să apelăm la datele numismatice, pe baza cărora s-a datat nivelul respectiv și implicit au contribuit și la o mai bună datare a unor tipuri ceramice a căror datare era destul de vagă pînă la prezentele descoperiri. Rămîne ca viitoarelor descoperiri ceramice și numismatice ce se vor face în cetatea de la Independența să le revină meritul de a realiza saltul de la cronologia relativă la cea absolută a nivelurilor romane târzii.

Nivelul 6

Numărul descoperirilor ceramice destul de modest face deosebit de dificilă datarea acestui nivel. Prezența unor farfurii phocacene (Hayes forma 2) sau pontice (Opaiț tip IV, X), precum și amforele piriforme de tip I permite datarea lui N 6 în prima jumătate a secolului IV.

Nivelul 7

Și pentru acest nivel înregistrăm o criză de material arheologic.

Vesela de masă descoperită pe acest nivel (Hayes forma 1 și 2) (Opaiț tip II și IV) se datează atît în a doua jumătate a sec. IV cît și în prima jumătate a sec. V. La fel se datează și varianta amforei piriforme de tip II₁ sau amforele cilindrice de tip I_c și conice de tip I_a. De aceea o datare largă a nivelului în a doua jumătate a sec. IV, cu o eventuală prelungire și la începutul sec. V, ni se pare a fi, deocamdată, cea mai plauzibilă.

Nivelul 8

Se constată începutul unei creșteri a vaselor ceramice. Vesela de masă nord africană (Hayes forma 67 și 80), phocaciană (Opaiț tip VI, IX și XI; Hayes forma 1 și 2), pontică (Opaiț tip II și IV) indică o datare a nivelului în prima jumătate a sec. V, cu precădere în al doilea sfert al secolului. Spre această datare se pare că pledează și amforele nord africane descoperite pe acest nivel. Sfârșitul nivelului pare a se plasa în jurul anului 450. Apariția a două fragmente ceramice phocacene (Hayes forma 3 B, C) pe nivelul acesta al străzii din S II 60—61 (Cat. nr. 247), ar putea reprezenta probabil simple intruziuni,

TABEL NR. 1 Recipiente pentru depozitare, transport

Categorii ceramice	N 6	N 7	N 8	N 9	N 10	N 11	N 12	N 13	Pass.
Dolia tip I	4	—	—	—	1	1	—	—	—
II	1	—	1	—	2	—	—	—	—
Amfore tip: piriforme									
A I	2(7,8)	1(2)	1(1,2)	3(4,2)	—	1(0,9)	—	—	—
A II ₁	2(7,8)	5(9)	7(8,5)	21(29,5)	21(28)	22(20)	23(29)	5(10)	5
II ₂	—	—	—	—	—	—	3(3,6)	—	—
III	2(7,8)	3(5,7)	—	—	—	—	—	—	—
Cilindrice (B) I _a	2(7,8)	2(3,8)	2(2,4)	—	—	—	—	—	—
I _b	vacant la	Independența							
I _c	—	4(7,5)	5(6)	7(10)	5(6,6)	3(2,7)	3(3,6)	—	1
I _d	—	—	—	—	8(10,6)	19(18)	1(1,2)	9(19)	2
II	1(3,8)	1(2)	2(2,4)	2(2,8)	3(4)	5(4,5)	1(1,2)	—	—
III	—	—	6(7,5)	1(1,4)	3(4)	—	—	—	—
IV	—	—	—	—	—	2(1,8)	4(4,8)	2(4)	—
V	—	—	—	—	4(5,3)	4(3,6)	1(1,2)	—	1
Burduf (C)									
I	—	1(2)	1(1,2)	—	—	—	—	—	—
II	3(11,5)	1(2)	3(3,7)	—	—	—	—	—	—
III ₁	—	—	4(5)	3(4,2)	—	—	—	—	1
III ₂	vacant								
IV _a	—	—	—	—	1(1,3)	—	—	—	—
IV _b	—	—	—	—	—	1(0,9)	—	—	—
Ovoidale (D)									
I ₁	—	1(2)	11(13)	7(10)	13(17)	25(23)	21(26)	18(37,5)	1
I ₂	—	—	—	2(4)	2(2,6)	6(5,5)	6(7,3)	4(8,3)	—
I ₃	—	—	—	—	—	3(2,7)	1(1,2)	—	—

Conice (E)	II	—	3(5,6)	7(8,5)	5(7)	1(1,3)	—	—	—	—
	III	—	2(3,8)	4(5)	3(4,2)	—	2(1,8)	—	—	—
	I _a	1(3,8)	3(5,6)	1(1,2)	1(1,4)	—	—	—	—	—
	I _b	vacant								
	I _c	—	—	1(1,2)	—	—	—	—	—	—
	I _d	—	4(7,5)	2(2,4)	—	—	—	—	—	—
	II	—	4(7,5)	1(1,2)	2(2,8)	—	—	—	—	—
	III	—	—	5(9,4)	5(6)	4(5,6)	—	—	—	—
	IV	vacant								
	V	—	1(2)	—	—	—	—	—	—	—
	VI	1(3,8)	1(2)	—	1(1,4)	1(1,3)	—	—	—	—
	VII	1(3,8)	2(3,8)	1(1,2)	—	—	1(0,9)	1(1,2)	1(2)	—
	VIII	—	—	—	—	—	—	1(1,2)	1(2)	—
	IX	—	—	—	—	1(1,3)	1(0,9)	1(1,2)	—	—
	X	—	—	—	—	—	2(1,8)	—	—	—
Neidentificate		11(42)	9(17)	17(20,7)	9(12,6)	12(16)	12(11)	14(17)	8(16)	6
Total — 563		26	53	82	71	75	109	81	48	18
Amfore de masă		4	2	1	2	3	2	2	—	—
Total = 579		30	55	83	73	78	111	83	48	18

neînsemnate din punct de vedere cantitativ pentru a putea fi luate, deocamdată, în considerație.

Nivelul 9

Pentru datarea lui, în lipsa datelor numismatice, ne bazăm îndeosebi pe vesela de masă care reprezintă 50% din totalul ceramicii descoperite pe acest nivel (V. Tabelul nr. 6). Astfel prezența masivă a veselei phoceene (Hayes forma 3 B, C, D, E) ne determină să sugerăm datarea acestui nivel în a doua jumătate a sec. V și primul sfert al sec. VI.

Nivelul 10

Pe acest nivel încep să fie preponderente farfuriile phocaene — Hayes forma 3 E, F, G și H (forma 3 E fiind descoperită mai ales pe străzi credem că ar putea reprezenta doar supraviețuiri). Deosebit de importantă este și apariția tipului numerotat de noi cu 10 bis, care face legătură cu vesela de la sfârșitul secolului VI.

Dintre amfore remarcăm amfora conică de tip IX (datată la Histria cu monedă Tiberiu II—Constantin).

În cadrul oalelor de bucătărie observăm apariția unor tipuri relativ târzii ca XIV—XVI, foarte apropiate morfologic de oalele de același tip descoperite pe N 11 demonstrând prin aceasta și apropierea cronologică existentă între aceste niveluri.

Pe baza acestor descoperiri ceramice precum și a datelor numismatice, N 10 pare a se data în al doilea și al treilea sfert al sec. VI, nefiind exclusă nici chiar o prelungire a duratei acestuia cu încă aproape 10 ani.

Nivelul 11

Este bine încadrat cronologic pe baza veselei de masă phocaene (Hayes forma 10) și pontice (Hayes 1968, fig. G/87) precum și a amforelor de tip VII, IX și X. O încadrare a acestui nivel în ultimele două decenii ale sec. VI ni se pare plauzibilă.

Nivelul 12

Acceași veselă de masă — Hayes forma 10 —, precum și unele oale de bucătărie de tip XIV, XVII și XVIII (bine datate în alte părți ale imperiului) ne determină să datăm nivelul la începutul sec. VII. Moneda lui Heraklius (613/14), deși descoperită într-o poziție incertă, ar indica, deocamdată, data de sfârșit al acestui nivel.

Nivelul 13

Dintre puținele dovezi ceramice reținem amforele cilindrice de tip I — d₂, conice tip VII, precum și unele variante târzii ale amforelor piriforme de tip II₁ (Cat. nr. 59, 62) și ovoidale tip I₁ (Cat. nr. 105).

Alături de această ceramică menționăm prezența ceramicii de tip Penkovka. Pe baza acestor descoperiri N 13 se datează în sec. VII, moneda de la Heraklius (613/14) reprezentînd, deocamdată, un *terminus post quem* pentru datarea acestui nivel pentru al cărui sfârșit nu avem deocamdată nici un reper cronologic ferm.

(vezi ilustrația la pag. 165/vol. II)

Vesela de bucătărie	N 6	N 7	N 8	N 9	N 10	N 11	N 12	N 13	Pass.
Oale tip I	vacant la Independența								
II	—	5	1	1	—	—	—	—	—
III	4	3	5	13	14	2	1	1	1
IV	1	—	—	—	—	—	—	—	—
V	—	1	1	1	1	—	—	—	—
VI	1	2	—	2	—	—	—	—	—
VII	—	—	—	2	5	6	6	—	—
VIII A	2	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII B ₁	—	—	—	—	11	11	5	3	3
VIII B ₂	—	—	—	—	4	10	2	1	1
IX	—	—	2	2	15	5	6	—	2
X	—	—	—	—	4	—	—	—	—
XI	—	—	—	—	10	5	5	2	—
XII	—	—	—	—	1	1	14	—	1
XIII	—	—	—	1	1	7	2	—	1
XIV	—	—	—	—	3	2	2	3	1
XV	—	—	—	—	1	1	—	—	—
XVI	—	—	—	—	1	1	—	—	—
XVII	—	—	—	—	—	—	1	—	—
XVIII	—	—	—	—	—	1	—	—	—
XIX	—	—	—	—	—	—	1	—	—
XX	—	—	—	—	—	—	1	—	—
XXI	—	—	—	—	—	—	3	25	—
Total = 269	8	11	9	22	71	52	49	36	11
Oale de depozitare	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Capace	—	1	—	—	2	—	2	1	—
Mortaria	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Castroane									
Tip I	—	—	1	2	1	—	—	—	—
II ₁	1	—	—	—	—	—	—	—	1
II ₂	—	—	1	1	—	2	1	—	1
III	—	3	—	—	—	—	—	—	—
Forme neidentificate	—	—	—	1	1	—	—	1	—

Bibliografie (abrevierile principalelor lucrări):

- Alexandrescu 1966: P. Alexandrescu, *Necropola tumulară*, în *Histria* Vol. II, București 1966, 133—294.
- Almagro 1955: M. B. Almagro, *Las Necrópolis de Ampurias, Vol. II: Necrópolis Romanas y Necrópolis Indigenas*, Barcelona 1955.
- Antonova 1971: I. A. Antonova et al., *Srednevekovie amfori Kersonesa*, în *Anticnaija Drevnost i Srednieveka*, Sverdlovsk 1971, 81—101.
- Avram-Opaiț 1987: Al. Avram, A. Opaiț, *Le vin, l'huile et les amphores dans l'antiquité classique*, în *Dacia N.S.*, XXXI, 1987, 135—44.

TABELUL NR. 3

Vasa po(ta)toria	N 6	N 7	N 8	N 9	N 10	N 11	N 12	N 13	Pass.
Carafe tip I	—	—	—	—	—	1	—	—	—
II	—	—	—	—	1	2	—	—	—
Căni tip I	1	1	1	—	1	2	—	—	—
II ₁	—	—	—	—	—	1	1	—	—
II ₂	—	—	—	—	1	1	—	—	—
III	—	—	—	—	—	3	1	—	1
IV	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Ulcioare—A tip I	—	—	—	1	—	—	—	—	—
II ₁	—	—	—	—	3	—	—	—	1
II ₂	—	—	—	—	1	—	—	—	—
III	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Ulcioare—B tip I	—	1	—	—	—	—	—	—	—
II	—	—	1	—	—	—	—	—	—
III	—	—	—	2	—	—	—	—	—
IV	—	—	—	1	—	—	—	—	—
V ₁	—	—	—	—	1	1	—	—	—
V ₂	—	—	—	—	1	—	—	—	—
V ₃	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Ulcioare cu țevă	—	—	—	—	—	1	1	1	—
Ulcioare de tip nedeterminat	3	3	3	1	2	2	3	2	1
Cești tip I ₁	—	—	—	2	1	—	2	—	1
I ₃	—	—	—	—	3	—	—	—	1
II	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Cupă	—	—	—	—	—	2	—	—	—
Tipuri nedeterminate	1	—	—	1	—	1	—	1	—
Total = 77	5	5	5	8	18	18	9	4	5

Barnea 1960:

I. Barnea, *Date noi despre Axiopolis*, în SCIV VI, 1960, 69—80.

Barnea 1966:

I. Barnea, *L'Incendie de la Cité de Dinogetia au VI^e Siècle*, în Dacia N.S., X, 1966, 237—60.

Barnea 1984:

I. Barnea, Al. Barnea, *Săpăturile de salvare de la Noviodunum*, în Peuce IX, 1984, 97—105.

Bass-Doorninck 1971:

G. F. Bass, Fr. H. van Doorninck, *A Fourth Century Shipwreck at Yassi Ada*, în AJA 75, 1971, 27—37.

Bass-Doorninck 1982:

G. F. Bass-Fr. H. van Doorninck, *Yassi Ada, I, A Seventh-Century Byzantine Shipwreck*, Texas A & M University Press, 1982.

Beltrán 1970:

M. L. Beltrán, *Las Anforas Romanas en España*, Zaragoza 1970.

Bichir 1984:

Gh. Bichir, *Geto-Dacii din Muntenia în Epoca Romană*, București 1984.

Böttger 1982:

B. Böttger, *Die Gefäßkeramik aus dem Kastell Iatrus*, în *Iatrus-Krivina II*, Berlin 1982, 33—148.

Brashinsky 1980:

I. V. Brashinsky, *Grecheskij keramiceskij import na Nijnem Donu*, Leningrad 1980.

Brukner 1981:

O. Brukner, *Rimska Keramika u Jugoslovenskom Dolu Provincije Donje Panonije*, Belgrad 1981.

TABELUL NR. 4

Vasa escaria	N 6	N 7	N 8	N 9	N 10	N 11	N 12	N 13	Pass.
Nord Africană									
Hayes tip 58	—	—	1	—	—	—	—	—	—
61	—	—	—	—	1	—	—	—	—
67	—	—	1	—	—	—	—	—	—
80	—	—	1	—	—	—	—	—	—
87	—	—	—	2	—	1	1	—	—
94	—	—	—	—	1	—	—	—	—
99	—	—	—	1	—	3	2	—	—
104	—	—	—	2	3	1	—	—	—
Phocaeen									
Opaiț tip VI	—	—	2	3	—	—	—	—	—
IX	—	—	1	—	—	—	—	—	—
XI	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Hayes forma 1	2	1	10	—	—	1	—	—	—
2	—	1	1	—	—	—	—	—	—
3A	—	—	1	1	1	—	—	—	—
3B	—	—	1	10	—	—	—	—	1
3C	—	—	1	22	4	—	—	—	1
3D	—	—	—	12	—	—	—	—	—
3E	—	—	—	29	10	—	2	—	3
3F	—	—	—	4	14	3	—	—	10
3G	—	—	—	—	11	2	—	—	—
3H	—	—	—	1	3	—	—	—	—
5	—	—	—	2	2	1	—	—	—
6	—	—	—	1	2	—	—	—	—
8	—	—	—	1	—	—	—	—	—
10	—	—	—	—	2	8	12	—	—
Baze șampilate	—	1	2	7	1	3	—	—	—
Knidian?	1	—	3	3	1	—	—	—	2
Pontică									
Opaiț tip II	—	1	4	—	—	—	—	—	—
IV	1	2	8	4	—	—	—	—	—
X	1	—	1	—	—	1	—	—	—
Hayes 1968 fig. G/87	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Centre neidentificate	—	4	5	3	1	—	—	—	—
Total = 283	5	10	44	108	58	25	16	—	17

TABELUL NR. 5

Centre de producție	N 6	N 7	N 8 (%)	N 9	N 10	N 11	N 12	Pass
N African	—	—	3(6,8)	5(4,6)	5(8,6)	5(20)	2(12,5)	—
Phocaeen	2(4)	3(30)	20(45,5)	93(86)	50(86)	18(72)	14(87,5)	15
Knidian (?)	1(20)	—	3(6,8)	3(2,7)	1(1,7)	—	—	2
Pontic	2(40)	3(30)	13(29,5)	4(3,7)	1(1,7)	2(8)	—	—
Neidentificate	—	4(40)	5(11,3)	3(2,7)	1(1,7)	—	—	—
Total =	5(100)	10(100)	44(100)	108(100)	58(100)	25(100)	16(100)	17

TABELUL NR. 6

Categorii ceramice	N 6	N 7	N 8	N 9	N 10	N 11	N 12	N 13	Pass.	Total
<i>Dolia</i>	5(9,4)	—	1(0,6)	—	3(1,2)	1(0,5)	—	—	1	11(0,9)
Amfore	30(56,6)	55(66)	83(57,6)	73(34,7)	78(33,7)	111(53,6)	83(52,9)	48(72,7)	18	579(48)
Veseli de bucătărie	9(15)	15(15,6)	11(7,6)	26(11,4)	74(31,6)	52(25)	49(31,6)	12(18)	13	261(21,4)
<i>Vasa escaria</i>	5(9,4)	5(6)	5(3,5)	8(3,8)	18(8,7)	18(8,7)	9(5,8)	4(6)	5	77(6,4)
<i>Vasa potoria</i>	5(9,4)	10(12)	44(30,5)	108(50)	58(25,5)	25(12)	16(9,6)	—	17	281(23,3)
Miscellaneous	—	—	—	—	—	1(0,5)	—	1(1,5)		2(0,16)
Total (%) =	53(100%)	83(100%)	144(100%)	212(100%)	231(100%)	208(100%)	156(100%)	65(100%)	54	1211(100%)

TABELUL NR. 7

Babadag-Topraichioi		Sfârșitul sec. IV	Prima jumătate a sec. V
Amfore piriforme	A _I	1(2,2)	8 (1,9)
	A _{II}	8(17,7)	61 (15,2)
Amfore cilindrice	B _{Ia}	6(13,3)	7 (1,7)
	B _{Ib}	3(6,6)	2 (0,4)
	B _{Ic}	1(2,2)	28 (7)
	B _{Id}	—	1(0,2)
	B _{Ie}	—	2(0,4)
	B _{II}	1(2,2)	7(1,7)
	B _{III}	—	1(0,2)
	B _{IV}	—	6(1,4)
Amfore burduf	C _I	—	9(2,2)
	C _{II}	2(4,4)	6(1,4)
	C _{III}	—	9(2,2)
Amfore ovoidale	D _I	—	6(1,4)
	D _{II}	2(4,4)	70(17,5)
	D _{III}	1(2,2)	8(2)
	D _{IV}	1(2,2)	4(1)
	D _V	—	1(0,2)
Amfore conice	E _I	—	67(16,7)
	E _{II}	6(13,3)	42(10,5)
	E _{III}	5(11,1)	20(5)
	E _{IV}	3(6,6)	—
	E _V	1(2,2)	2(0,4)
	E _{VI}	—	2(0,4)
	E _{VII}	2(4,4)	15(3,7)
Nedeterminate		—	32(8)
Total =		45(100%)	401(100%)

TABELUL NR. 8

Iatrus		Perioada			
		A	B	C	D
Amfore	I 1	51(35,6%)	58(27%)	169(24,3%)	137(41,5%)
	I 2	0	14(6,5%)	59(8,5%)	12(3,6%)
	I 3	10(7%)	33(15,4%)	30(4,3%)	0
	I 4	6(4%)	9(4,2%)	42(6%)	4(1,2%)
	I 5	19(13,2%)	0	0	0
	I 6	8(5,5%)	11(5%)	15(2,1%)	0
	II 1	18(12,5%)	30(14%)	127(18,2%)	64(19,3%)
	II 2	0	1(0,4%)	5(0,7%)	0
	II 3	0	7(3,2%)	53(7,6%)	30(9%)
	II 4	3(2%)	17(8%)	32(4,6%)	9(2,7%)
	II 5	23(16%)	19(8,9%)	48(6,9%)	39(11,8%)
	II 6	0	3(1,4%)	9(1,2%)	0
	III 1	0	7(3,2%)	76(11%)	32(9,6%)
	III 2	5(3,5%)	1(0,4%)	11(1,6%)	3(0,9%)
	III 3	0	3(1,4%)	18(2,5%)	0
Total		143(100%)	213(100%)	694(100%)	330(100%)

- Canarache 1957: V. Canarache, *Importul amforelor ștampilate la Istria*, București 1957.
- Cătănciu-Barnea 1979: I. Cătănciu, Al. Barnea, *Ceramica și Descoperiri Mărunte*, în *Tropaeum Traiani I. Cetatea*, București 1979, 177—226.
- Condurachi 1954: Em. Condurachi *et alii*, *Histria I*, București 1954.
- Delgado 1975: M. Delgado, *Fouilles de Conimbriga IV. Les Sigillées*, Paris 1975.
- Empereur-Picon 1986: J.-Y. Empereur, M. Picon, *À la Recherche des Fours d'Amphores*, in BCH, Suppl. XIII, 1986, 103—126.
- Fulford 1984: M. G. Fulford, *The Red-Slipped Wares*, in M. G. Fulford, D. P.S. Peacock, *Excavations at Carthage: the British Mission*, I, 2, 1984, 48—115.
- Gacuta-Sarnowski 1981: W. Gacuta, T. Sarnowski, *Nowe-Sektor Zachodni*, 1979, in Arch. Warszawa 32, 1981.
- Grace 1961: V. Grace, *Amphoras and the Ancient Wine Trade*, Princeton 1961.
- Grace-Petropoulakou 1970: V. R. Grace, M. Savatianou-Pétropoulakou „Les timbres amphoriques grecs”, cap. XIV în *L'Îlot de la Maison des Comédiens*, Expl. Arch. de Délos 27, Paris, 1970, 277—382.
- Hautumm 1981: W. Hautumm, *Studien zu Amphoren der spätrömischen und frühbyzantinischen Zeit*, Bonn 1981.
- Hayes 1968: J. W. Hayes, *A Seventh Century Pottery Group*, DOP 22, 1968, 203—216.
- Hayes 1972: J. W. Hayes, *Late Roman Pottery*, London 1972.
- Hayes 1976: J. W. Hayes, „Pottery: Stratified Groups and Typology”, in Humphrey (ed.), *Excavations at Carthage 1975, conducted by the University of Michigan I*, Tunis 1976, 47—113.
- Hayes 1978: J. W. Hayes, „Appendix 1: Selected Deposits (Continued)”, in Humphrey (ed.), *Excavations at Carthage, 1975, conducted by the University of Michigan, II*, Ann Arbor, 1978 113—118.
- Hayes 1980: J. W. Hayes, *Supplement to Late Roman Pottery*, London 1980.
- Hayes 1983: J. W. Hayes, *The Villa Dionyssos Excavations, Knossos: the Pottery*, in ABSA 78, 1983, 97—169.
- Hilgers 1969: W. Hilgers, *Lateinische Gefäßnamen. Bezeichnungen, Function und Form römischer Gefäße nach den antiken Schriftquellen*, Düsseldorf, 1969.
- Isler 1969: H. P. Isler, *Heraion von Samos: eine frühbyzantinische Zisterne*, in Mitt. des Deutschen Arch. Instituts, Athenische Abteilung 84, 1969, 202—230.
- Jankovic 1981: Dj. Janković, *La Partie Danubienne de la région d'Aquis au VI^e et au début du VII^e Siècle*, Institut Archéologique, Matériaux, Vol. 5, Belgrad 1981.
- Jones 1950: F. F. Jones, *The Pottery*, in H. Goldman (ed.), *Excavations at Gözlü Kule Tarsus I, The Hellenistic and Roman Periods*, Princeton, 1950, 149—296.
- Kenrick 1985: P. M. Kenrick, *Excavations at Sidi Khrebish Benghazi (Berenice) III, 1, The Fine Pottery*, Tripoli 1985.
- Kravchenko-Korpusova 1975: I. M. Kravchenko, V. H. Korpusova, *Dejaki risi materialnoi kulturi piznorimskoi Tiri* în Arkheologija 18, Kiev 1975, 20—42.

- Kuzmanov 1985: Gh. Kuzmanov, *Céramique de la Haute Epoque Byzantine provenant de Thrace et de Dacie* (IV^e-le debut du VII^e S.), in *Fouilles et Recherches XIII*, Sofia 1985.
- Lang 1955: M. Lang, *Dated Jars of Early Imperial Times*, in *Hesperia* 24, 1955, 277—85.
- Loescheke 1912: S. Loescheke, *Sigillata Topferein in Tchandarli* AM 37, 1912, 344—407.
- Mackensen 1984: M. Mackensen, *Resafa I. Eine befestigte spätantike Anlage vor den Stadtmauern von Resafa: Ausgrabungen und spätantike Kleinfunde eines Surveys im Umland von Resafa-Sergiupolis*, Mainz am Rhein 1984.
- Mackensen 1987: M. Mackensen, *Mediterrane Sigillata, Lampen und Amphoren*, in V. Bierbrauer, *In villino-Ibligo in Friaul I. Die römische Siedlung und das spätantik-frühmittelalterliche Castrum*, Münchner Beitr. z. Vor-u. Frühgesch. 33, 1987, 229—265.
- Manacorda 1977: D. Manacorda, *Le Anfore, Ostia IV*, in *Studi Miscellanei* 23, 1977, 116—266.
- Opaiț 1980-a: A. Opaiț, *Considerații preliminare asupra amforelor romane și romano-bizantine din Dobrogea* in *Peuce* VIII, 1980, 291—327.
- Opaiț 1980-b: A. Opaiț, *Considerații preliminare asupra ceramicii romane timpurii de la Troesmis*, in *Peuce* VIII, 1980, 328—66.
- Opaiț 1984: A. Opaiț, *Beobachtungen zur Entwicklung der zwei Amphoratypen*, in *Peuce* IX, 1984, 311—27.
- Opaiț 1985: A. Opaiț, *Einige Beobachtungen zur spätrömischen Keramik mit rotem Überzug*, in *Dacia N. S.*, XXIX, 1985, 153—63.
- Opaiț 1987: A. Opaiț, *Anfore romane de mare capacitate. Considerații tipologice*, in *SCIVA* 38, 1987, 245—58.
- Panella 1973: Cl. Panella, *Le Anfore, Ostia III*, in *Studi Miscellanei* 21, 1973, 460—633.
- Panella 1983: Cl. Panella, *Le Anfore di Cartagine: nuovi elementi per la ricostruzioni dei flussi commerciali del Mediterraneo in eta'imperiale romana*, in *OPUS* II, 1983, 53—74.
- Papuc 1973: Gh. Papuc, *Ceramica romană tirzie cu decor șampilat descoperită la Edificiul Roman cu Mozaic din Tomis*, in *Pontica* 6, 1973, 153—92.
- Peacock 1984: D.P.S. Peacock, *The Amphorae: Typology and Chronology*, in M. G. Fulford, D. P. S. Peacock, *Excavations at Carthage the British Mission*, Vol. I, 2 1984, 116—40.
- Peppers 1979: J. M. Peppers, *Selected Roman Pottery, Isthmia Excavations, 1967—1972*, A Dissertation in Classical Archaeology. 1979.
- Popilian 1976: Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova 1976.
- Pridik 1917: E. M. Pridik, *Invertarnîi katalog kleim na amfornih rutchikah i gorlishkah i na tcherepitzah Ermitajnogo sobranija*, Petrograd 1917.
- Rădulescu 1973: A. Rădulescu, *Anfore cu inscripții de la Edificiul Roman cu Mozaic din Tomis*, in *Pontica* 6, 1973, 193—207.

- Rădulescu 1976: A. Rădulescu, *Amfore romane și romano-bizantine din Scythia Minor*, în *Pontica* 9, 1976, 99–114.
- Riley 1975: J. A. Riley, *The Pottery from the first session of excavation in the Caesarea Hippodrome*, în *BASOR* 218, 1975, 25–63.
- Riley 1976: J. A. Riley, *Late Amphoras* în Humphrey J. H. (ed.), *Excavations at Carthage, 1975, conducted by the University of Michigan I*, Tunis 1976, 114–20.
- Riley 1979: J. A. Riley, *The Coarse Pottery from Berenice*, în J.-A. Lloyd (ed.), *Excavations at Sidi Khrebish-Benghazi (Berenice) II*, Suppl. *Lybia Antiqua* 1979, 91–465.
- Riley 1981: J. A. Riley, *The Pottery of the Cisterns 1977. 1.1977.2 and 1977.3*, în Humphrey J. H. (ed.) *Excavations at Carthage conducted by the University of Michigan VI*, Ann Arbor 1981, 85–124.
- Robinson 1959: H. S. Robinson, *The Athenian Agora, Volume V, Pottery of the Roman Period*, Princeton, 1959.
- Schneider 1929: A. M. Schneider, *Samos in Frühchristlicher und Byzantinischer Zeit*, în *AM*, 54, 1929, 97–141.
- Scorpan 1977: C. Scorpan, *Contribution à la connaissance de certains types céramiques romano-byzantins (IV^e–VII^e siècles) dans l'espace istro-pontique*, în *Dacia N. S.*, XXI, 1977, 269–97.
- Suceveanu 1982-a: Al. Suceveanu, *Contribuții la studiul ceramicii romano-bizantine de la Histria*, în *SCIIVA* 33, 1982, 79–108.
- Suceveanu 1982-b: Al. Suceveanu, *Histria VI. Les Thermes Romains*, Bucarest–Paris 1982.
- Sultov 1985: B. Sultov, *Ceramic Production on the Territory of Nicopolis ad Istrum (IInd–IVth Century)*, Sofia 1985.
- Vegas 1973: M. Vegas, *Cerámica Común Romana del Mediterráneo Occidental*, Barcelona 1973.
- Vilceanu-Barnea 1975: D. Vilceanu, Al. Barnea, *Ceramica lucrală cu mîna din așezarea romano-bizantină de la Piatra-Frecăței (secolul al VI-lea e.n.)*, în *SCIV* 26, 1975, 209–18.
- Waagé 1948: F. O. Waagé, *Hellenistic and Roman Tableware of North Syria*, în *Antioch-on-the-Orontes* IV, 1, *Ceramics and Islamic Coins*, Princeton 1948, 1–60.
- Whitehouse 1982: D. Whitehouse et al., *The Schola Praeconum I: the coins, pottery, lamps and fauna*, în *PBSR*, 50, 1982, 53–101.
- Whitehouse 1985: D. Whitehouse et al., *The Schola Praeconum II*, în *PBSR* 53, 1985, 163–210.
- Williams 1983: D. F. Williams, *The Petrology of Certain Byzantine Amphorae: some Suggestions as to Origins*, in *Colloque sur la céramique antique (Carthage 23–24 juin 1980)*, Actes, Dossier 1, CEDAC, 1983, 99–110.
- Williams II-Zervos 1982: Ch. K. Williams II, O. H. Zervos, *Corinth, 1981: East of the Theater*, în *Hesperia* 51, 1982, 115–63.
- Williams II-Zervos 1983: Ch. K. Williams II, O. H. Zervos, *Corinth, 1982: East of the Theater*, în *Hesperia* 52, 1983, 1–47.
- Yakobson 1951: A. L. Yakobson, *Srenedvekovie Amfori Severnogo Prichernomorya*, în *SA* 15, 1951, 325–344.

Yakobson 1979:

A. L. Yakobson, *Keramika i keramicheskoe proizvodstvo srednovekovoi Tavriki*, Leningrad 1979, 5—17.

Zcest 1960:

I. B. Zcest, *Keramicheskaya Tara Bospora*, in MIA 83, 1960.

LA CÉRAMIQUE DE L'AGGLOMÉRATION ET DE LA FORTERESSE D'INDEPENDENTA (MURIGHIOL) Ve SIÈCLE AV.N.È. — VIIe SIÈCLE DE N.È.

(Résumé)

Les fouilles archéologiques pratiquées sur le site d'Independenta (Murighiol) dans l'intervalle des années 1981—1987 ont conduit à la mise au jour d'un riche matériel céramique couvrant une période d'environ 1200 ans.

Avec le matériel numismatique, la céramique constitue le principal élément de datation pour les trois couches d'habitat dégagées: La Tène (Ve—I^{er} siècles av.n.è.); romain de phase initiale (I^{er}—III^e siècles) et romain de phase finale (IV^e—VII^e siècles de n.è.). La présente étude traitant de la céramique vient compléter les rapports de fouilles parus dans les pages du périodique Dacia (NS XXXI, 1987, p. 97—106).

La céramique est présentée dans l'ordre chronologique des couches d'habitat et, dans le cadre de chaque couche, groupée par catégories (dolii, amphores, vaisselle de cuisine, d'usage courant et de table), le tout rangé suivant le critère typologique.

En ce qui concerne l'habitat La Tène, les sondages archéologiques n'ont saisi qu'en partie certaines zones susceptibles d'avoir pu représenter des espaces habités. Aussi, la plupart des vestiges céramiques de cette époque provient soit des fosses ménagères, soit de la terre de nivellement des époques ultérieures. C'est aux recherches à venir de préciser le type et les dimensions de l'habitat La Tène.

Les cinq horizons qui composent la couche de l'habitat romain de la phase initiale, bien que ne comportant pas des fragments céramiques typiques en quantité, leur nombre suffit à un classement chronologique. C'est ainsi que l'horizon (niveau) N₁ peut se dater de la seconde moitié du I^{er} siècle de n.è.; N₂ du II^e siècle; N₃ de la première moitié du III^e siècle; N₄ et N₅ de la seconde moitié de ce même III^e siècle.

L'abondance relative des vases et fragments céramiques (plus de 1200 pièces) trouvés dans la couche romaine de la phase finale empêche leur présentation exhaustive. L'auteur a donc choisi de les présenter d'une façon sélective, suivant des critères typologiques à même de faciliter une meilleure intelligence de la vie économique de cette forteresse. A cet effet, le lot céramique au grand complet a subi une étude quantitative et statistique. Toute fois, les conclusions ainsi obtenues doivent être considérées avec quelque réserve, notamment quand elles se rapportent aux IV^e—V^e siècles vu la crise de contexte archéologique non encore surmontée pour cette période. En revanche, pour le VI^e siècle, la céramique est plus abondante, car l'auteur englobe

aussi le contenu des casselles, où la fouille s'arrête généralement à l'horizon N₁₀. L'étude typologique de ce matériel s'est avérée nécessaire surtout afin de pouvoir rapporter sur le champ les découvertes futures dans ce domaine à un système typologique nettement précisé. C'est pour cette même raison que dans certains cas des pièces ont été classées comme illustrant un type, bien qu'il ne se agisse en réalité que d'un exemplaire unique — les résultats futurs pourront compléter le nombre des pièces d'un tel type. Bien que se rendant compte du risque des généralisations à un stade encore initial des fouilles, l'auteur estime pourtant qu'on peut déjà saisir les directions du flux économique de l'époque. Il restera pour la recherche à venir de fournir les matériaux et les précisions quantitatives susceptibles de mieux nuancer ces courants économiques. Par ailleurs, le flux commercial saisi à Independenta a son pendant illustré par les trouvailles de Babadag-Topraichioi ou de Iatrus, voire, pour ce qui est de certains types d'amphores, à Carthage ou Bérénice. Qui plus est, ainsi que le notait également Riley (Riley, 1979, 99), les études quantitatives se sont révélées d'une grande utilité aussi pour mieux dégager les intrusions ou la survivance de certains types céramiques.

Les amphores représentent la catégorie céramique la plus nombreuse (48% sur le total du lot céramique) et la plus variée (environ 33 types et variantes) de la forteresse de phase finale explorée à Independenta. Ce fait devait permettre plusieurs conclusions:

— La présence constante et à un taux relativement élevé de certaines formes d'amphores: piri-forme de type AII, cylindriques de type BI et ovoïdes de type DI. Cela pourrait s'expliquer éventuellement par la nature diverse de leur contenu — un contenu de toute première nécessité, exigeant son incessante importation. Le taux élevé de ces importations, surtout sur la fin du VI^e et au commencement du VII^e siècle ne saurait certes être interprété comme le fait d'une grande prospérité économique des habitants de la forteresse, mais plutôt comme le résultat des efforts de l'autorité centrale d'assurer le bon ravitaillement de cette importante fortification des bouches du Danube (R. Vulpe, I. Barnea, Din istoria Dobrogei, II, Bucarest, 1968, pp. 410, 428, 452).

— La présence constante, mais dans une moindre quantité de quelques autres formes d'amphores: cylindriques de type BII et BIII et côniques de type EVII. Leur contenu particulièrement précieux et probablement cher empêchait sans doute leur importation massive.

— La présence seulement aux IV^e—V^e siècles de certaines formes d'amphores, tels les types outre, ovoïdes DII—III, ainsi que de la plupart des amphores coniques. Leur absence à Independența au VI^e siècle s'explique probablement soit par la cessation de leur production dans certains centres (les amphores DII et DIII), soit à la diminution de l'activité productive de certains autres centres, comme dans le cas des amphores-outres.

Au sujet de la vaisselle de cuisine, les remarques suivantes sont possibles:

— Présence en force du pot de type III qui, sur la fin du IV^e siècle remplace les deux premiers types, devait persister tout au long du V^e siècle et même au cours de la première moitié du VI^e siècle en tant que principal type de pot.

— Remplacement de ce type III, probablement vers le milieu du VI^e siècle, par les nouveaux types de pot (VII, XIII), bien illustrés à Independența.

— Présence en masse des produits d'origine locale, respectivement de Scythie, qui rend les importations d'origine étrangère à la province sporadiques et en quantité insignifiante. Il y a eu cependant un revirement vers la fin du VI^e siècle et notamment au début du VII^e quand production locale marqua une nette diminution.

En ce qui concerne la vaisselle de table, à noter le nombre réduit des pièces destinées à la boisson par rapport aux plats. Pour ce qui est de cette dernière catégorie de pièces céramiques, on a été à même d'en préciser certaines zones de production, à savoir:

— Le centre de production de l'Afrique du nord, bien qu'illustré à petite échelle, semble s'être manifesté avec une plus grande fréquence sur la fin du VI^e siècle; toutefois, il se peut

que cette hypothèse ne se vérifie pas en fin de compte vu la crise de contextes archéologiques pour les IV^e—V^e siècles.

— La production pontique est attestée au premier rang pendant le IV^e siècle et durant la première moitié du V^e siècle, au même titre que la production phocéenne.

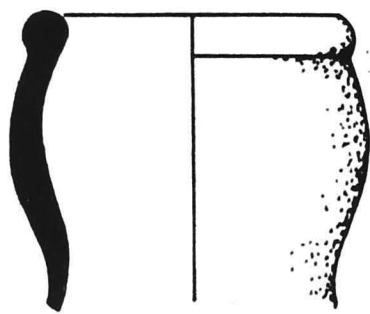
— La production phocéenne devait connaître un épanouissement particulier seulement à partir de la seconde moitié du V^e siècle, surtout après l'invention des assiettes encadrées par Hayes dans la catégorie de la forme 3. La qualité de cette vaisselle et probablement son prix convenable a fait du centre respectif le principal fournisseur de la forteresse et vraisemblablement de toute la province, jusqu'au commencement du VII^e siècle. Digne de mentionner d'autre part la relative diminution quantitative de cette catégorie céramique face à l'augmentation sensible en nombre des amphores relevée vers la fin du VI^e siècle et le début du VII^e. L'auteur considère qu'il faut y voir un nouvel indice quant à la diminution de la force d'achat des habitants de la forteresse et de l'intervention de l'administration centrale principalement en faveur du ravitaillement des fortifications du limes avant toute chose en denrées alimentaires.

— D'une portée toute particulière s'avère la mise au jour de quelques amphores susceptibles d'être datées de la fin du premier quart du VII^e siècle, trouvées dans les cabanes slaves. Une première hypothèse expliquant leur présence sur les lieux serait qu'elles ont pu être réutilisées par les habitants des dites cabanes. Une autre hypothèse serait aussi que l'Empire livrait certains produits à la population établie à titre de foederati dans la forteresse que sa force armée avait quittée.

CERAMICA DIN AȘEZAREA ȘI CETATEA DE
LA INDEPENDENȚA (MURIGHIOL)
SECOLELE V Î.E.N.—VII E.N.

(text la pagina 133/vol. I)

ANDREI OPAIȚ



1

40404



2

40262



40263



40409



3

40407



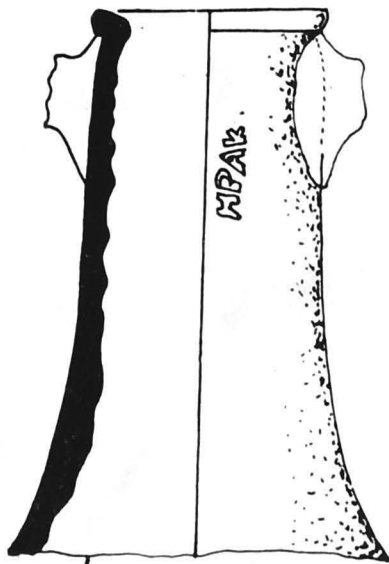
10

40694



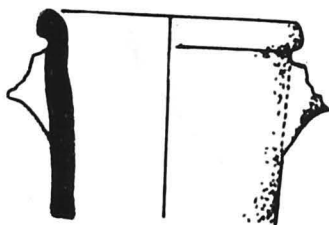
7

38399



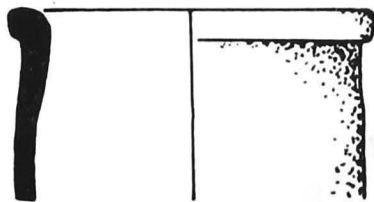
4

40259



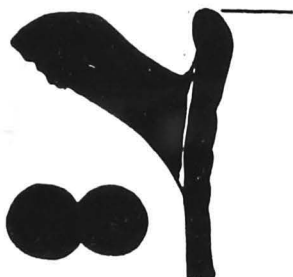
12

40405



11

40408

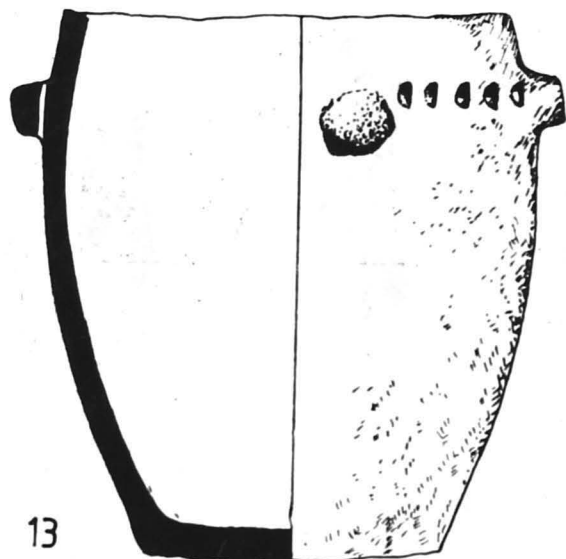


9

40695

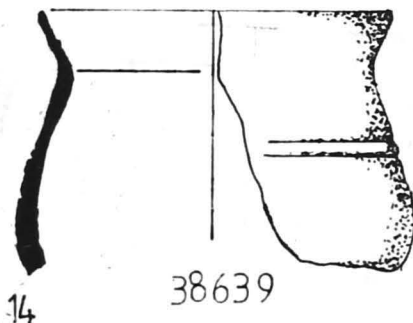
1. AMFORE GRECEȘTI (1:3)

1. AMPHORES GRECQUES 1/3



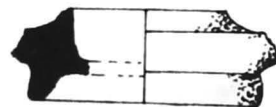
13

40383



14

38639



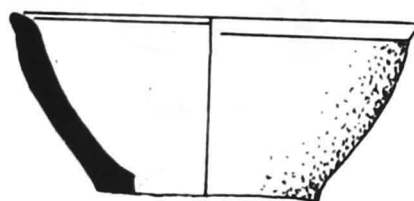
15

29641



19

38673



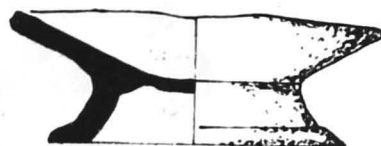
20

38677



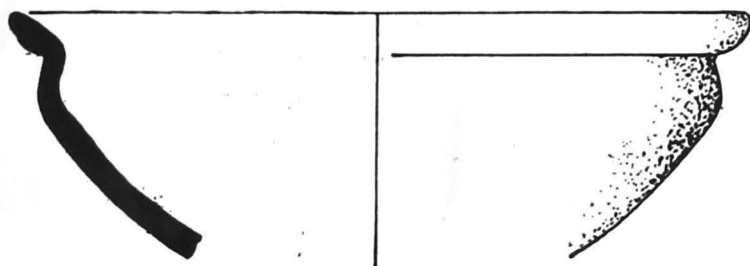
16

40389



22

38679



40406

2. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE ȘI DE MASĂ (13)
2. VAISSELLE DE CUISINE ET DE TABLE (13)

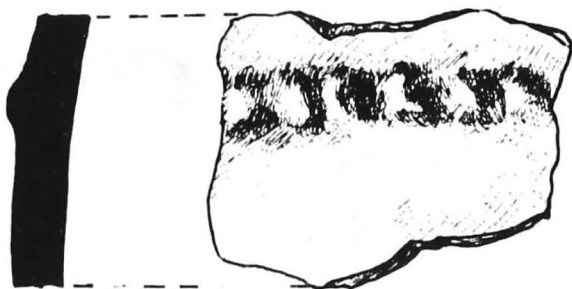


23

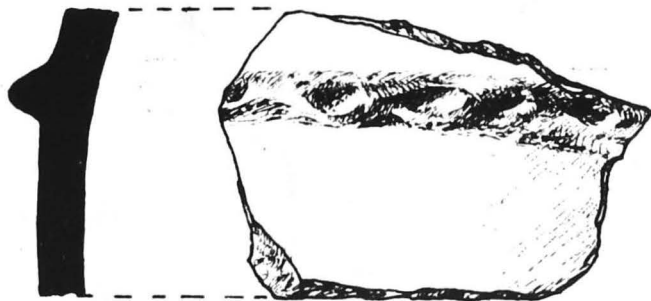
41143



41144



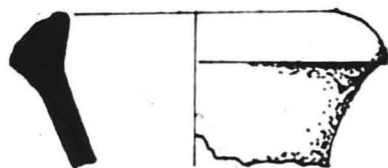
41145



41146

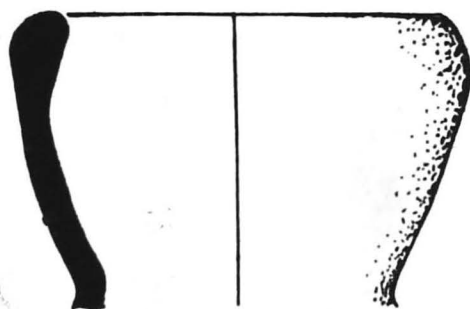
3. FRAGMENTE DE OALE GETICE (1:3)

3. FRAGMENTS DE POTS GÉTIQUES (1:3)



24

38650



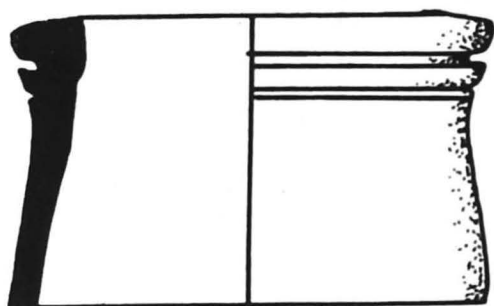
25

29652



26

38630



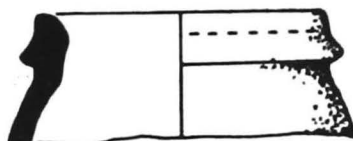
30

29647



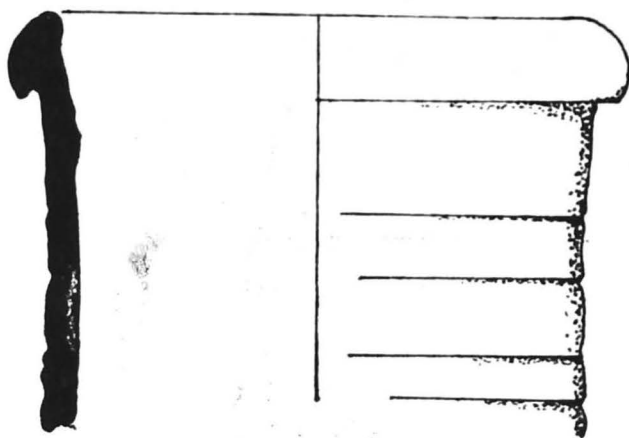
28

40557



29

40555



27

38621

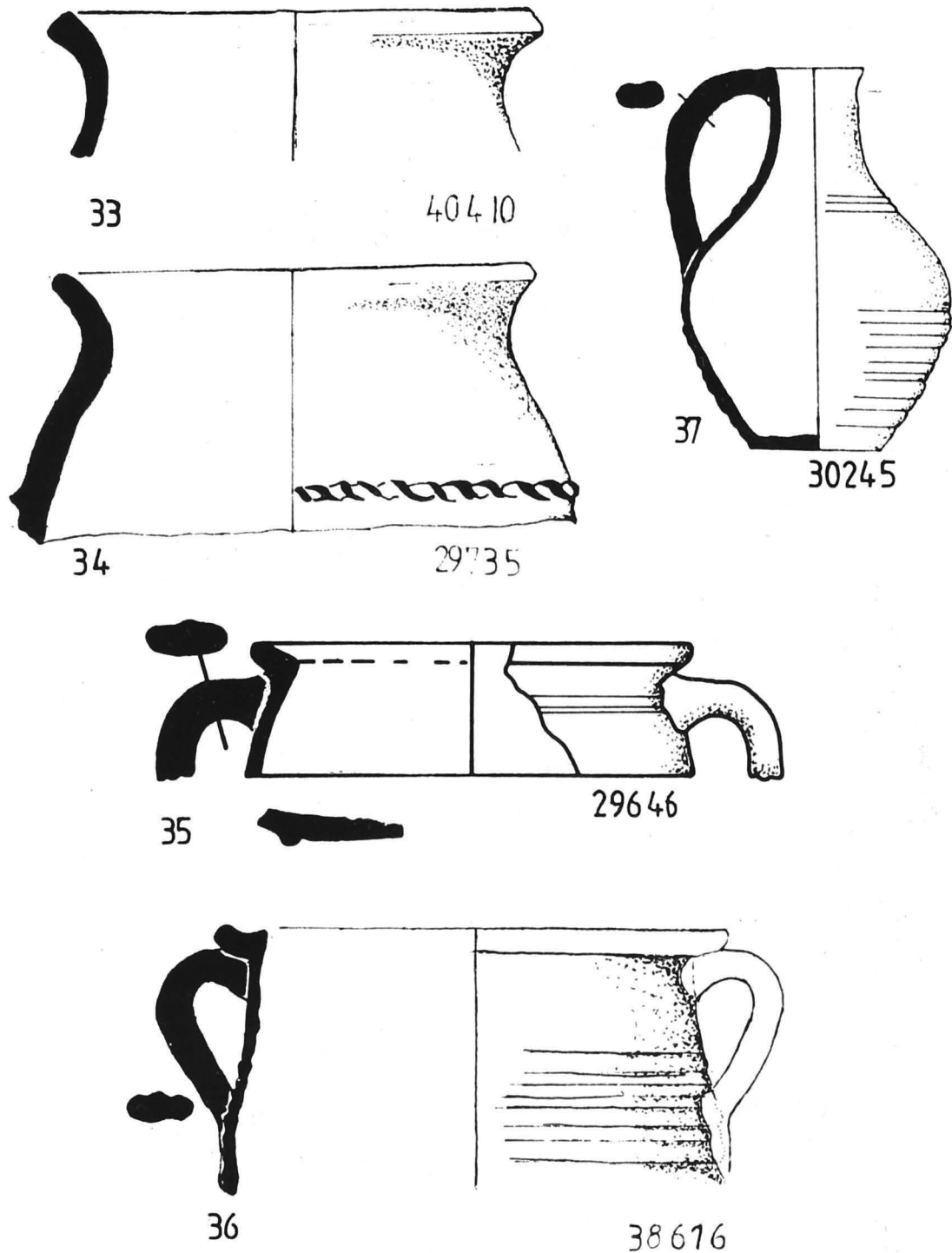


31

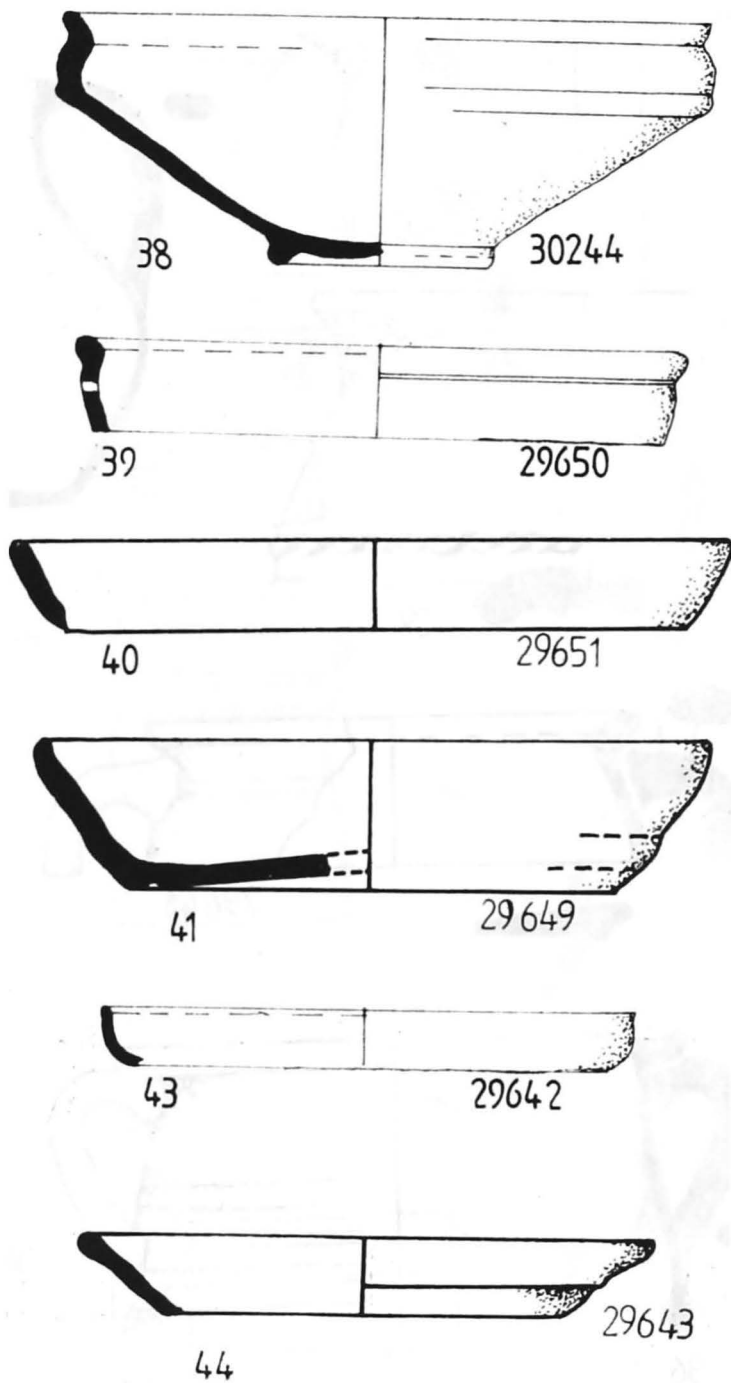
40271

4. AMFORE ROMANE TIMPURI (1:3)

4. AMPHORES ROMAINES DE HAUTE ÉPOQUE (1:3)

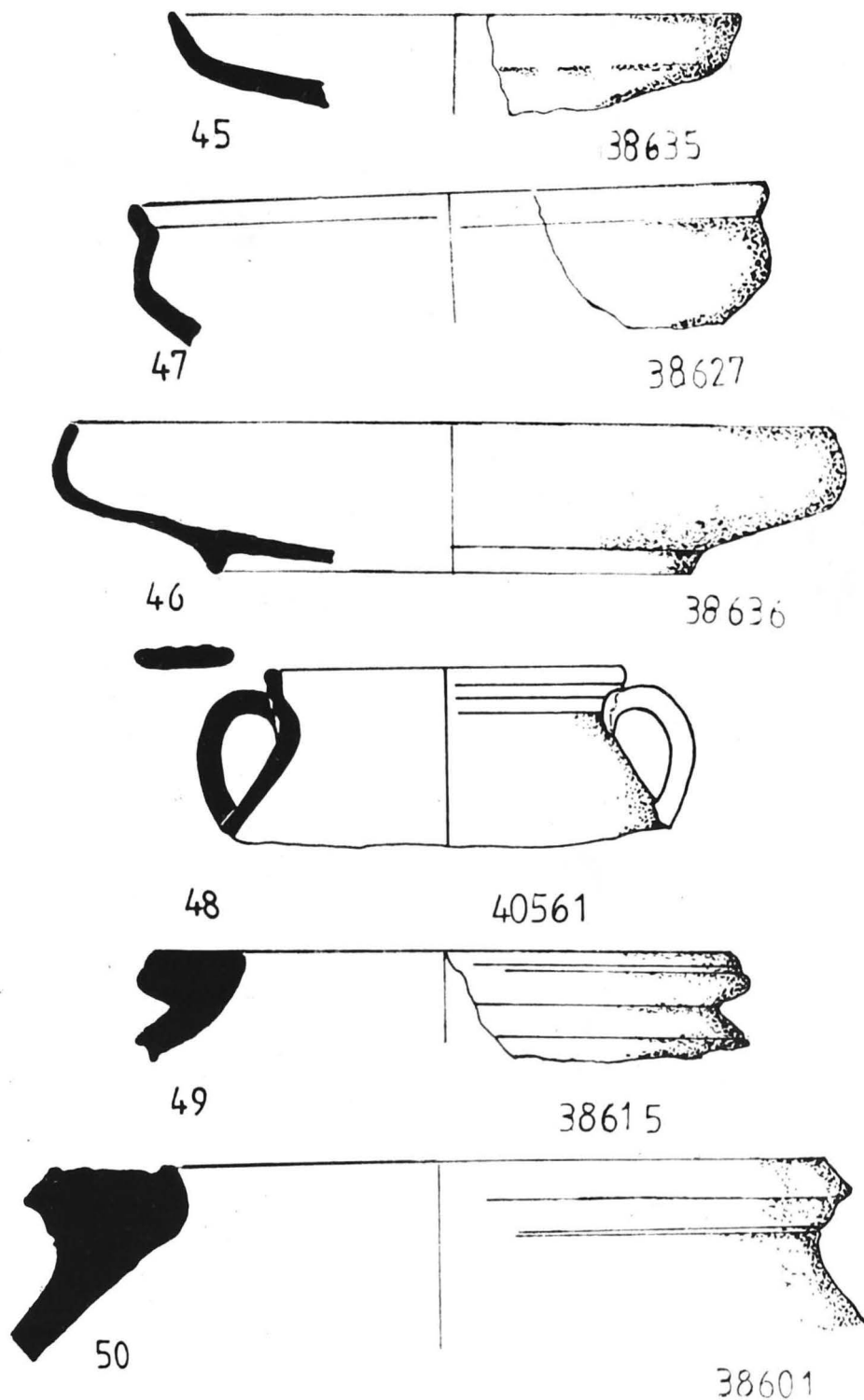


5. VESELĂ ROMANĂ TIMPURIE DE BUCĂTĂRIE ȘI DE UZ CASNIC (1:3)
 5. VAISSELLE ROMAINE DE CUISINE ET D'USAGE COURANT DE HAUTE ÉPOQUE (1:3)



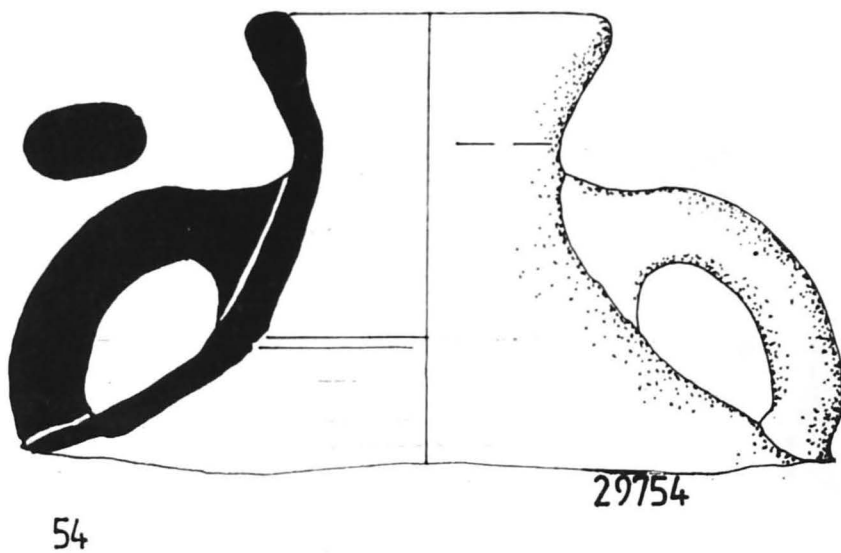
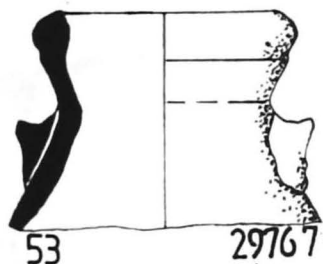
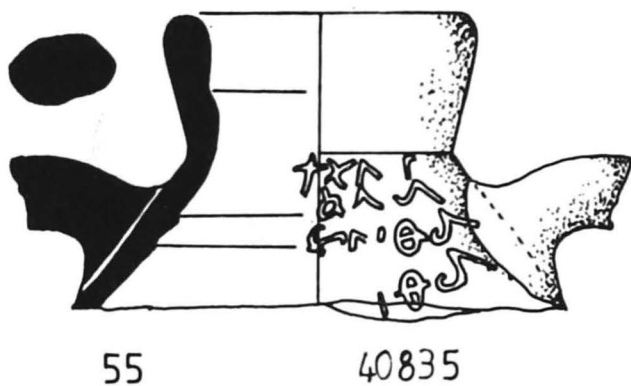
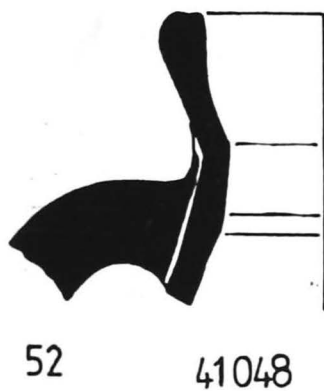
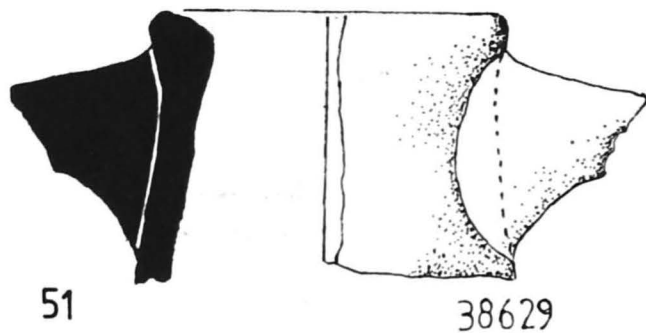
6. VESELĂ DE MASĂ ROMANĂ TIMPURIE (1:3)

6. VAISSELLE DE TABLE DE HAUTE ÉPOQUE ROMAINE (1:3)



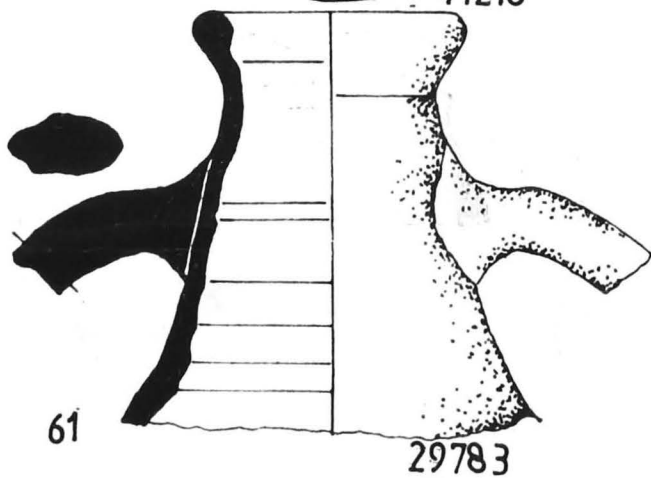
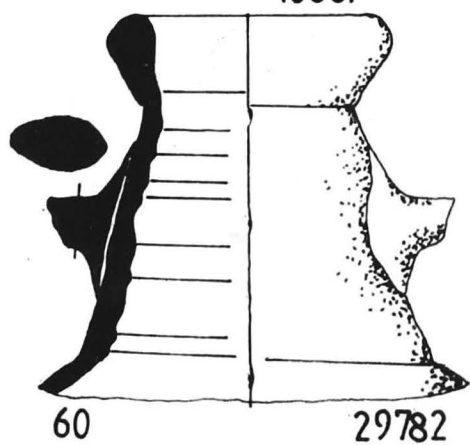
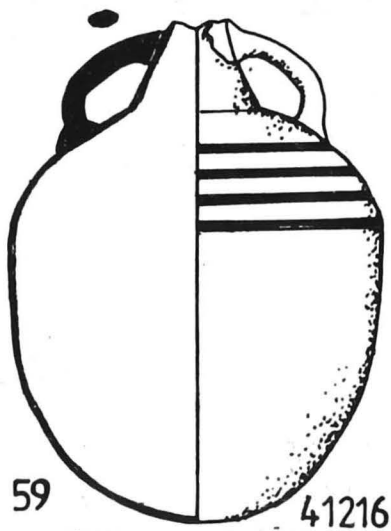
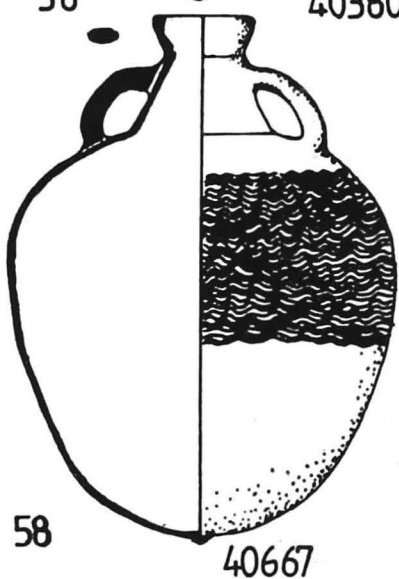
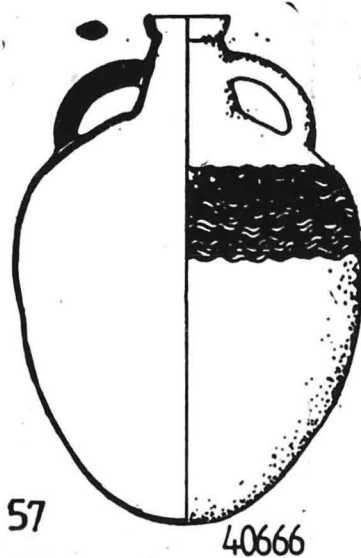
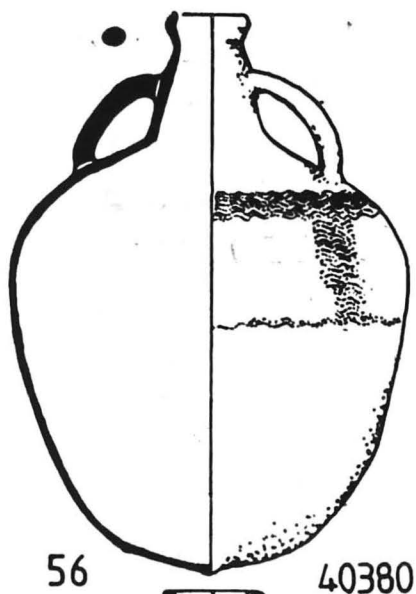
7. VELESĂ DE MASĂ ROMANĂ TIMPURIE (45-48); *DOLIA* ROMANE TÎRZII (49-50) (1:3)

7. VAISSELLE DE TABLE DE HAUTE ÉPOQUE ROMAINE (45-58); *DOLIA* DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE (49-50) (1:3)



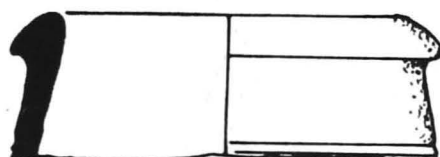
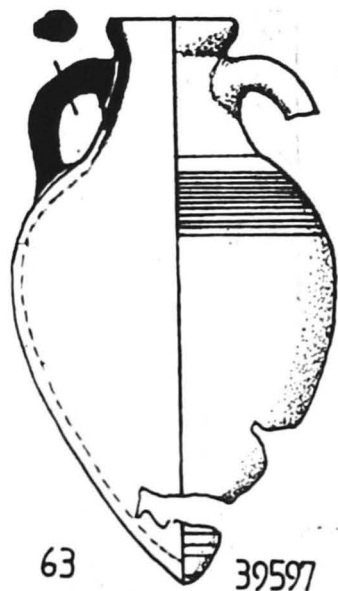
8. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA (1:3)

8. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA (1:3)



9. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA (1:3)

9. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA (1:3)



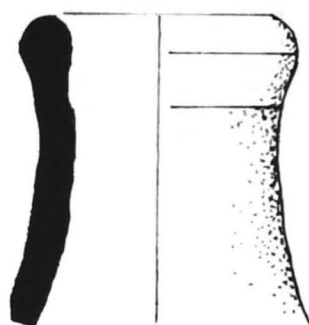
65

40554



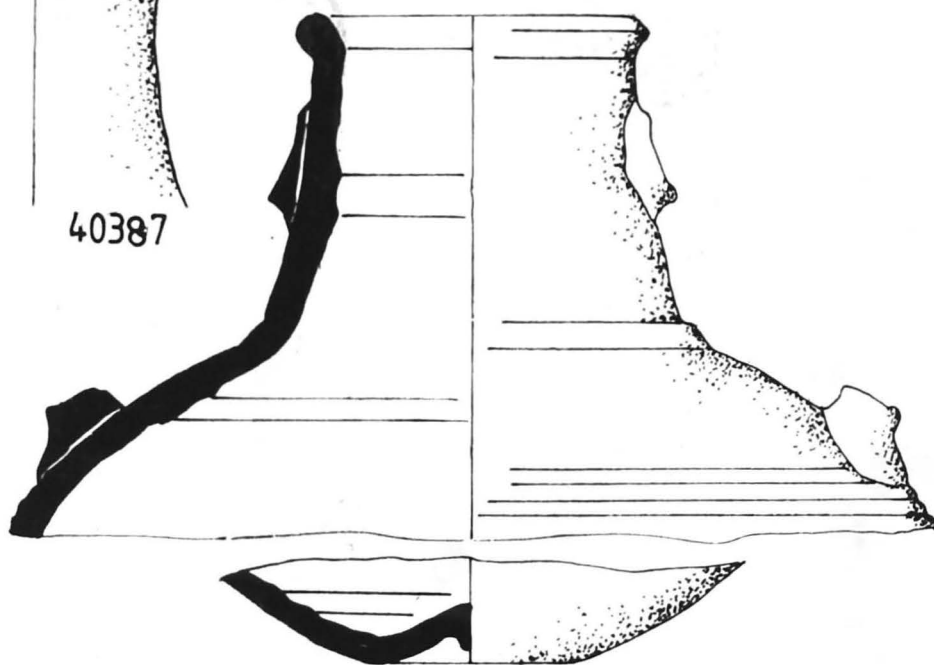
66

40244



62

40387

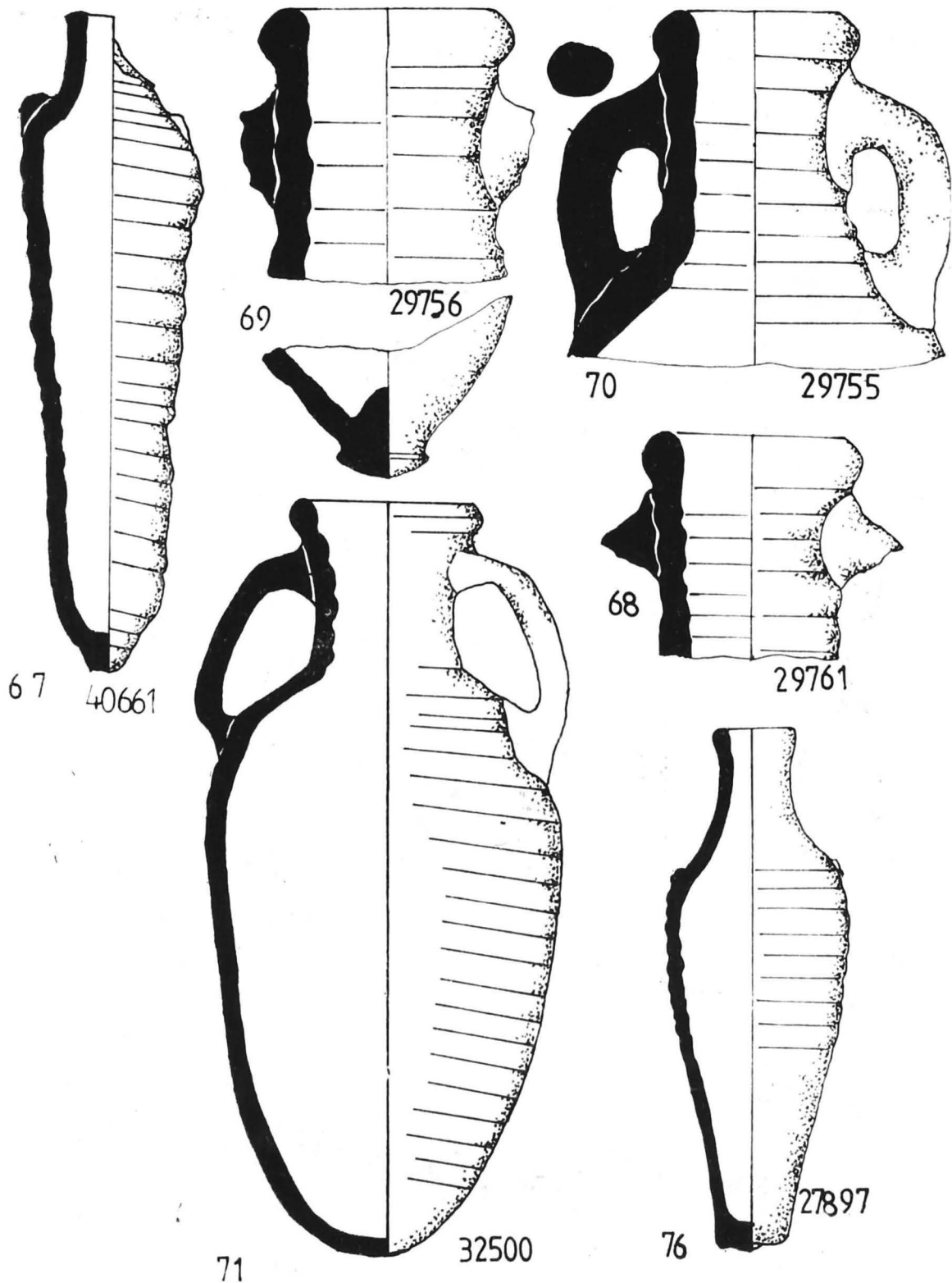


64

29753

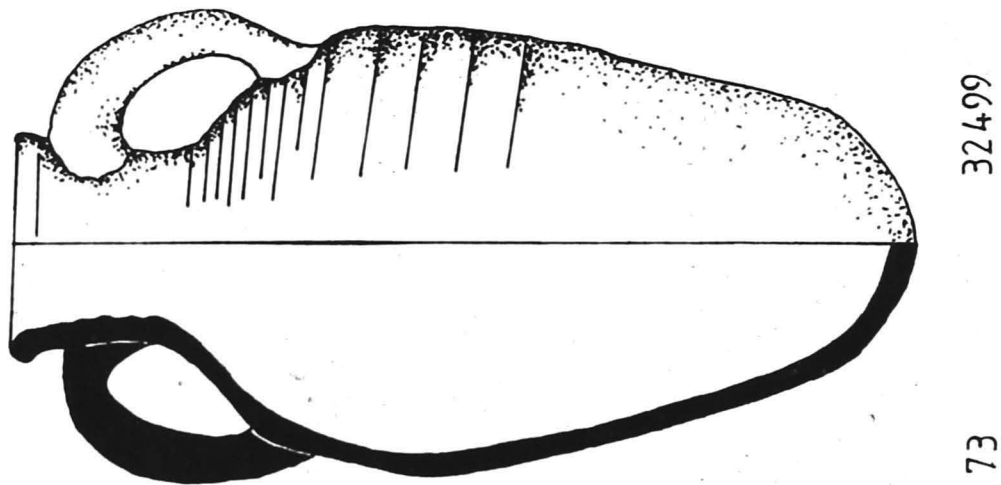
10. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA (1:3)

10. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA (1:3)

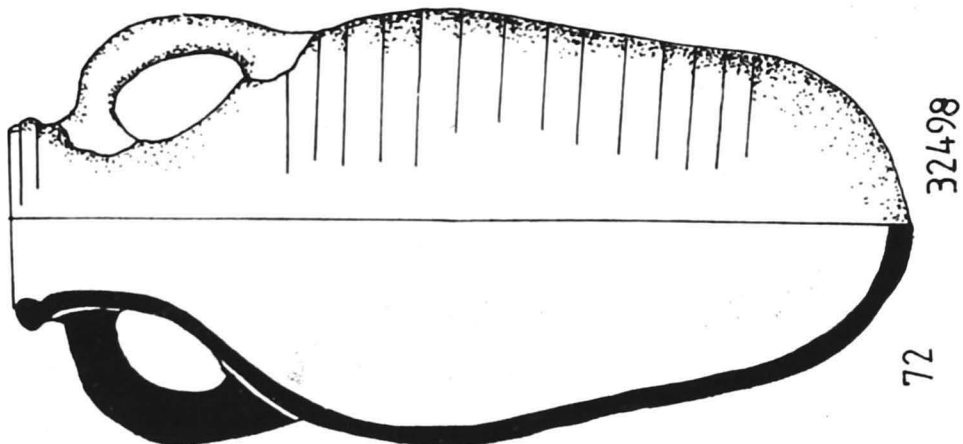


11. AMFORE ROMANE TÎRZII — INDEPENDENȚA (1:3 CU EXCEPȚIA NR. 67—1:5)

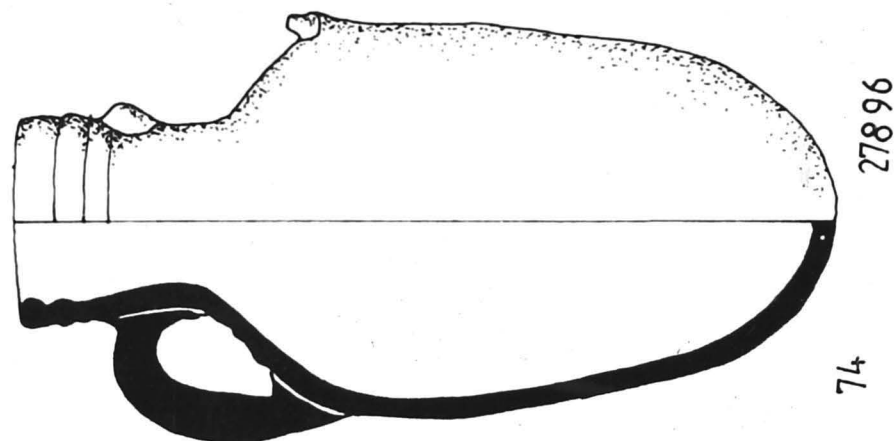
11. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE — INDEPENDENȚA (1:3 A L'EXCEPTION DU NO 67—1:5)



32472

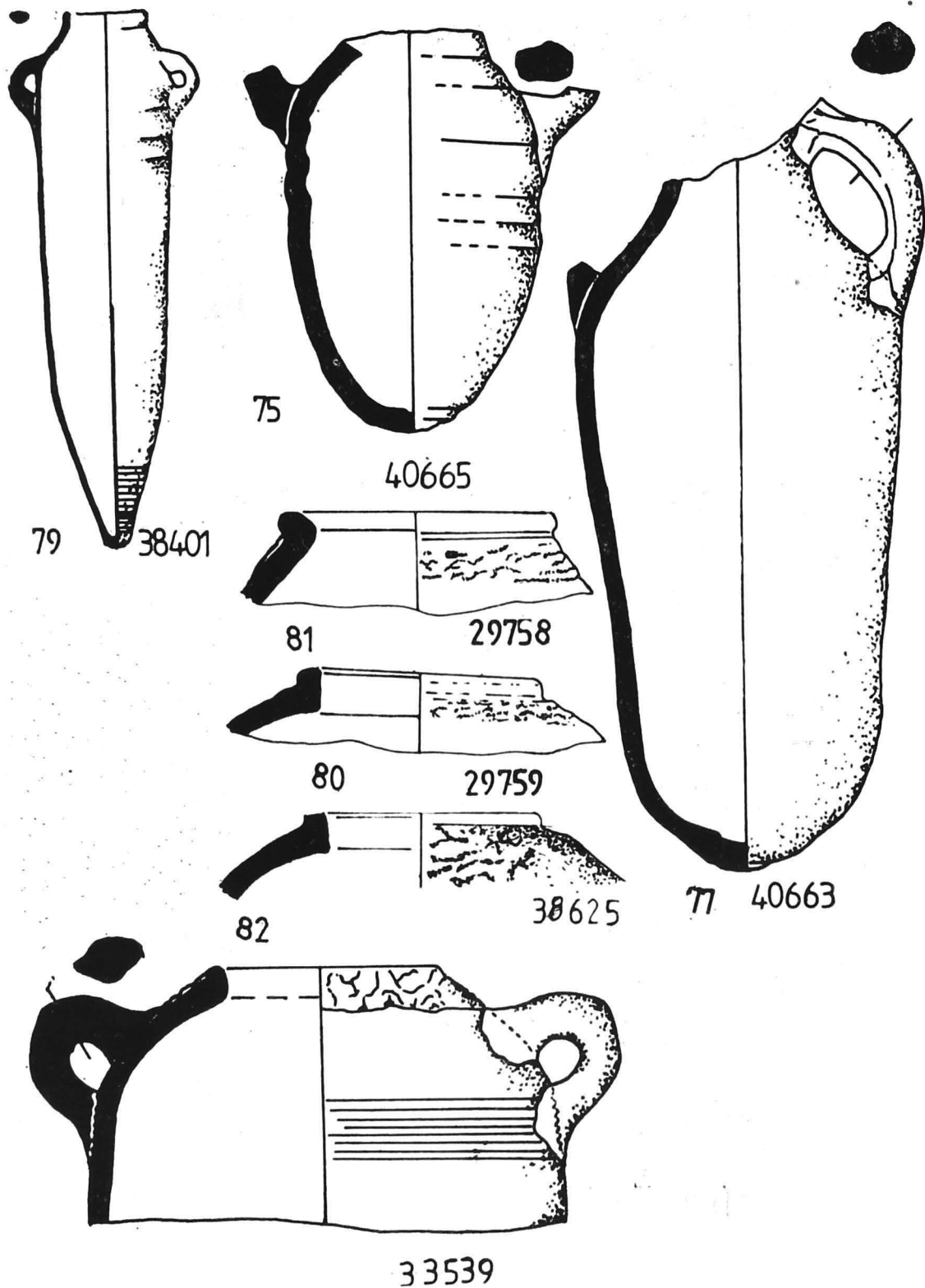


32498



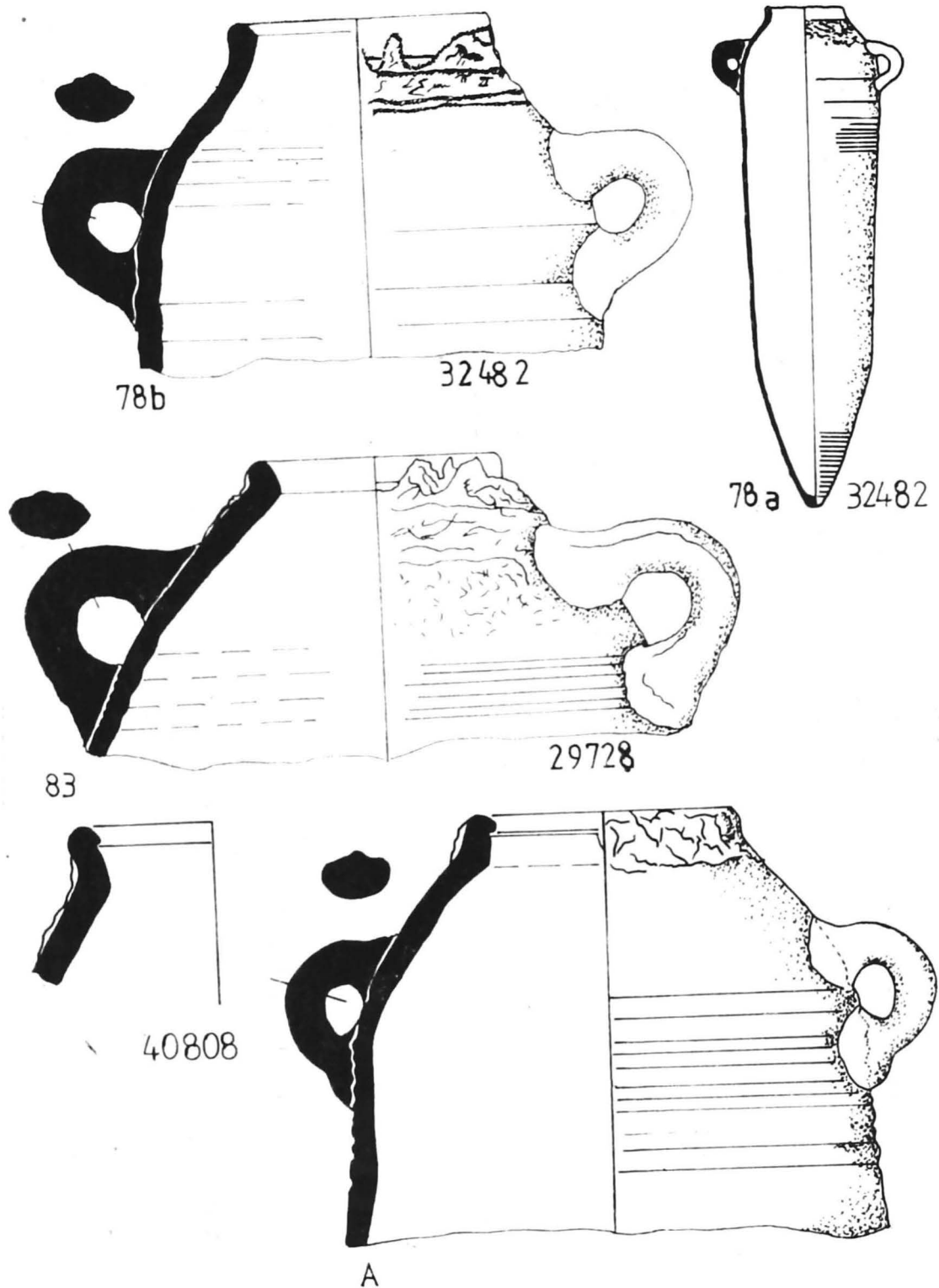
27896

12. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA (1:3)
12. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA (1:3)



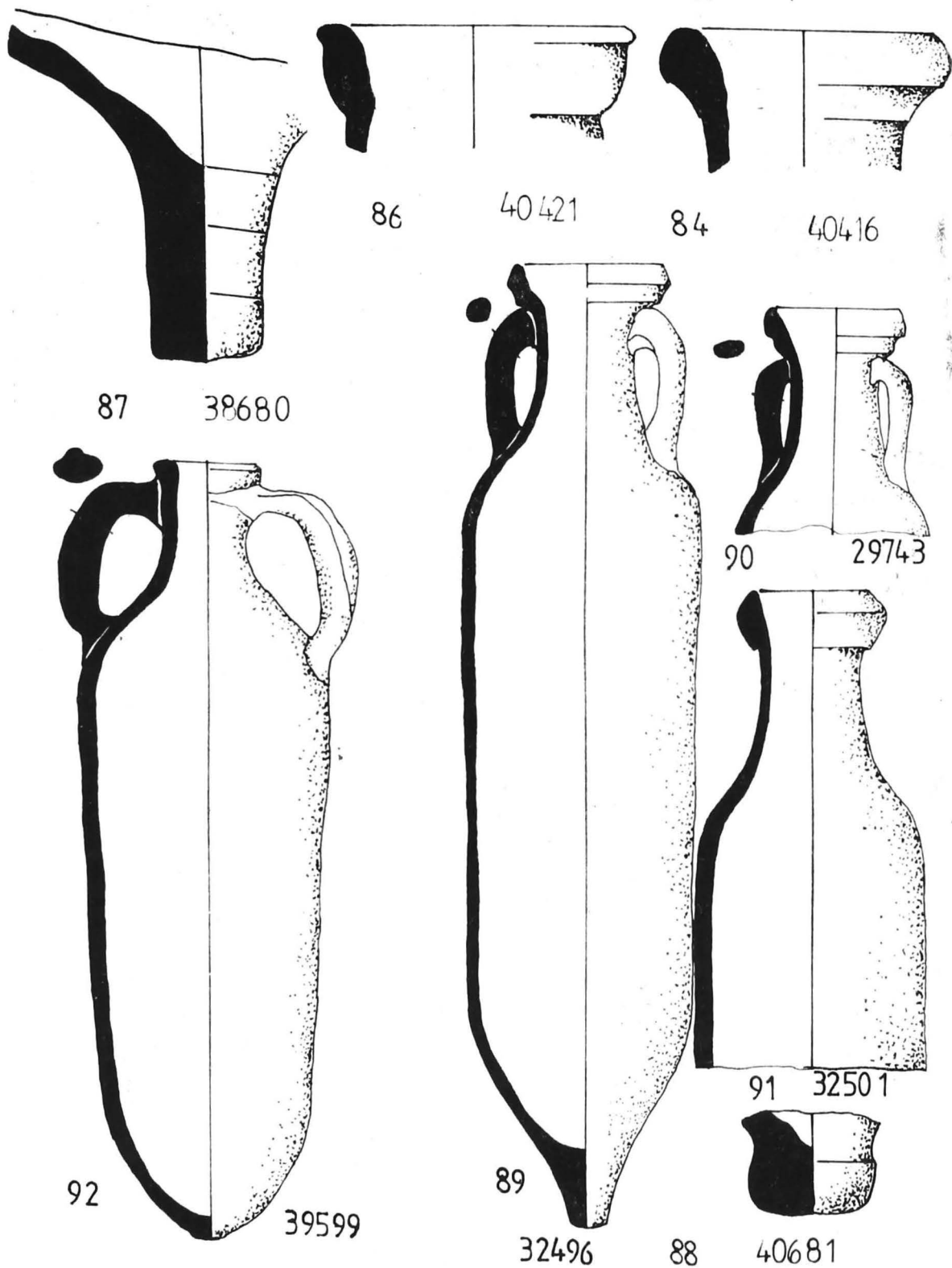
13. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA; NR. 33539 – DINOGETIA (1:3 CU EXCEPȚIA NR 79–1:10)

13 AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA; NO 33539 – DINOGETIA (1:3 A L'EXCEPTION DU NO 79–1:10)

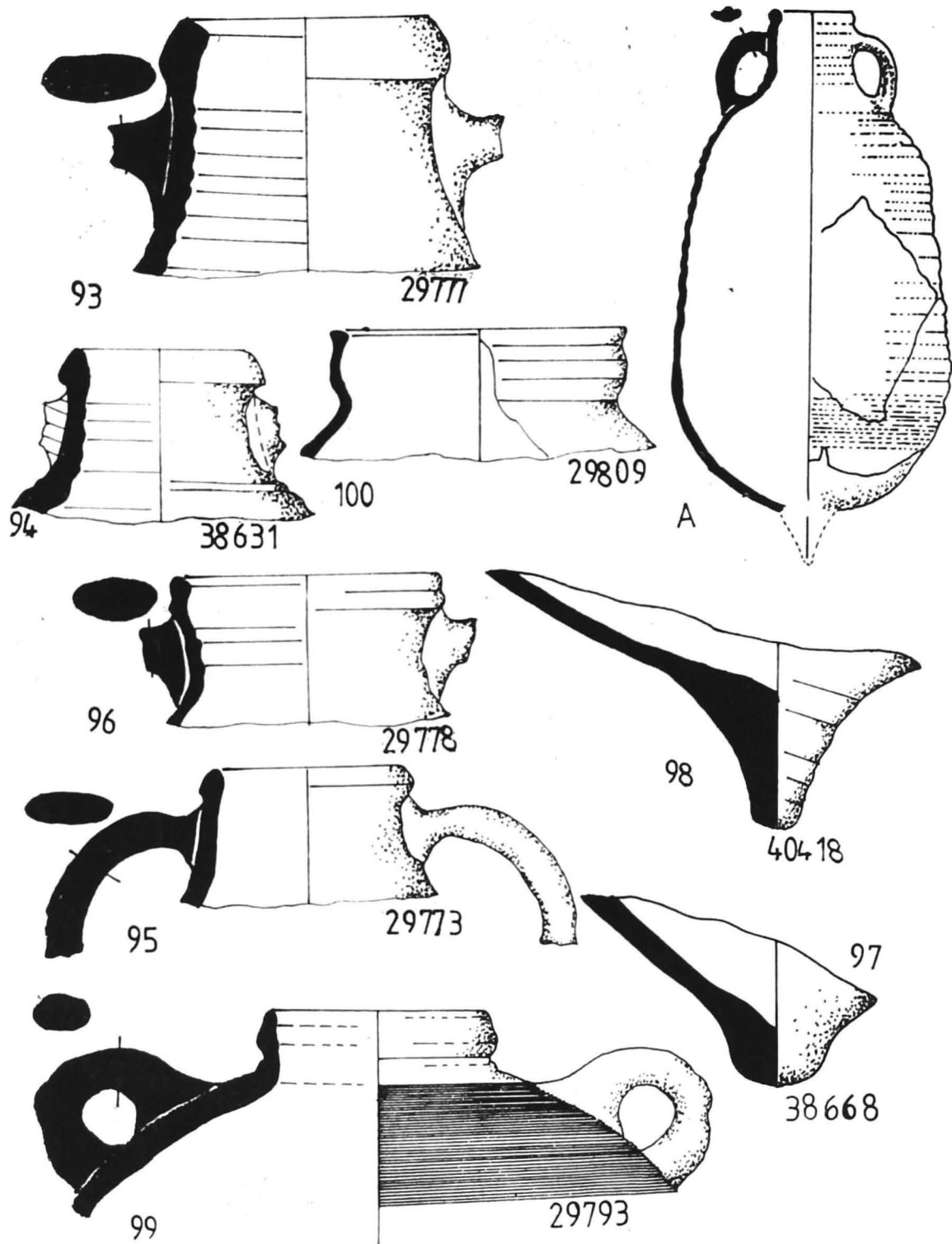


14. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA NR. A – TOMIS (1:3 CU EXCEPȚIA NR. 78a–1:10)

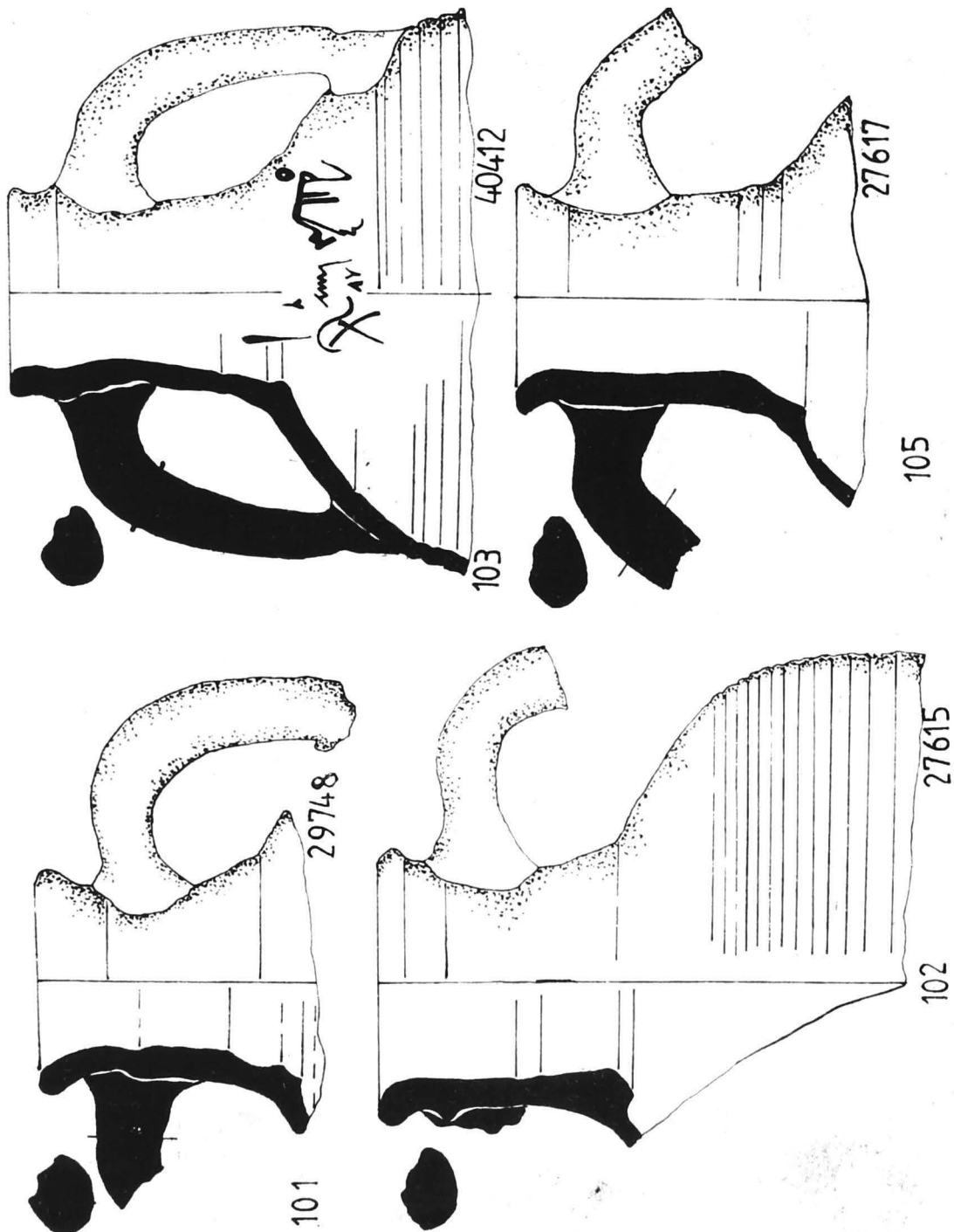
14. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA; A – TOMIS (1:3) A L'EXCEPTION DU NO 78a – 1:10)



15. AMFORE ROMANE TÎRZII — INDEPENDENȚA (1:3)
 15. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE — INDEPENDENȚA (1:3)

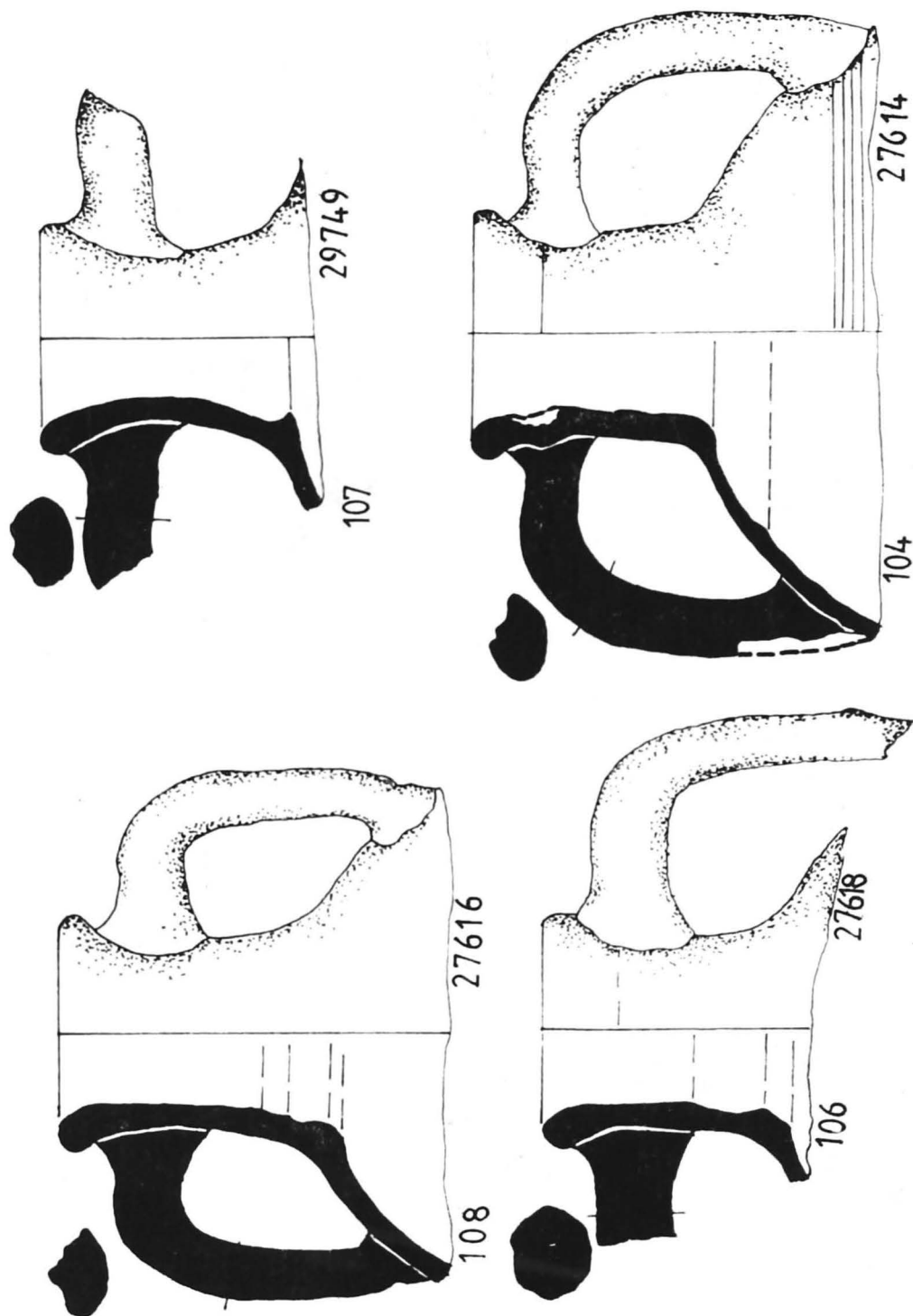


16. AMFORE ROMANE TÎRZII- INDEPENDENȚA; NR. A - DINOGETIA
 16. AMPHORES ROMAINES DE BASSE ÉPOQUE - INDEPENDENȚA; NO A - DINOGETIA



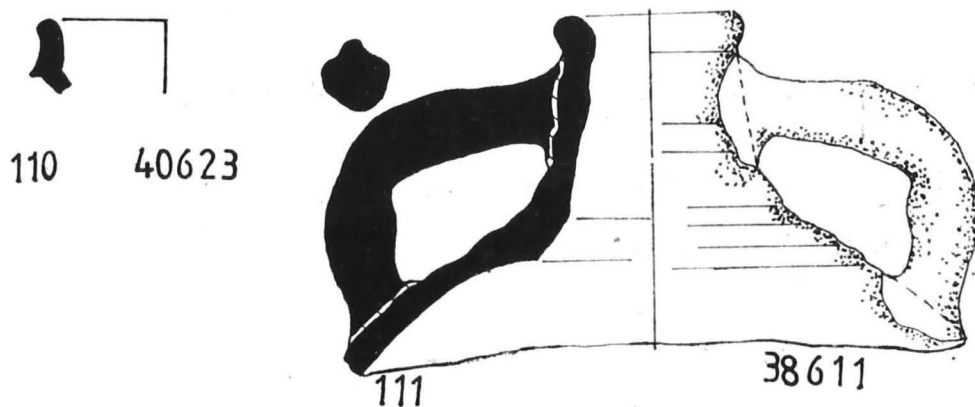
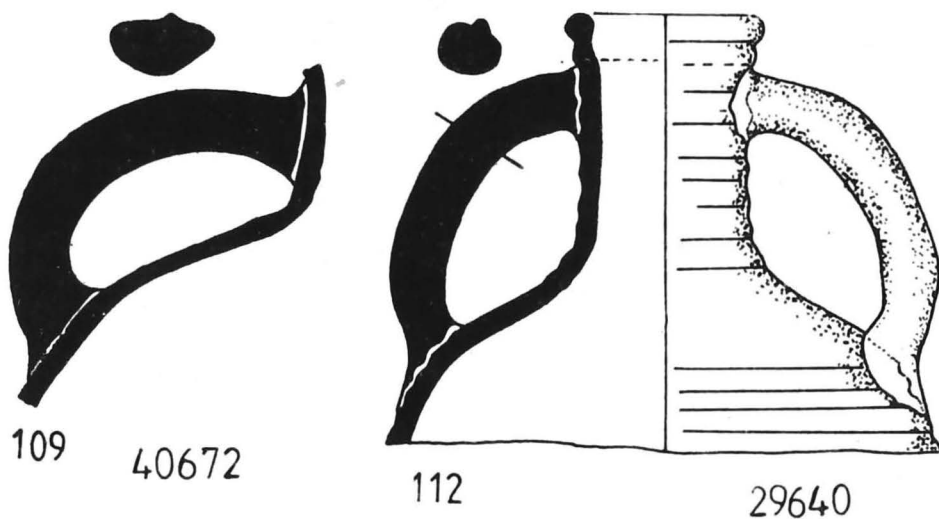
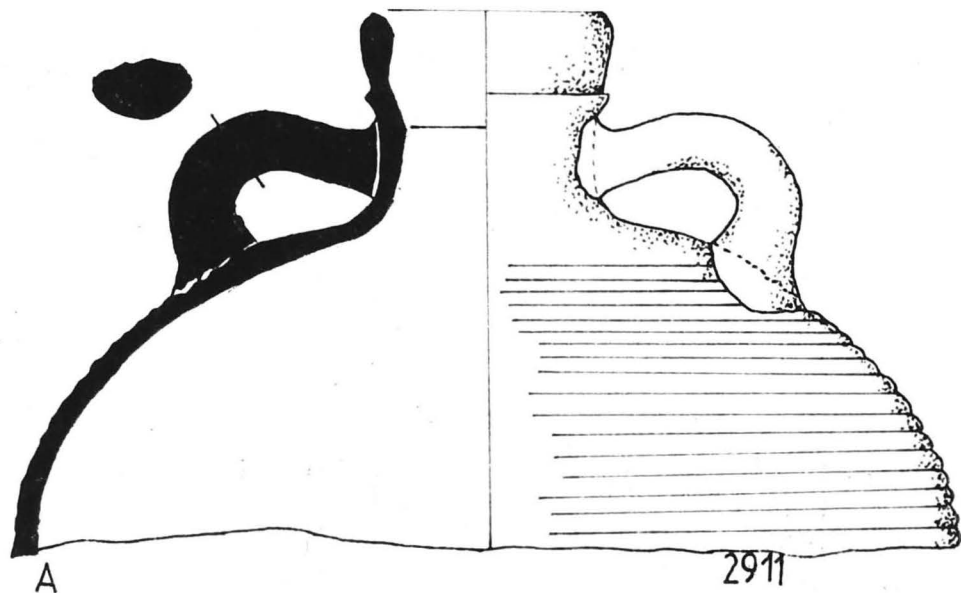
17. AMFORE ROMANE TÎRZII — INDEPENDENȚA (1:3)

17. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE — INDEPENDENȚA (1:3)

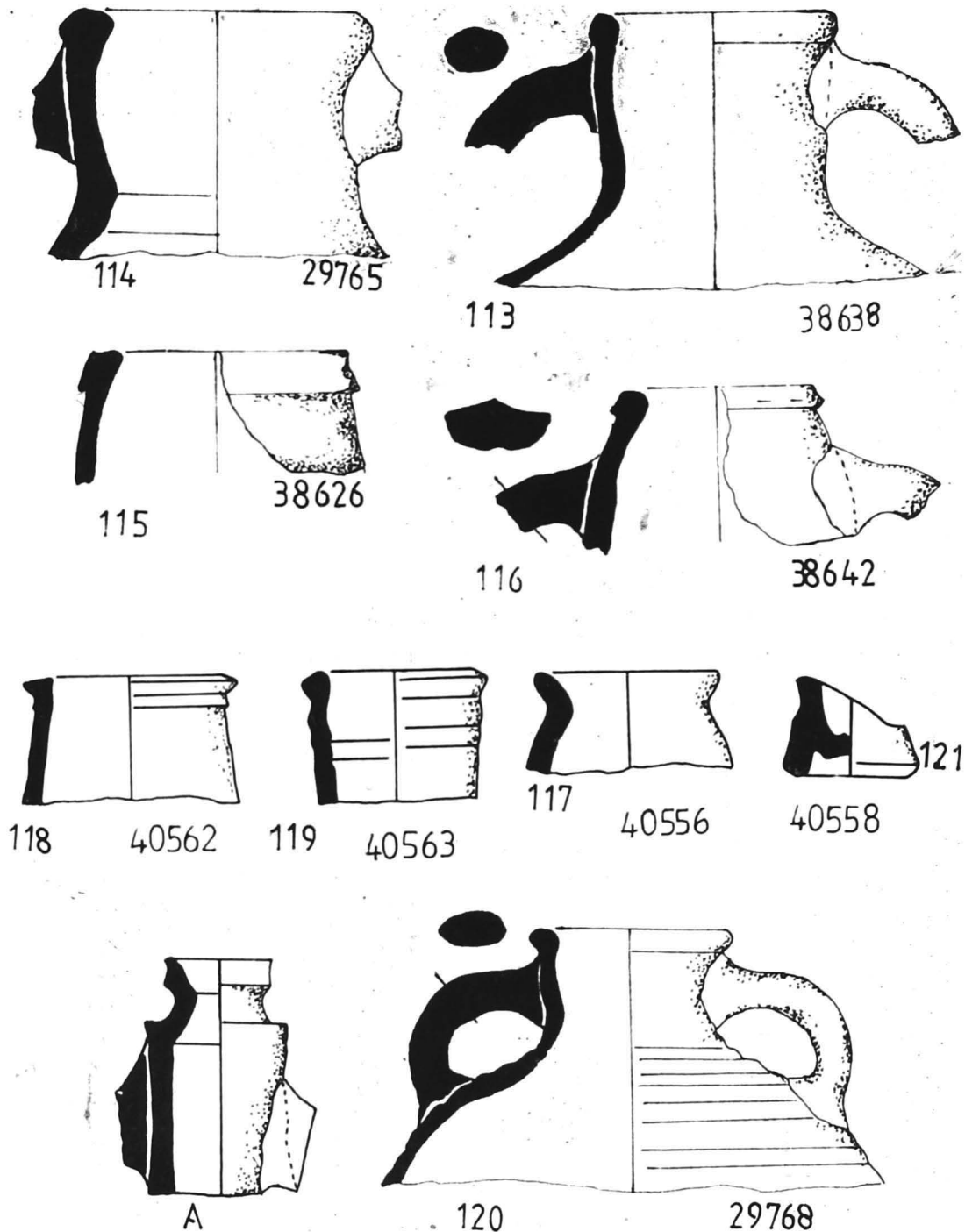


18. AMFORE ROMANE TÎRZII - INDEPENDENȚA (1:3)

18. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE - INDEPENDENȚA (1:3)

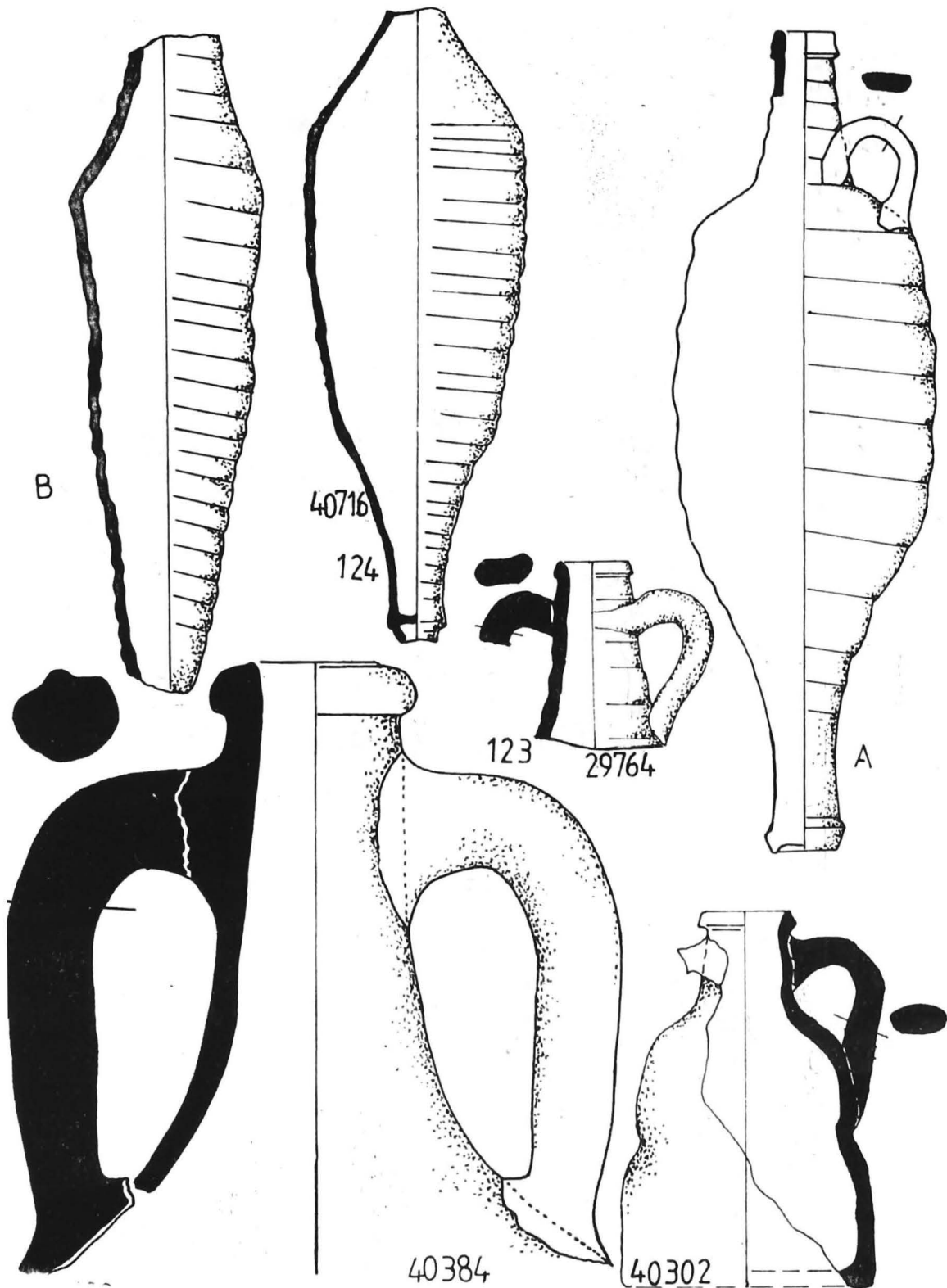


19. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA; NR. 29911 – ARGAMUM (1:3)
 19. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA; NO 2911 – ARGAMUM (1:3)



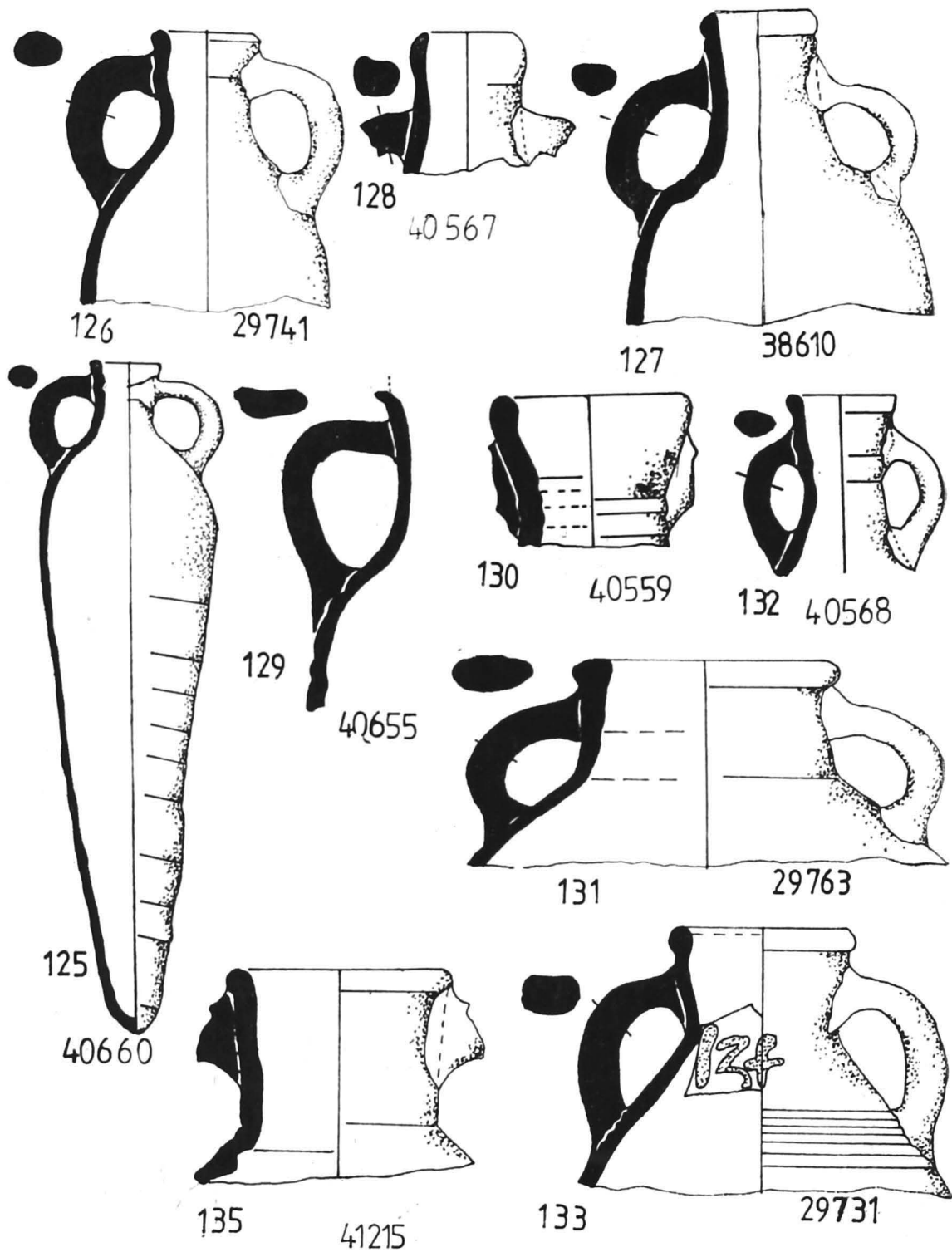
20. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA; NR. A – TOMIS (1:3)

20. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA; NO A – TOMIS (1:3)



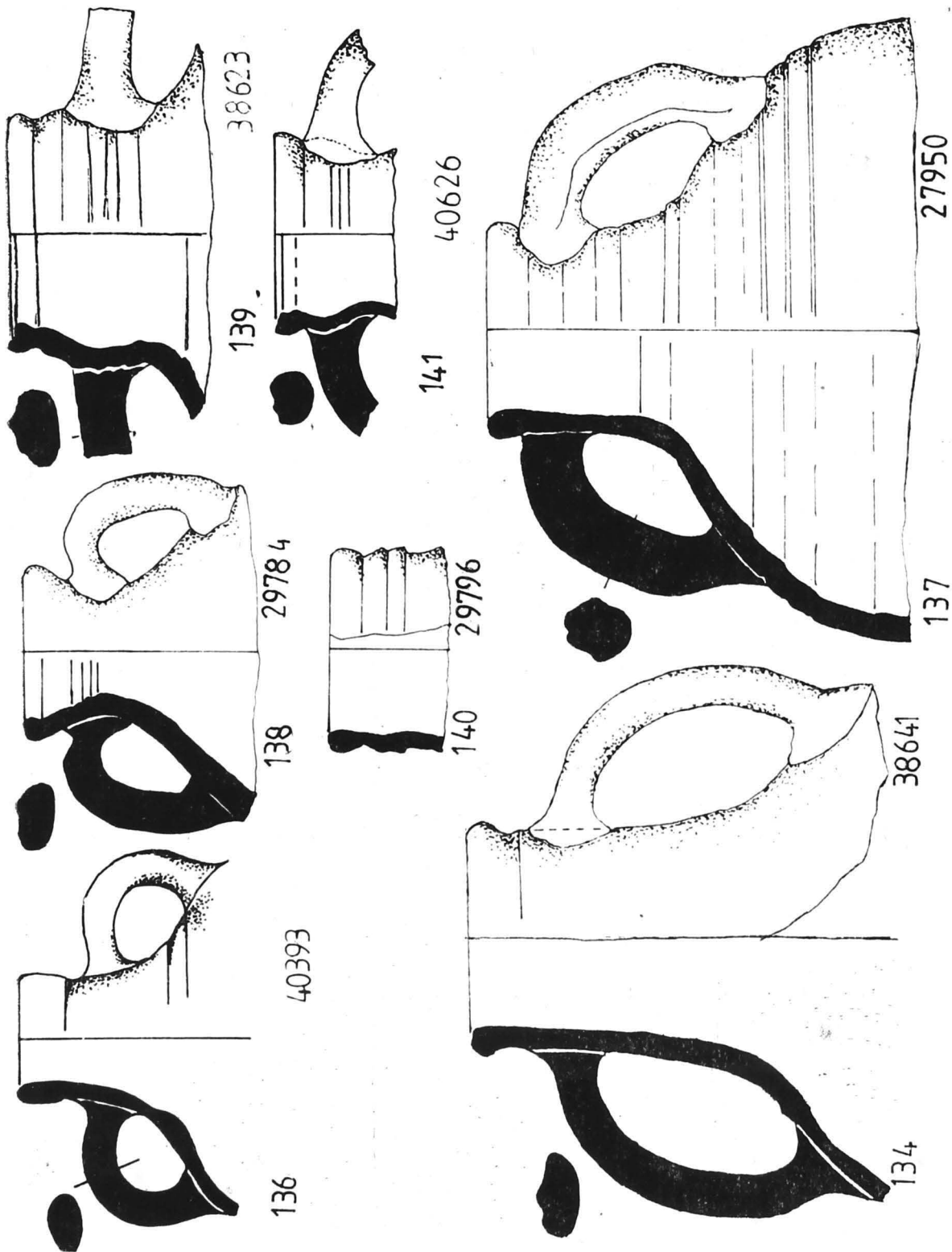
21. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚĂ; NR. 40302 – IBIDA; NR. A, B – TOMIS (1:3 CU EXCEPȚIA NR. 124–1:5)

21. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚĂ; NO 40302 – IBIDA; NOS A, B – TOMIS (1:3 A L'EXCEPTION DU NO 124–1:5)



22. AMFORE ROMANE TÎRZII — INDEPENDENȚA (1:3, CU EXCEPȚIA NR. 125—1:5)

22. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE — INDEPENDENȚA (1:3 A L'EXCEPTION DU NO 125—1:5)



23. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA (1:3)

23. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA (1:3)

NE

142

29733

147

Δ

41210

ΞΡΑ

41211

146

145

40686

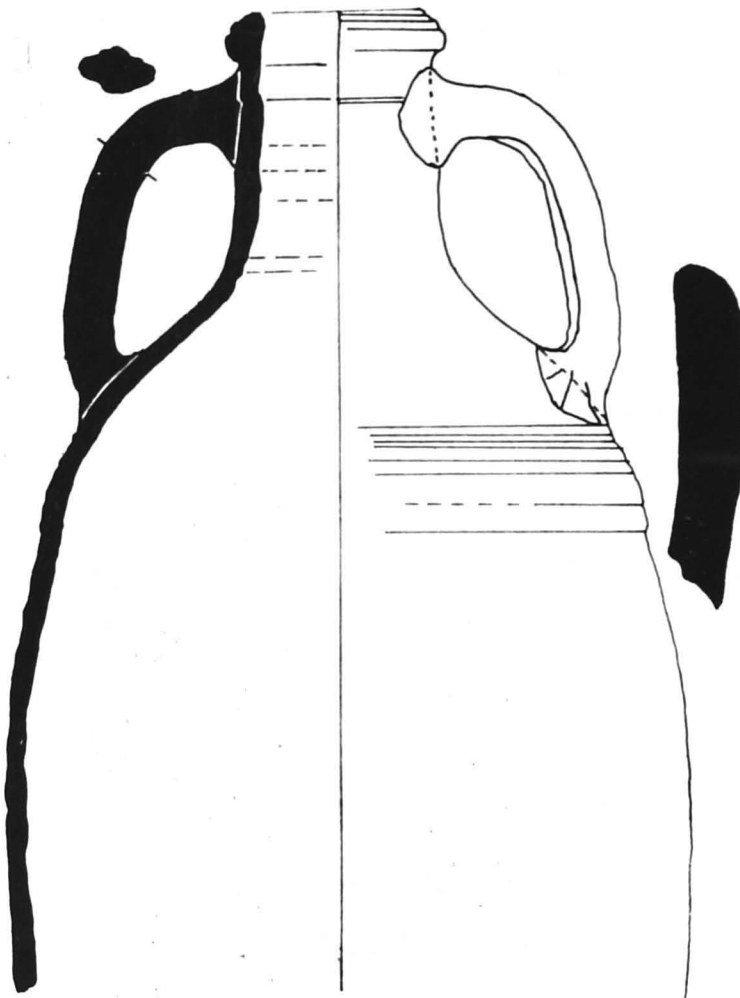
Ε Κ

ξζθ

143

χζθ

41152



40669

Θ

148

41212

144

ΚΡΑ

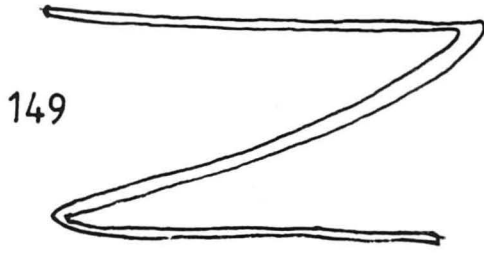
38633

24. AMPORĂ ROMANĂ TÎRZIE — GRECI, NR. 40669 (1:5); DIPINTI AMFORE (1:1 CU EXCEPȚIA NR. 144—1:3)

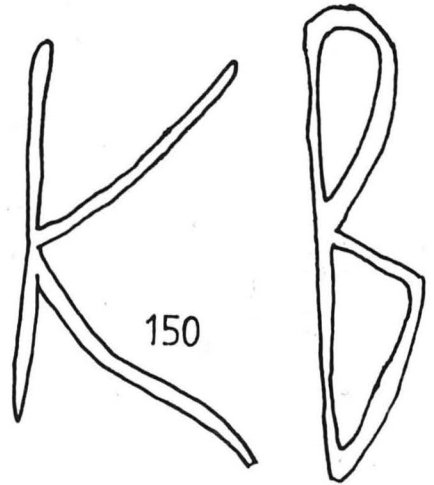
24. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE — GRECI, NO 40669 (1:5); AMPHORES DIPINTI (1:1 ▲ L'EXCEPTION DU NO 144—1:3)



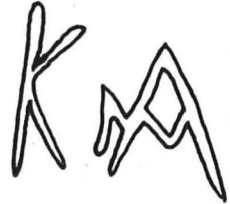
41214



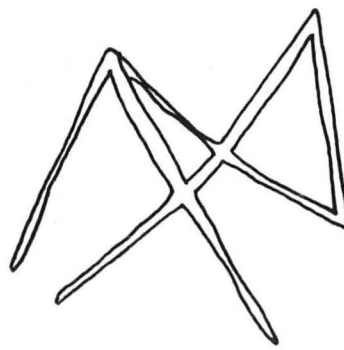
41150



41151



40837



152



247

40722

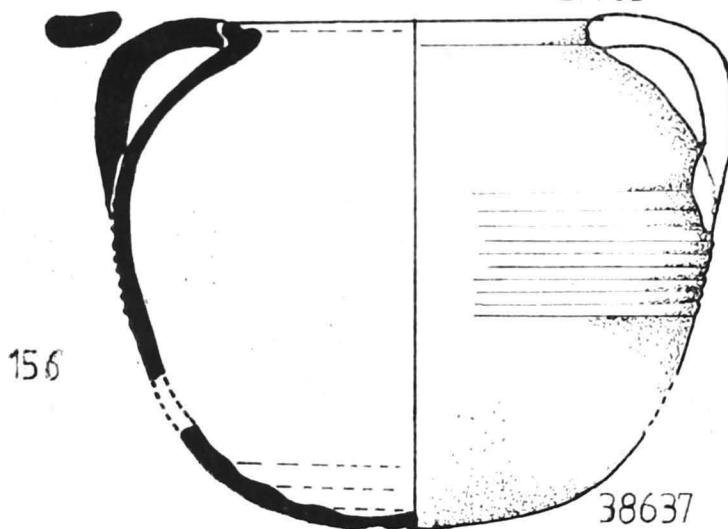
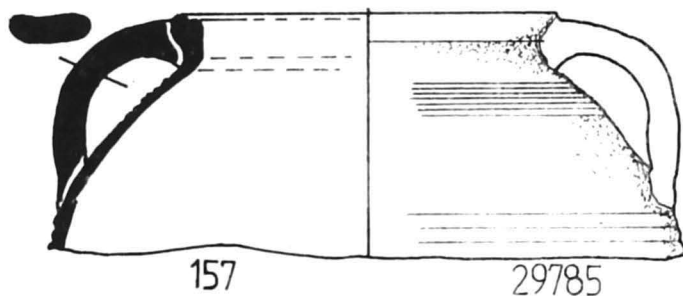
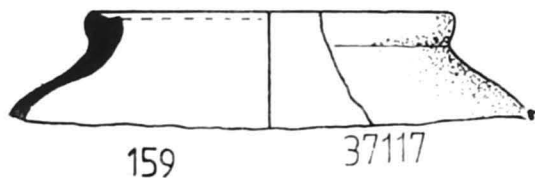
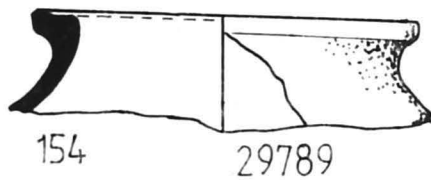
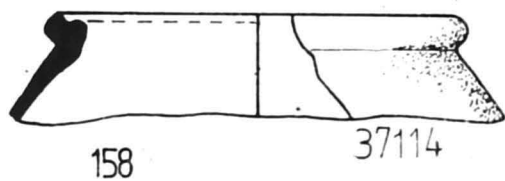
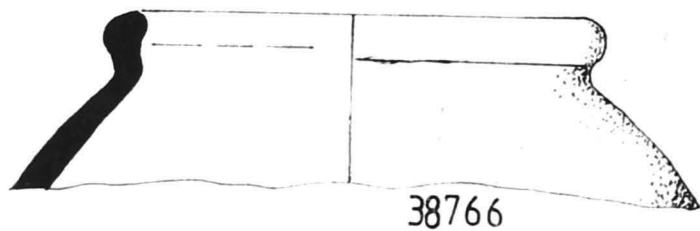


41213



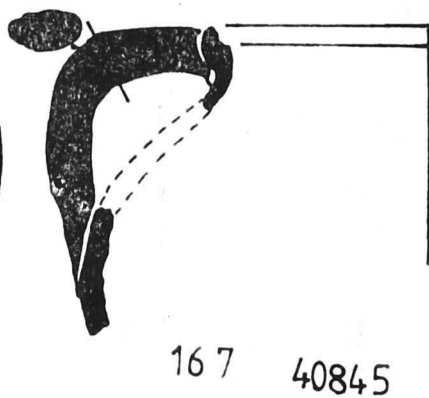
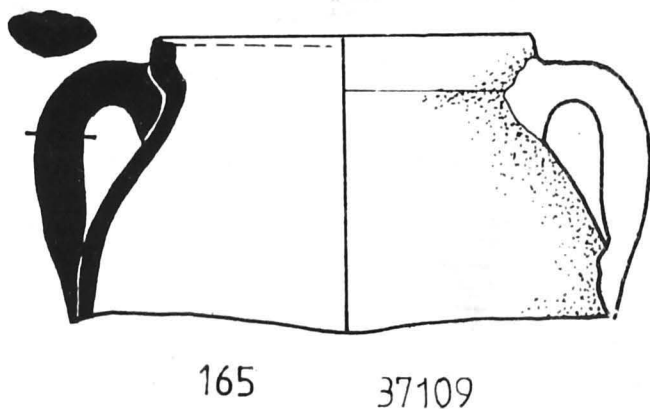
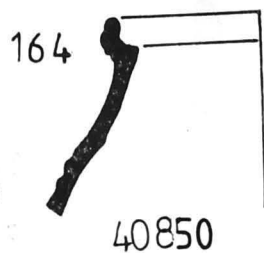
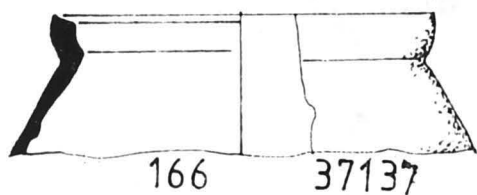
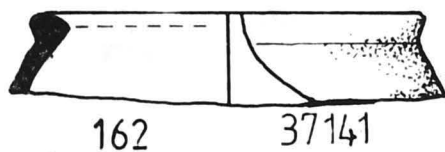
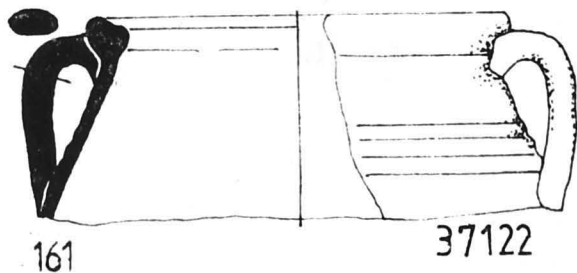
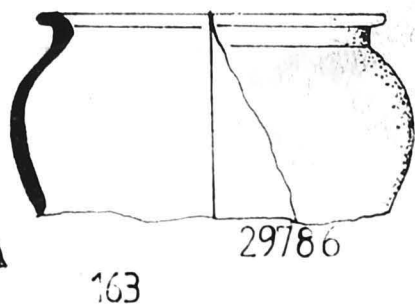
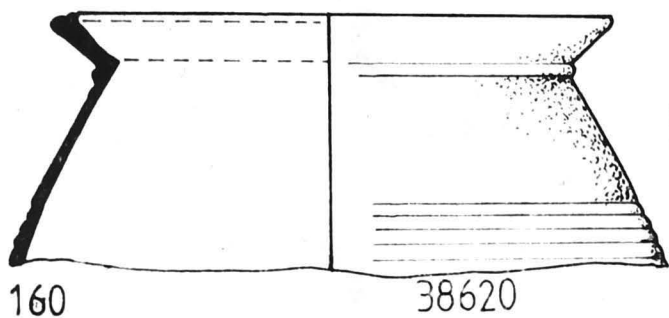
25. GRAFFITI AMFORE ROMANE TÎRZII NR. 149-153; ȘTAMPILĂ AFRICAN RED SLIP WARE NR. 247 (1:1)

25. AMPHORES A GRAFFITI DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE NOS 149-153; ESTAMPILLE AFRICAN RED SLIP WARE NO 247 (1:1)



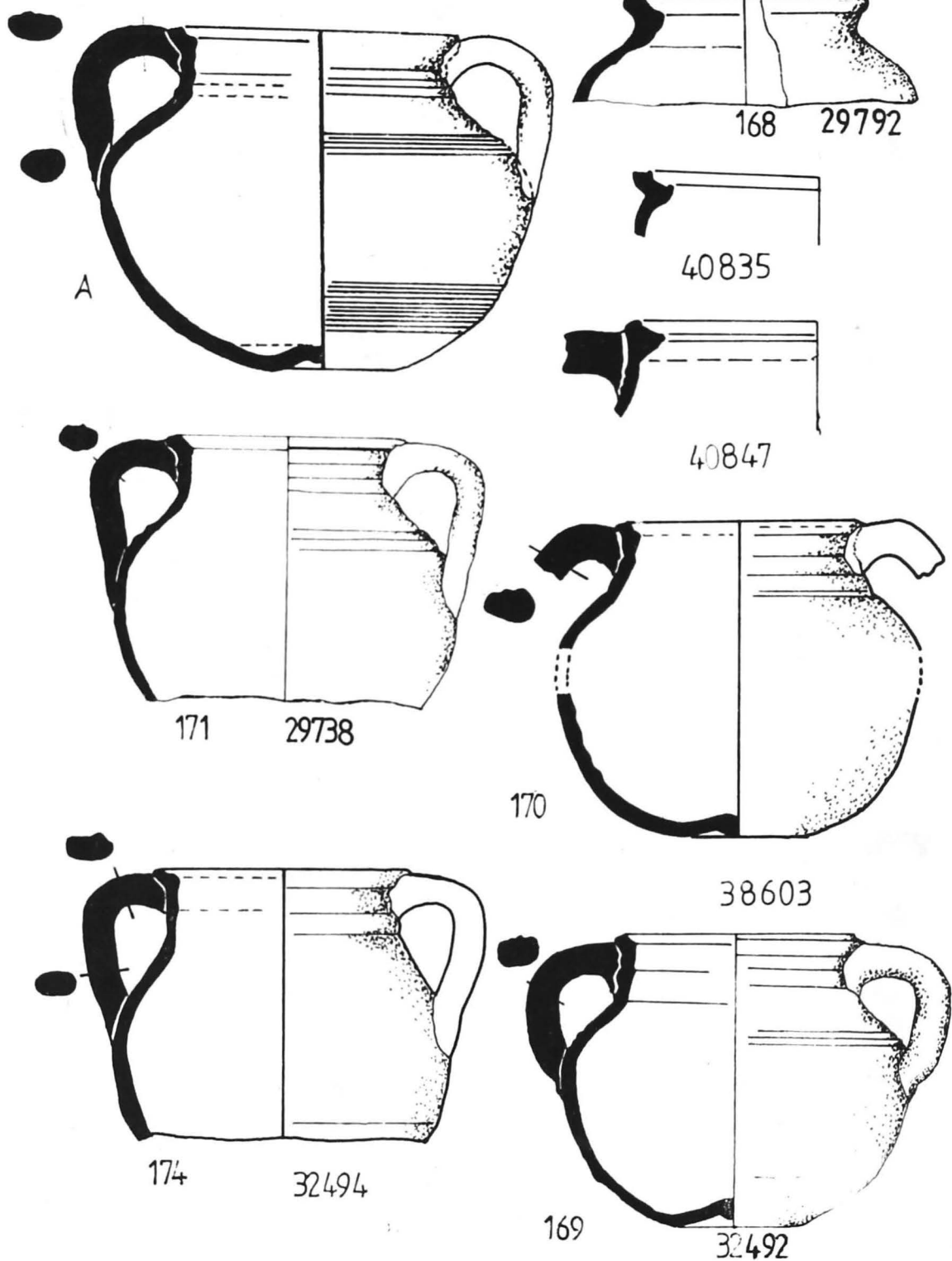
26. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE – INDEPENDENȚA (1:3)

26. VAISSELLE DE CUISINE – INDEPENDENTE (1:3)



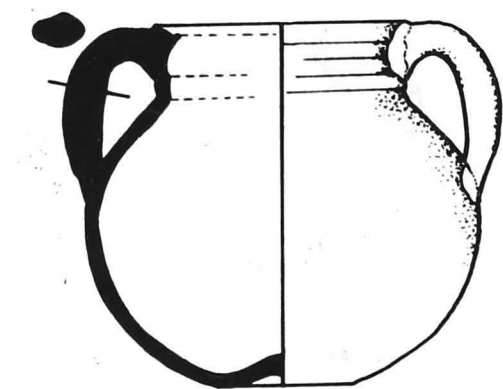
27. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE — INDEPENDENȚA (1:3)

27. VAISSELLE DE CUISINE — INDEPENDENȚA (1:3)

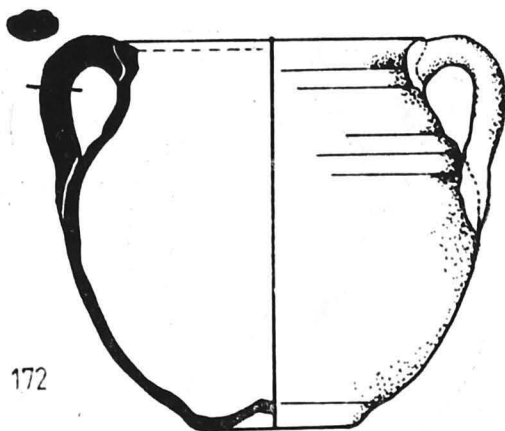


28. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE – INDEPENDENȚA (1:3)

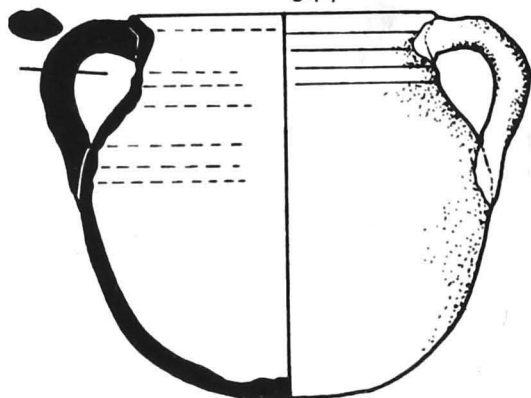
28. VAISSELLE DE CUISINE – INDEPENDENȚA (1:3)



847

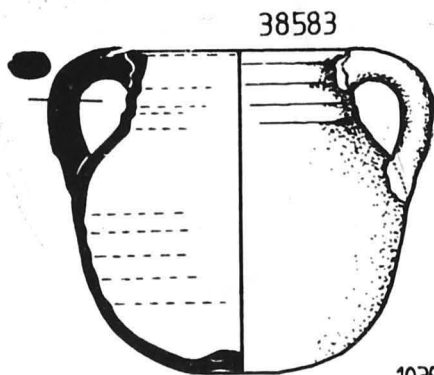


172



173

38396

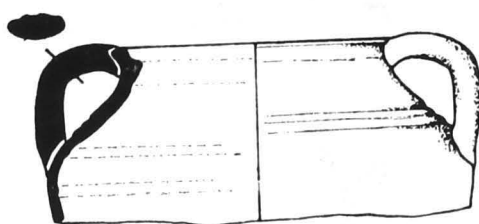


38583

1035

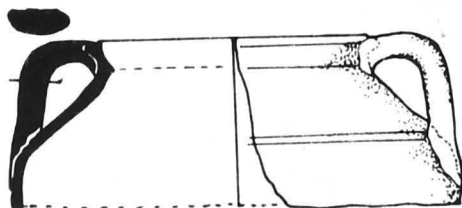
29. VELESĂ DE BUCĂTĂRIE – INDEPENDENȚA (172–173), ARGAMUM (847), BEROE (1035)
29. VAISSELLE DE CUISINE – INDEPENDENȚA (172–173); ARGAMUM (847); BEROE (1035)

30. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE – INDEPENDENȚA
30. VAISSELLE DE CUISINE – INDEPENDENȚA



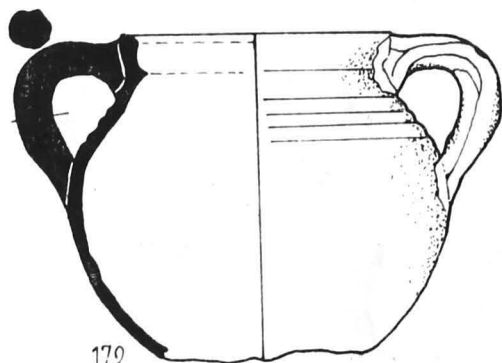
175

29810



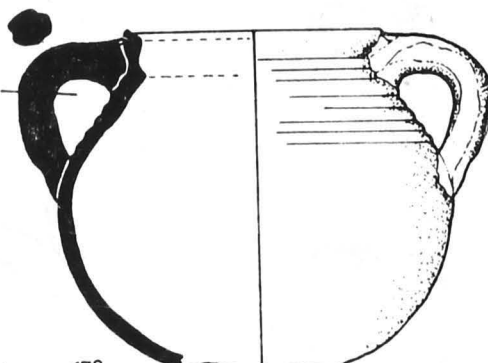
177

38614



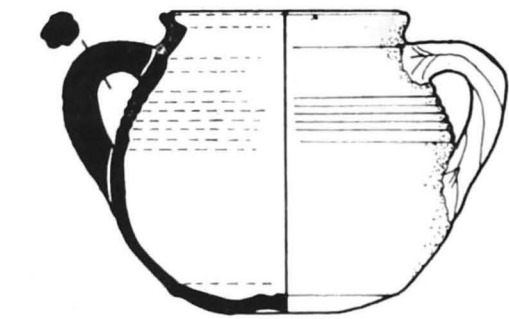
179

38654

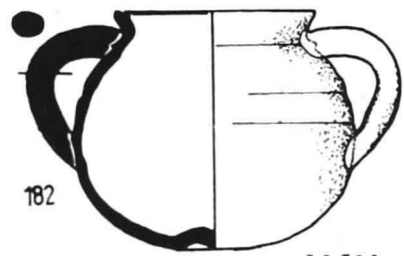


178

38394

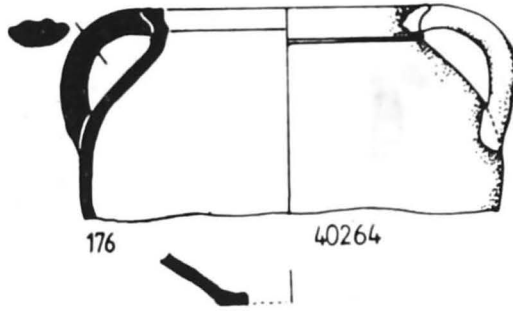


181 32493



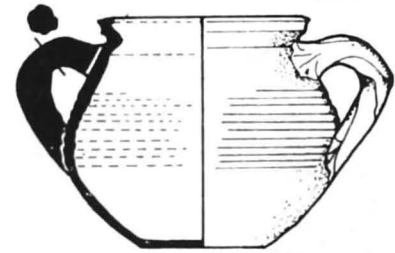
182

38582



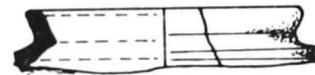
176

40264



180

27892

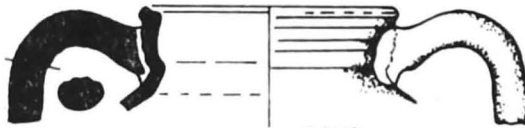


183

29831

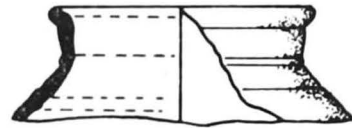
31. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE – INDEPENDENȚA
31. VAISSELLE DE CUISINE – INDEPENDENȚA

32. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE – INDEPENDENȚA
32. VAISSELLE DE CUISINE – INDEPENDENȚA



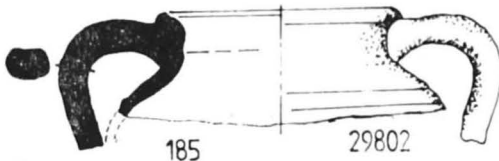
186

40838



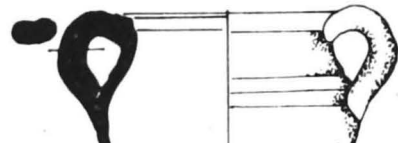
184

29803



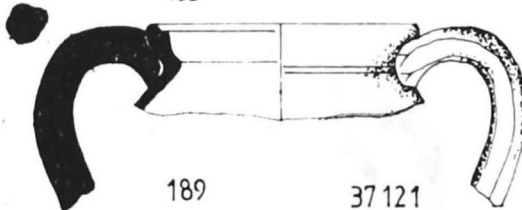
185

29802



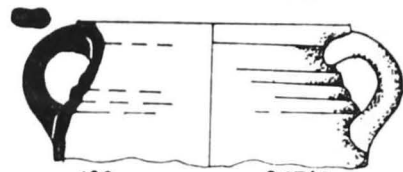
187

29811



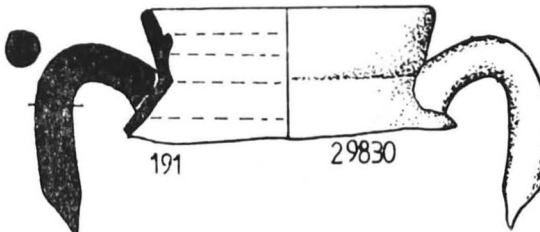
189

37121



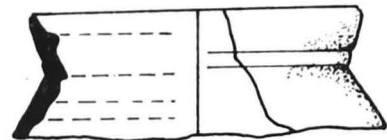
188

29730



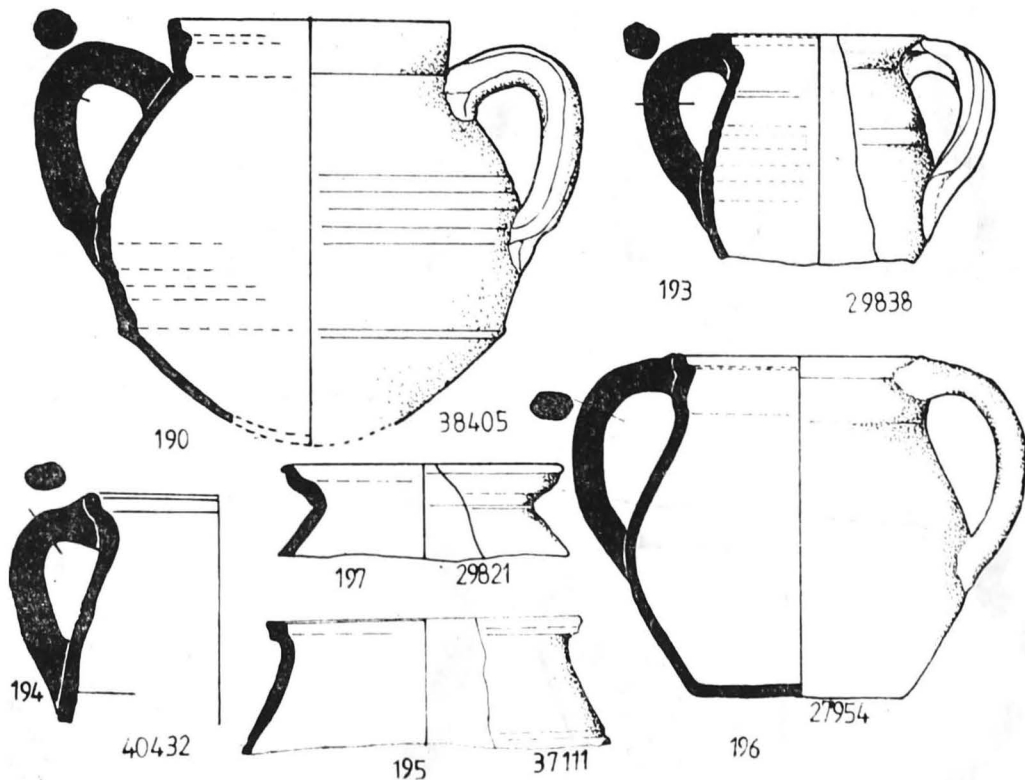
191

29830



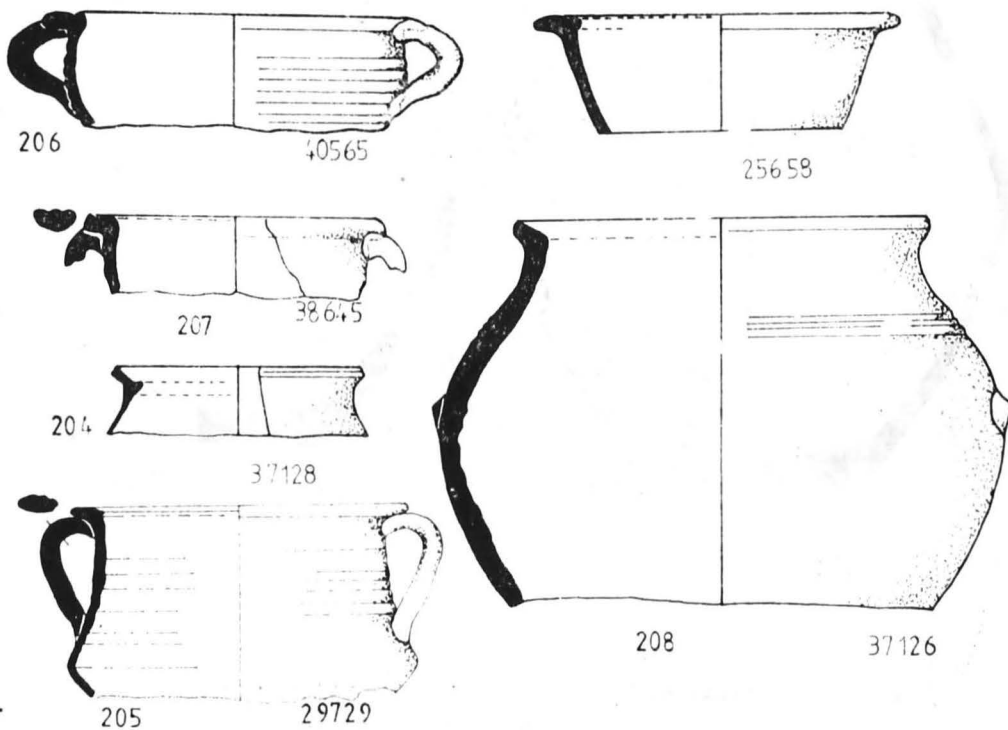
192

29827

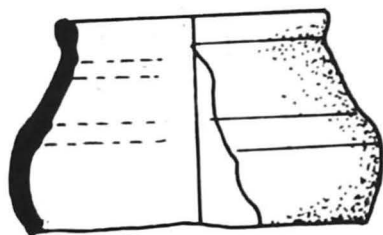


33. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE — INDEPENDENȚA
33. VAISSELLE DE CUISINE — INDEPENDENȚA

35. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE — INDEPENDENȚA
35. VAISSELLE DE CUISINE — INDEPENDENȚA

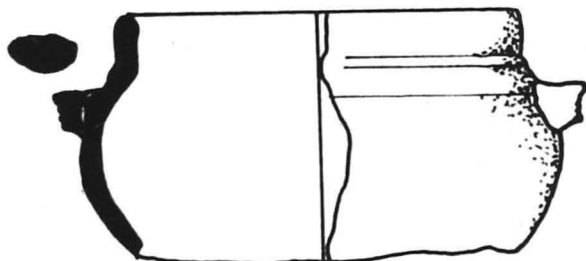


199



29798

198



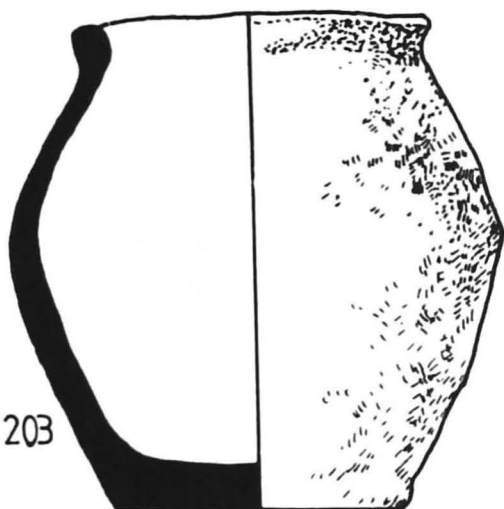
38622



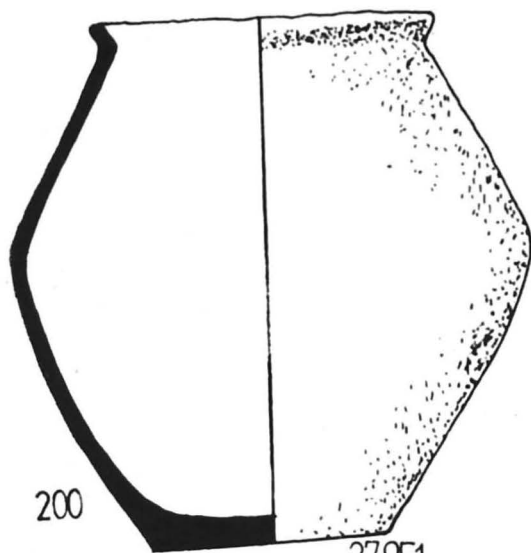
202

27953

203

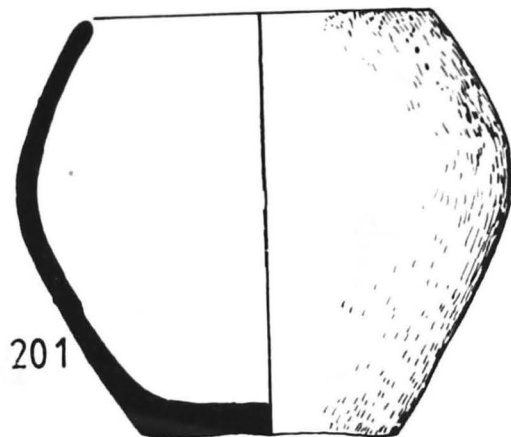


40276



200

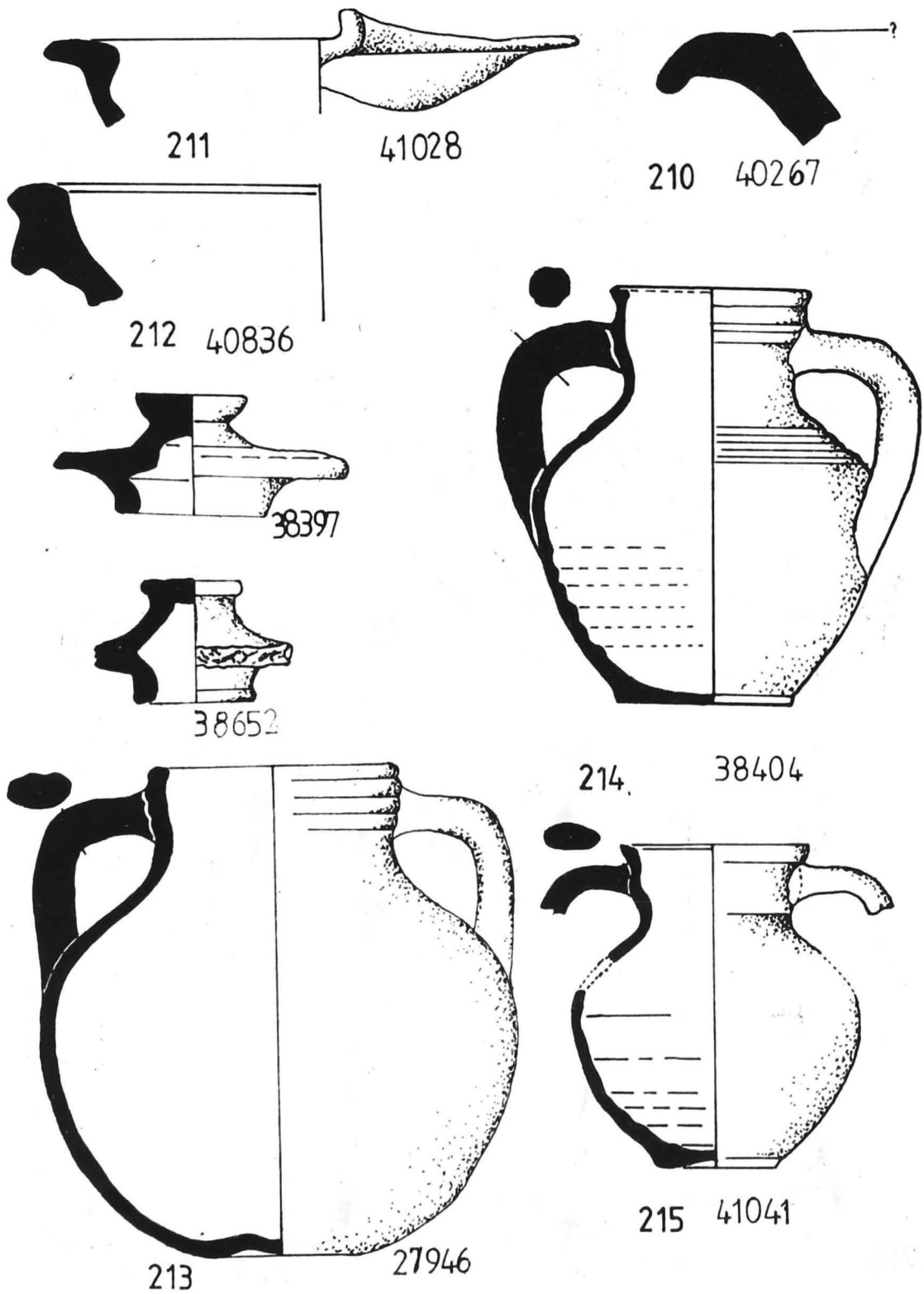
27951



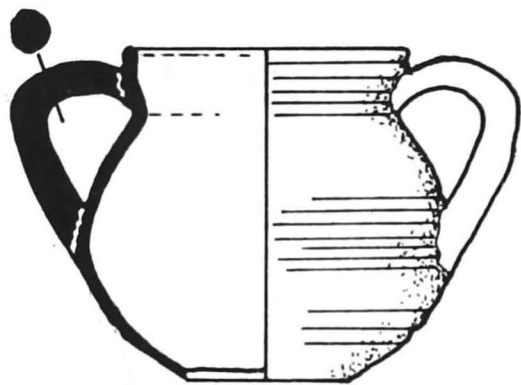
201

27952

34. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE – INDEPENDENȚA (1:3) CU EXCEPȚIA NR. 200–1:5)
 34. VAISSELLE DE CUISINE – INDEPENDENȚA (1:3 A L'EXCEPTION DU NO 200–1:5):

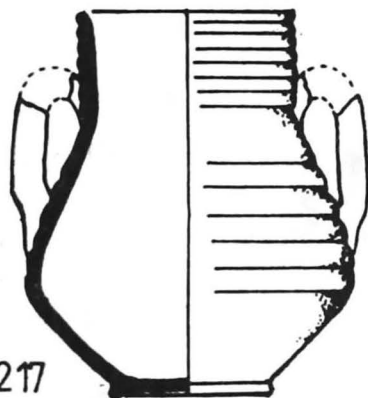


36. MORTARIA: 210–212; CAPACE: 38397, 38562; VASA PO(TA)TORIA: 213–215
 36. MORTARIA: 210–212; COUVERCLES: 38397, 38652; VASA PO(TA)TORIA: 213–215



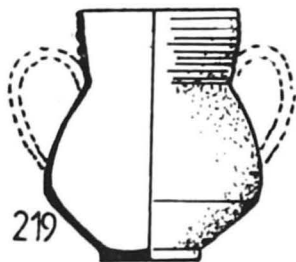
216

27891



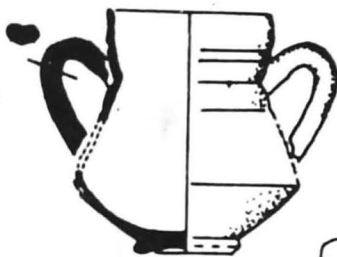
217

27955



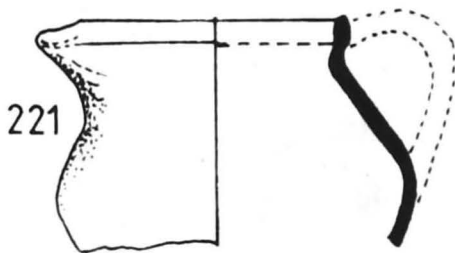
219

38784



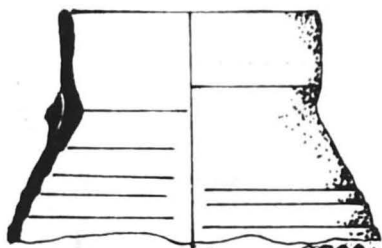
220

40867



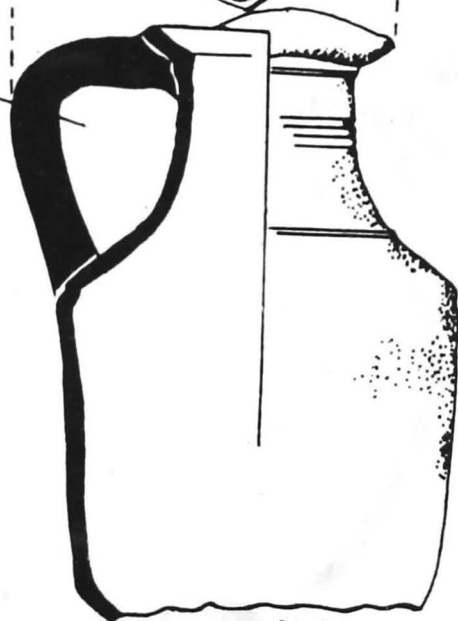
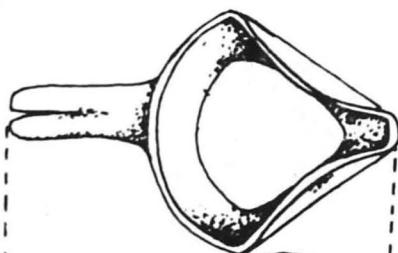
221

40280



218

29804

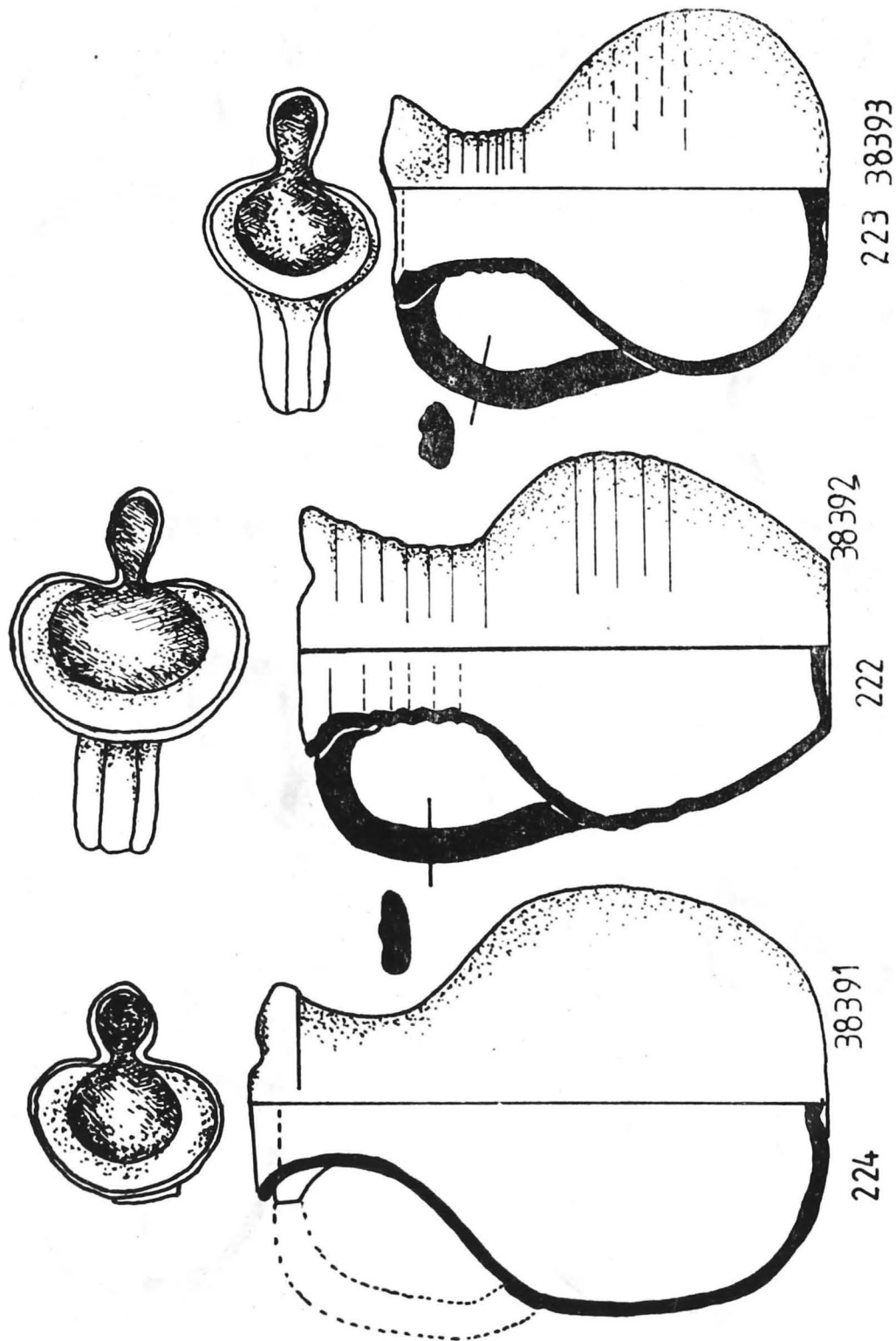


225

32504

37. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENȚA (1:3)

37. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENȚA (1:3)



38. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENȚA (1:3)

38. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENȚA (1:3)

231

38676



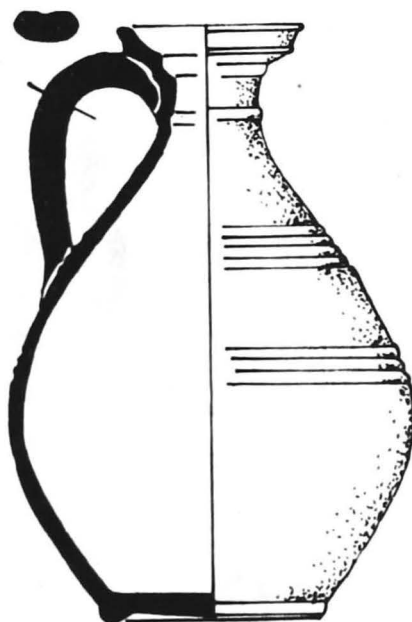
226

38634



228

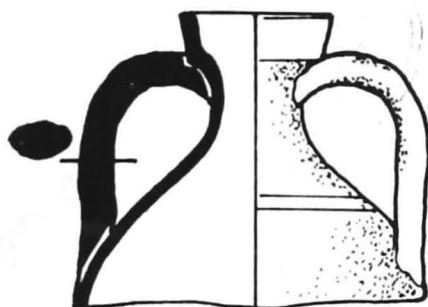
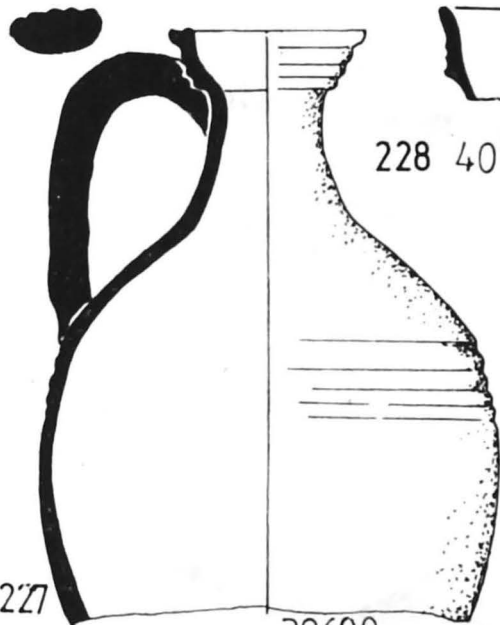
40414



812

227

39600

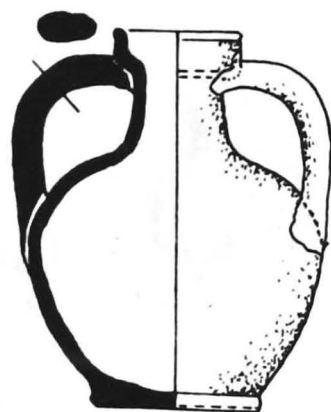
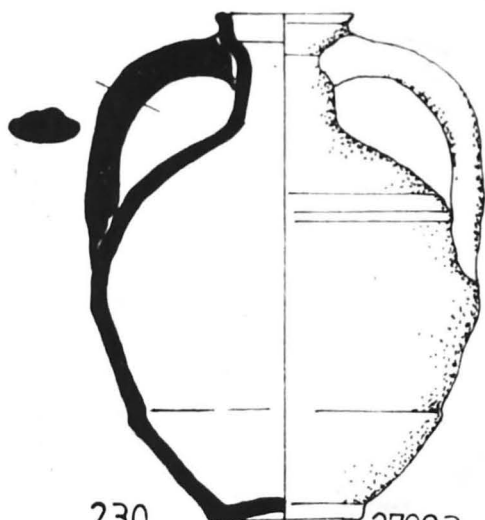


229

38403

230

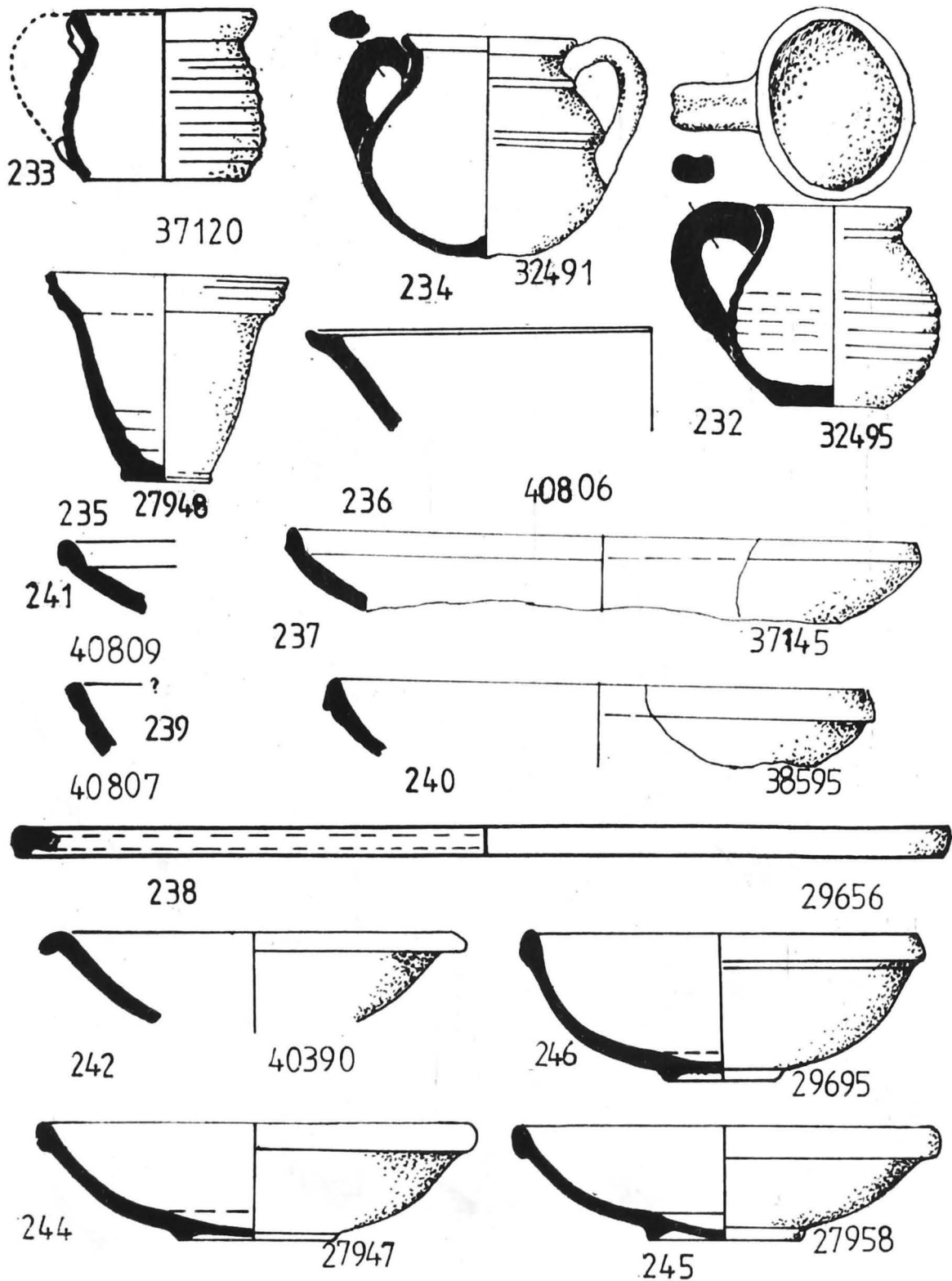
27893



846

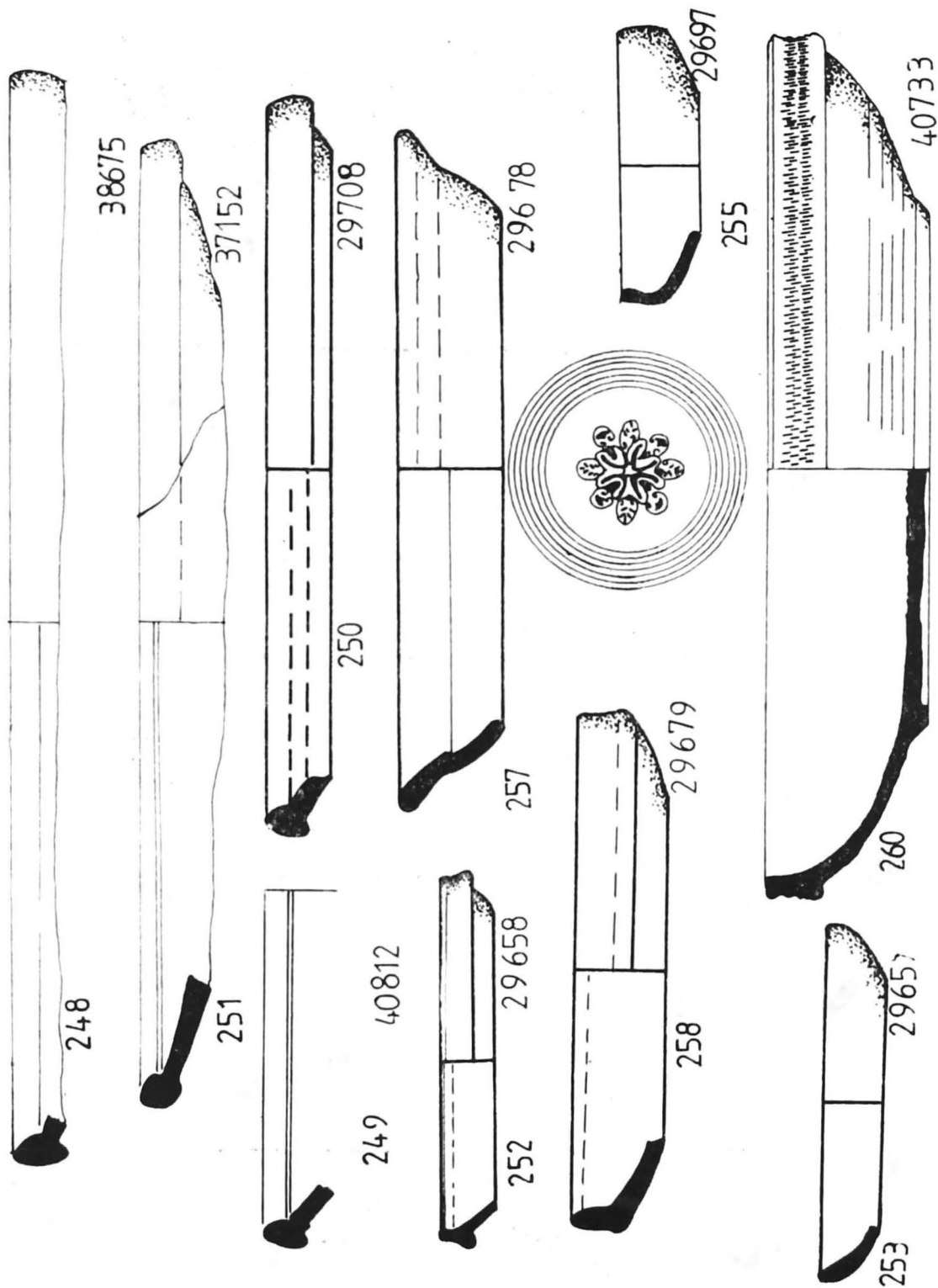
39. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENTA: 226—231; TROESMIS: 812; ARGAMUM: 846 (1:3)

39. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENTA: 226—231; TROESMIS: 812; ARGAMUM: 846 (1:3)



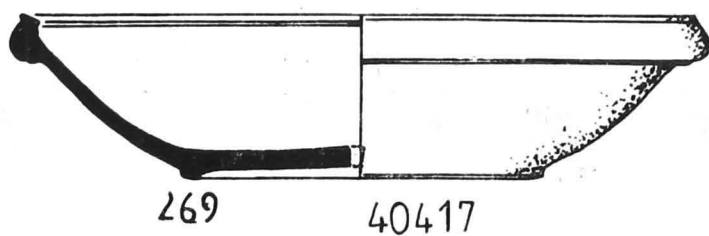
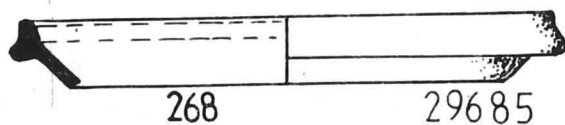
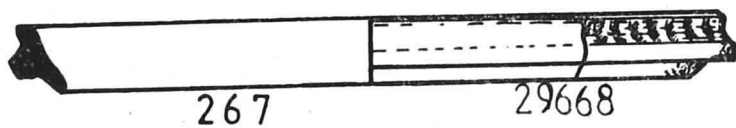
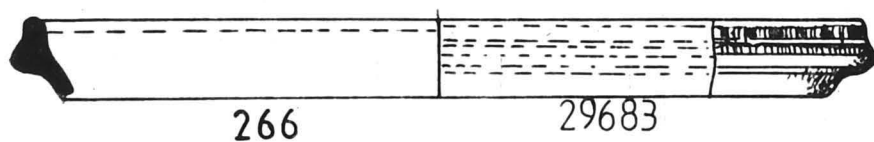
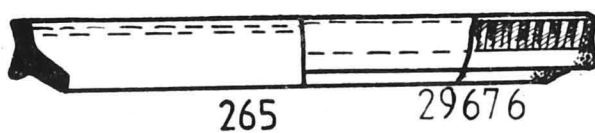
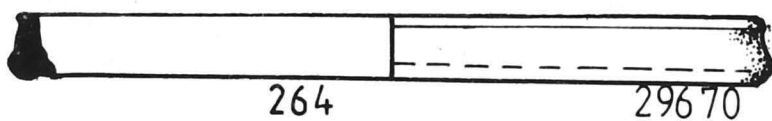
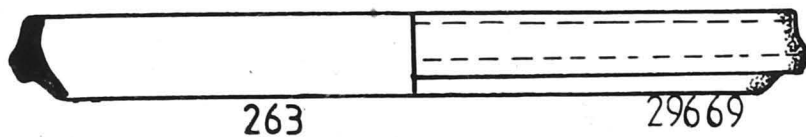
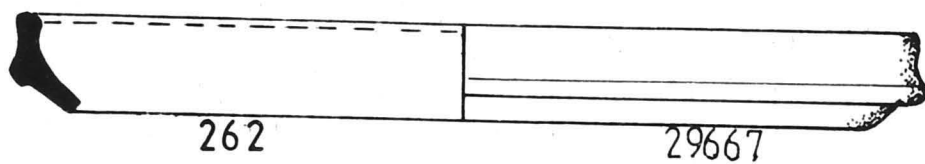
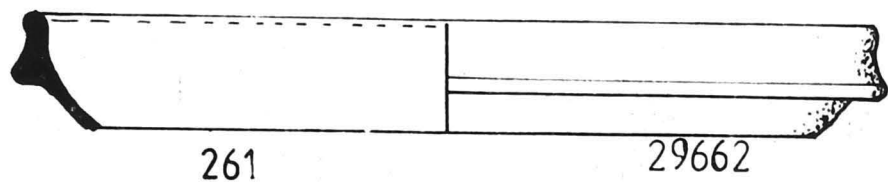
40. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENȚA: 232—235; VASA ESCARIA: 236—246

40. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENȚA: 232 235; VASA ESCARIA: 236—246



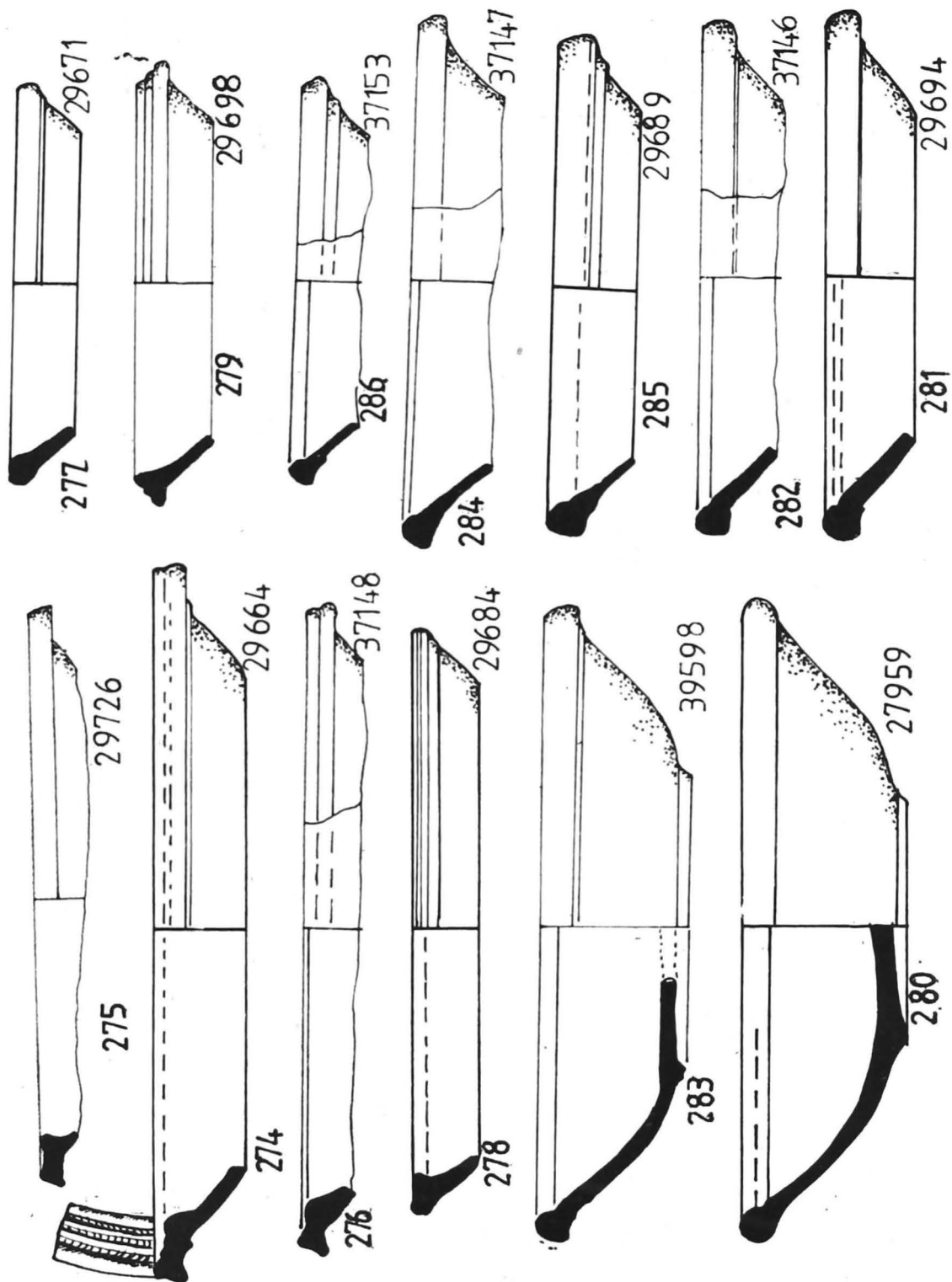
41. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:3)

41. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:3)



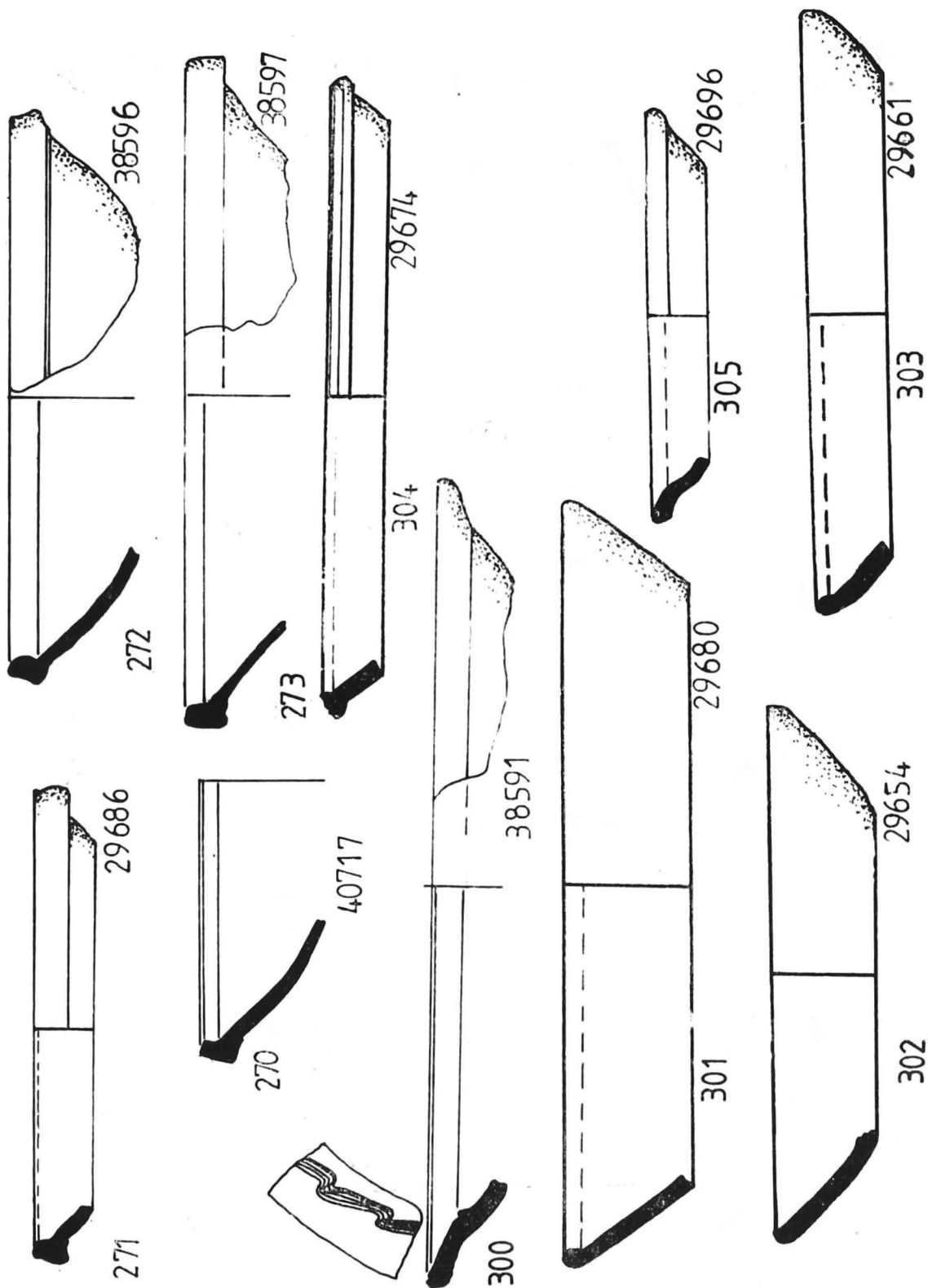
42. VASA ESCARIA — INDEPENDENȚA (1:3)

42. VASA ESCARIA — INDEPENDENȚA (1:3)



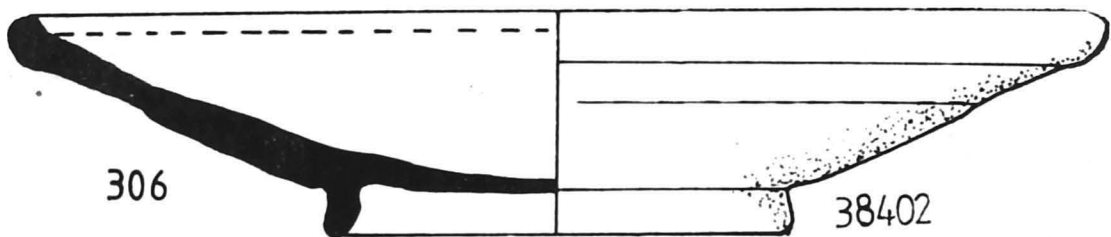
43. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:3)

43. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:3)



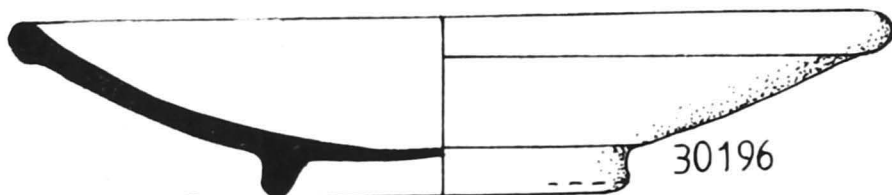
44. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:3)

44. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:3)



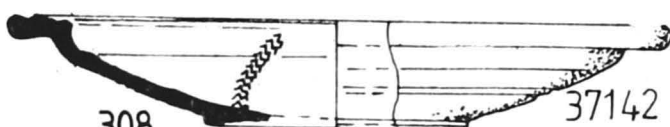
306

38402



307

30196



308

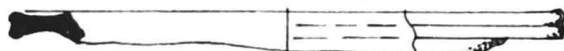
37142



309

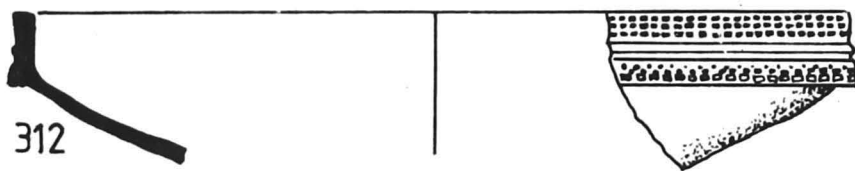


40415



311

37151



312

40724

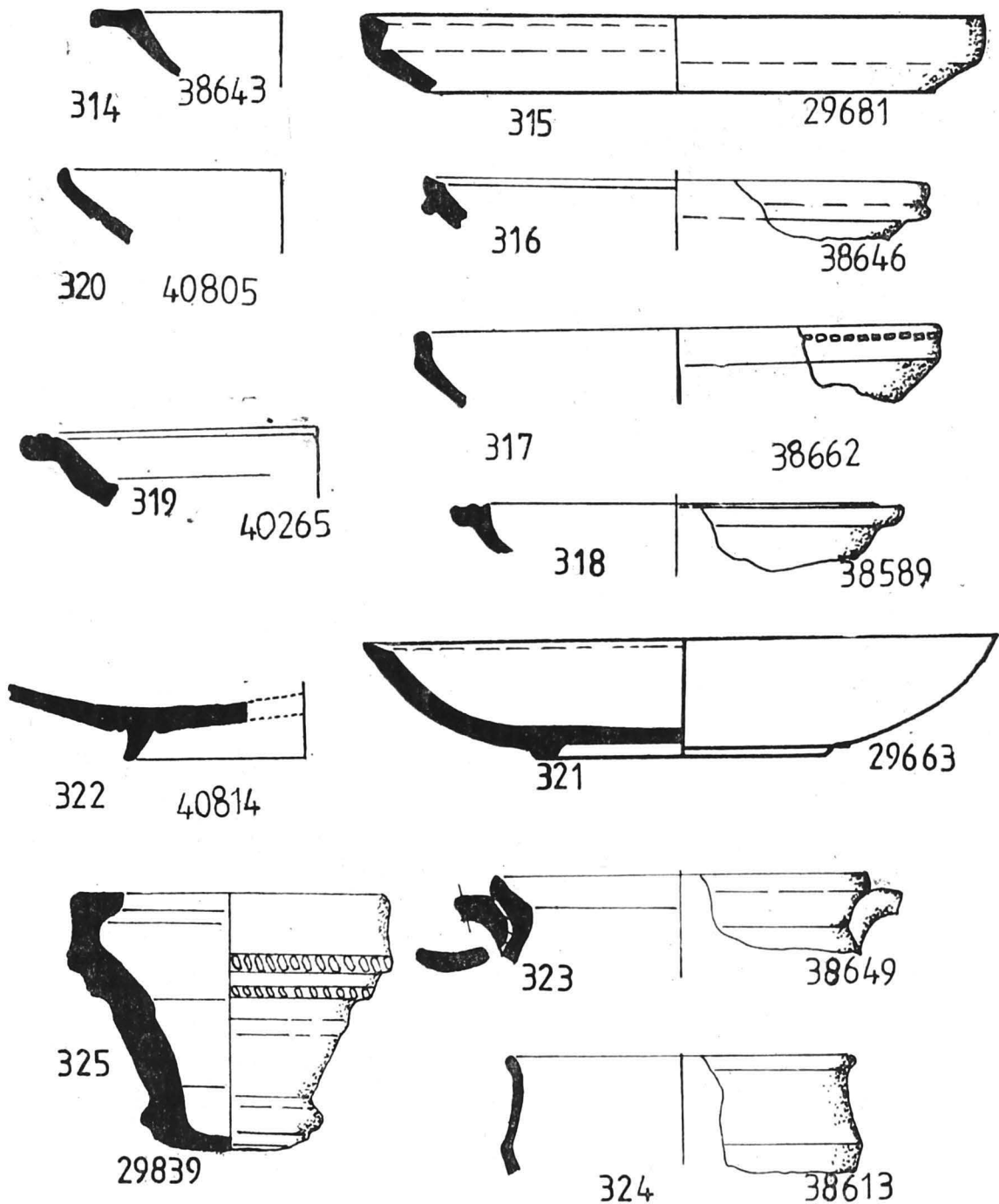


313

37156

45. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA

45. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA



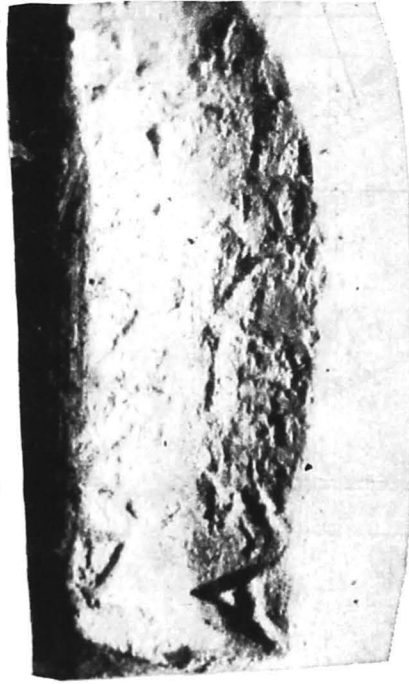
46. VASA ESCARIA: 314–322; TIPURI CU FUNCȚIUNI NEDETERMINATE: 323–325 (1:3)

46. VASA ESCARIA: 314–322; TYPES A USAGE NON PRÉCISÉ: 323–325 (1:3)



38400

8



30178

5



38399

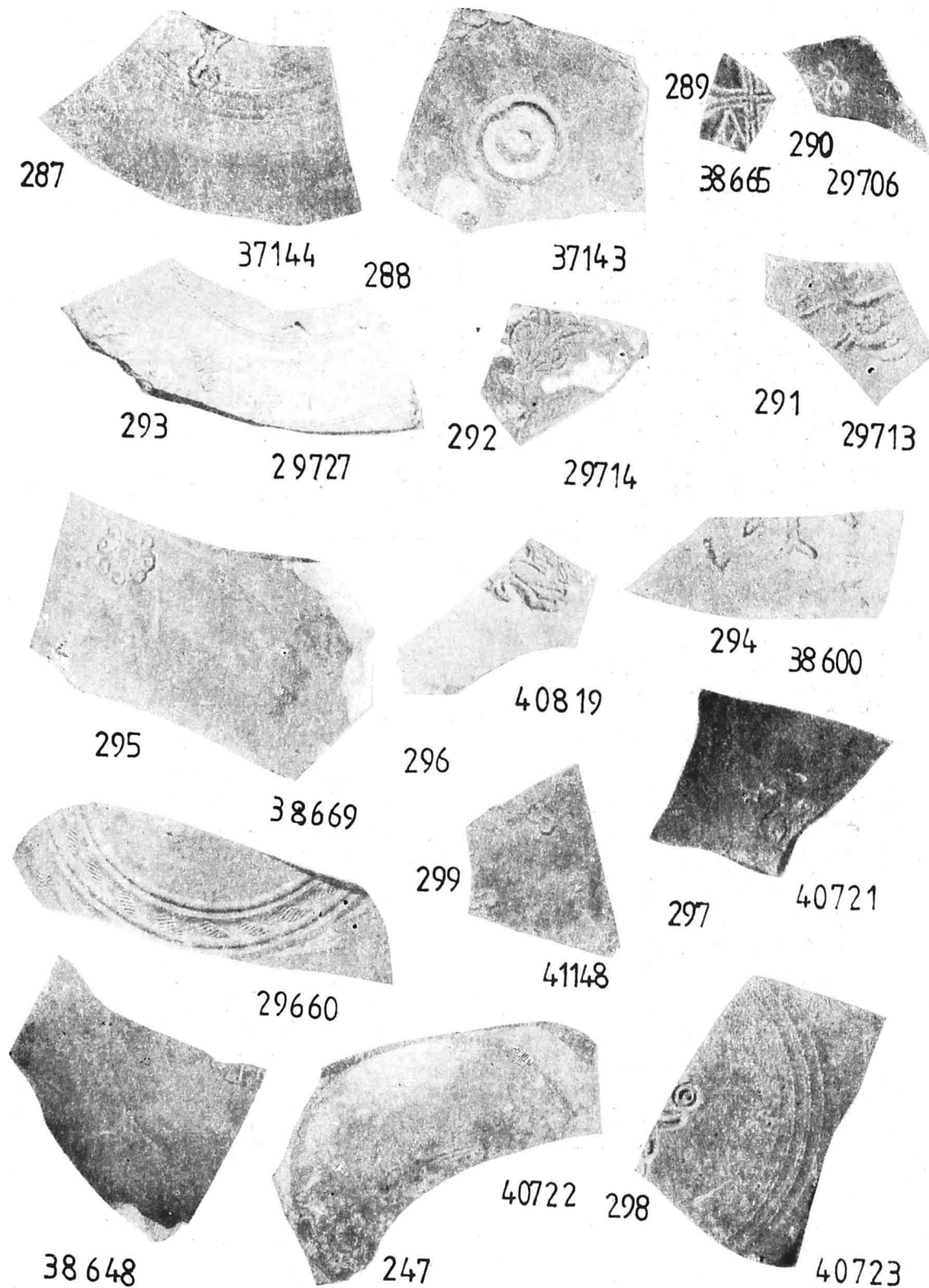
7



30179

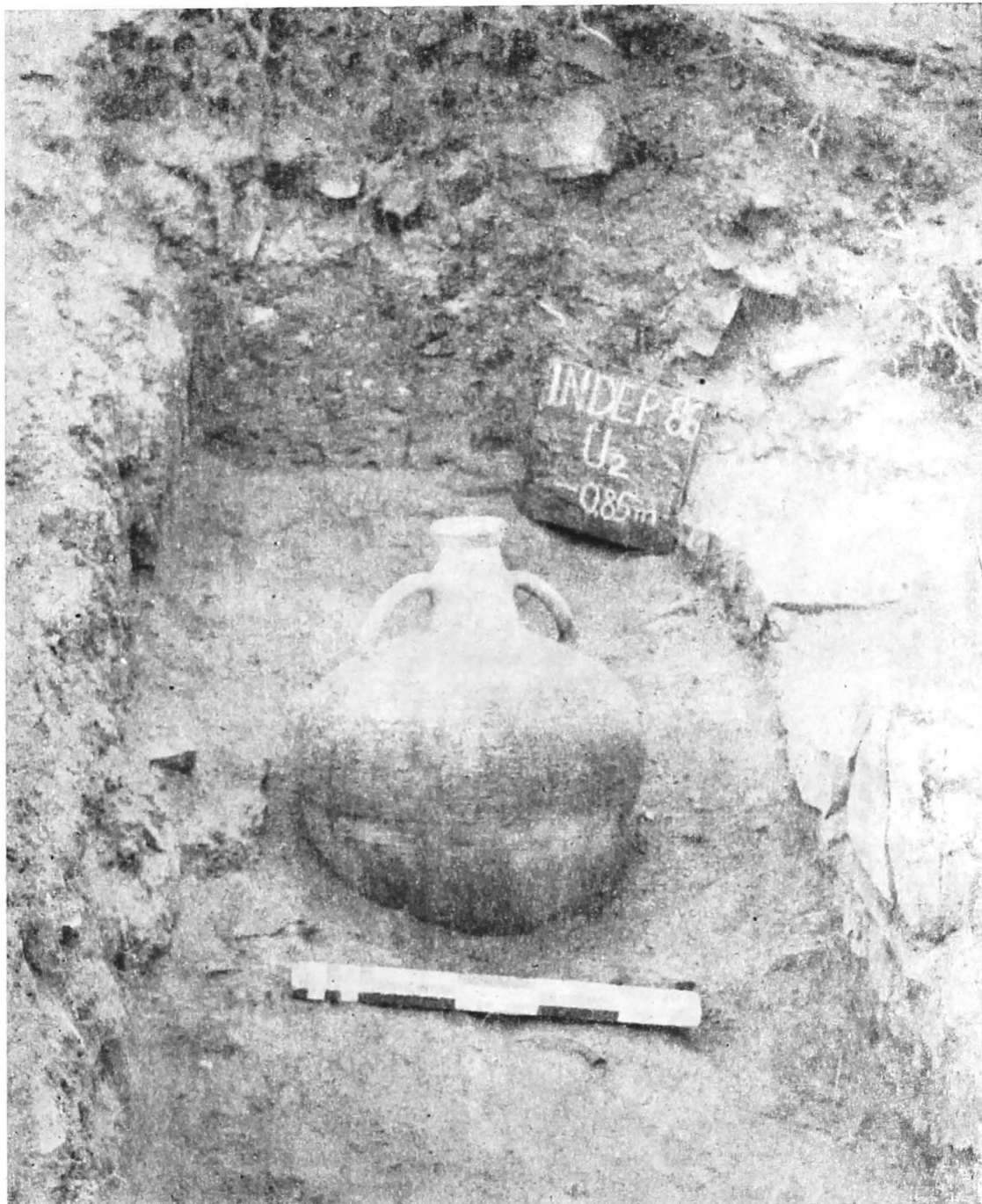
6

47. TOARTE DE AMFORE GRECEȘTI ȘTAMPILATE .
47. MANCHES D'AMPHORES GRECQUES ESTAMPILÉES



48. FRAGMENTE DE VESELĂ DE MASĂ ȘTAMPILATE (1:2 CU EXCEPȚIA NR. 29727, 29660, 38648—1:3)

8. FRAGMENTS DE VAISSELLE DE TABLE ESTAMPILLÉS (1:2) À L'EXCEPTION DES NOS 29727, 29660 38648—1:3)

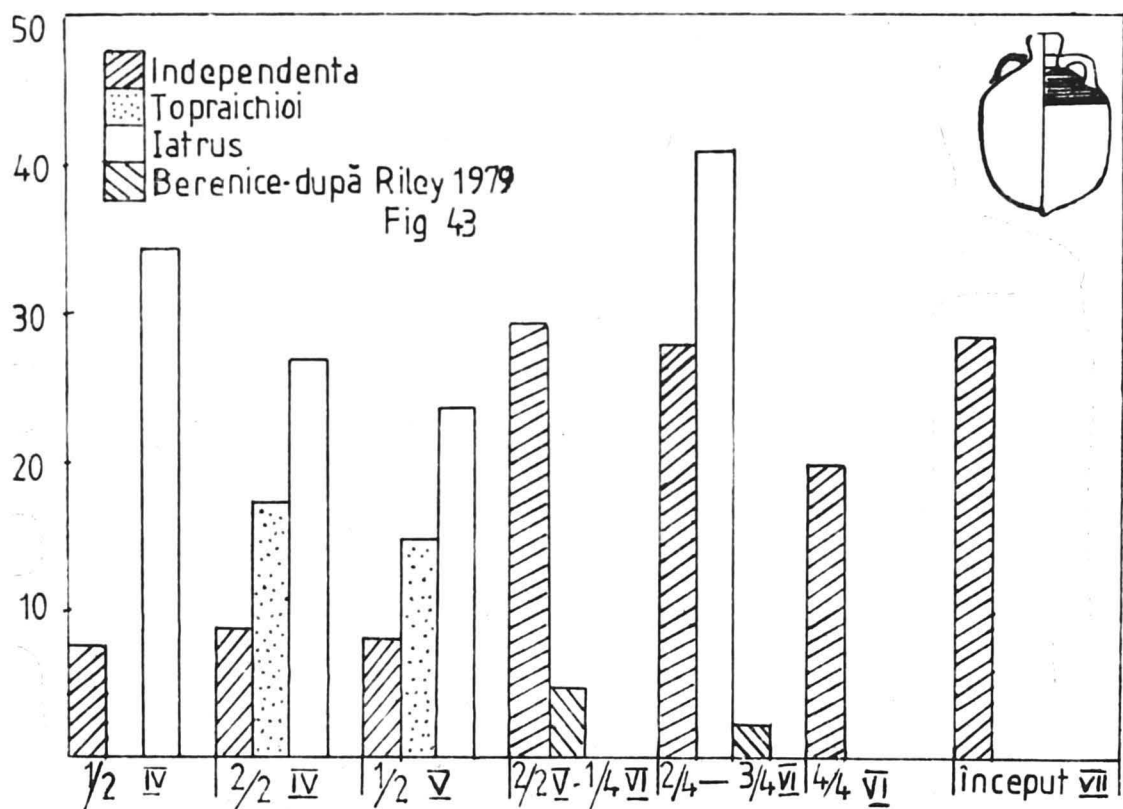
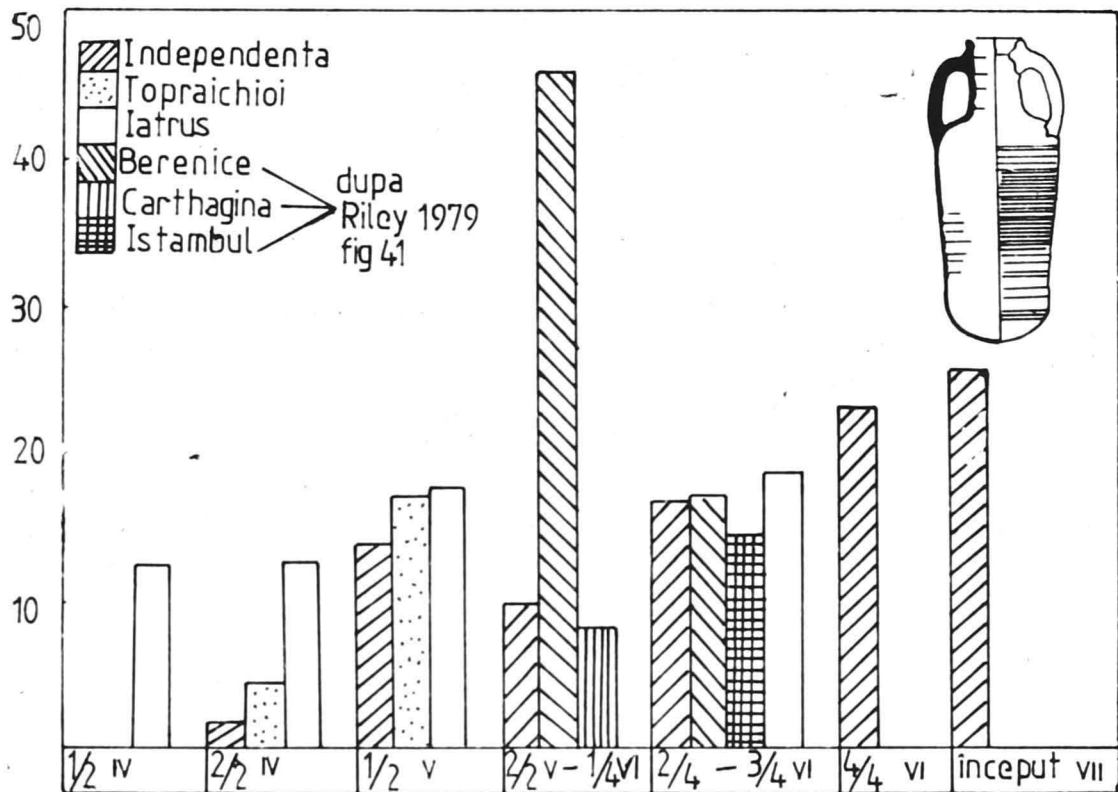


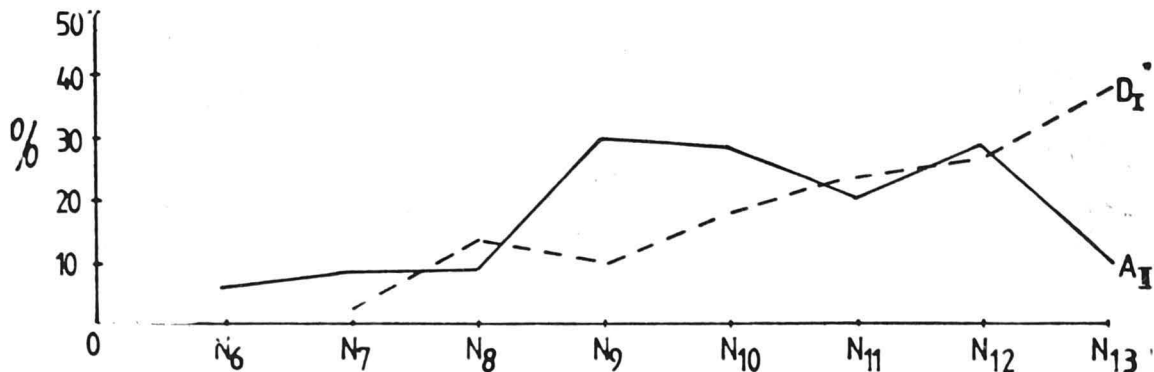
49/A

49. A: AMFORĂ ROMANĂ TÎRZIE DE TIP A II DESCOPERITĂ *IN SITU* B: DOLIA ROMANE TÎRZII DESCOPERITE *IN SITU*

49. A: AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE DE TYPE A II TROUVÉE *IN SITU*; B: DOILA DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE TROUVÉE *IN SITU*







52. FLUCTUAȚIILE SUFERITE DE AMFORELE DE TIP A II ȘI D I LA INDEPENDENȚA ÎN EPOCA ROMANĂ TÎRZIE
52. FLUCTUATIONS DES AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE DE TYPES A II ET D I DE INDEPENDENȚA

50. HISTOGRAMĂ INDICÎND PROPORȚIILE RELATIVE ALE AMFOREI DE TIP A II LA INDEPENDENȚA, BABADAG-
TOPRAICHIOI, IATRUS ȘI BERENICE

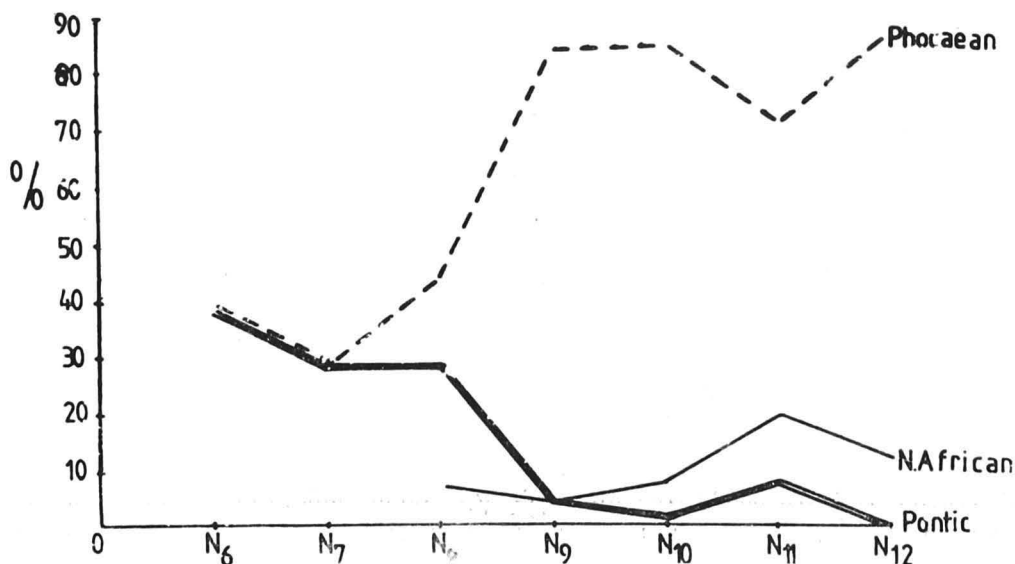
50. HISTOGRAMME AVEC LES DIMENSIONS RELATIVES DE L'AMPHORE DE TYPE A DE INDEPENDENȚA
BABADAG - TOPRAICHIOI, IATRUS ET BÉRÉNICE

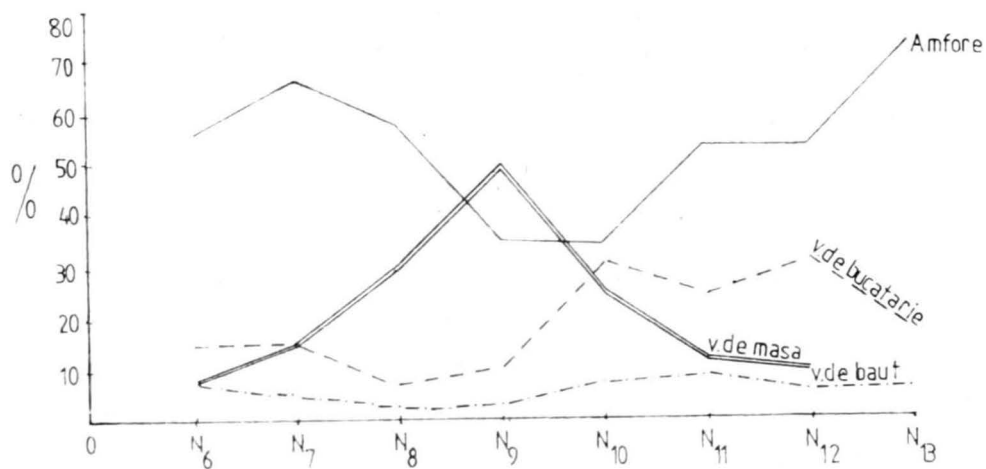
51. HISTOGRAMĂ INDICÎND PROPORȚIILE RELATIVE ALE AMFOREI DE TIP D I LA INDEPENDENȚA, BABADAG-
TOPRAICHIOI, IATRUS, BERENICE, CARTHAGINA ȘI ISTAMBUL

51. HISTOGRAMME AVEC LES DIMENSIONS RELATIVES DE L'AMPHORE DE TYPE D I DE INDEPENDENȚA
BABADAG - TOPRAICHIOI, IATRUS, BÉRÉNICE, CARTHAGE ET ISTANBUL

53. FLUCTUAȚIILE VESELEI DE MASĂ LA INDEPENDENȚA ÎN EPOCA ROMANĂ TÎRZIE

53. FLUCTUATIONS DE LA VAISSELE DE TABLE DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE DE INDEPENDENȚA





54. FLUCTUAȚIILE PRINCIPALELOR CATEGORII CERAMICE LA INDEPENDENȚA ÎN EPOCA ROMANĂ TÎRZIE.

54. FLUCTUATIONS DES PRINCIPALES CATÉGORIES CÉRAMIQUES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE DE INDEPENDENȚA